Št. 39 Ljubljana, 7. oktobra 1954 20 din

TT tedenska tribuna

12 STRANI ČLANKOV IN SLIK Z VSEH PODROČIJ POLITIKE, ZNANOSTI, UMETNOSTI IN RAZVEDRILA

TEDNIK »SLOVENSKEGA POROČEVALCA«

V torek 5. oktobra so v Londonu podpisali pogodbo o STO

Pozdravljeno slovensko morje!

»Tako bi gledal te, o morje,
in gledal te in gledal dan na dan,
zamaknjen v čare in lepote tvoje
zamišljen v tvojo sinjevšto plan.«
Anton Aškerc

Te dni se je končal eden izmed dolgoletnih procesov v burni zgodovinski borbi za slovensko in hrvatsko obalo na skrajnem severnem zahodu Istre. Dosežen je bil sporazum glede tržaškega vprašanja in padla je še zadnja hipoteka, ki je bremenila nad 516 kvadratnih kilometrov koprskega in bujščine. Samo zgodovinski spomin je za 65.000 prebivalcev te naše dežele stara rimska provinca, nato pa po vrsti bizantinska, frankovska, patriarhova, škofovska, beneška, avstrijska in italijanska oblast. Zrušila se je sedaj še zadnja povojna pregraja cone B in istrskega okrožja, ki nas je ločila in sedaj smo vsi eno, bratje med brati v enotni, svobodni jugoslovanski skupnosti. Šavrinske gorice, ki se raztezajo okoli Kopra in Izole, so prav tako naše kot one okoli Maribora, Trške gore ali pa Brd na Goriškem.

Šele sedaj je prišla Slovenija do morja kot država. Šele sedaj je postavil slovenski narod svojo pravico na to obalo, kjer so živeli slovenski kmetje in ribiči že nad 1300 let. Sedaj nam nihče več ne osporava pravice nad zemljo med Tenkim rtičem in Dragonjo ter dalje mimo Savudrijskega rtiča do ustja reke Mirne.

Kot septembra leta 1947, ko smo sprejemali za svoje osvobojeno Primorje in Istro, tako nam tudi sedaj zaliva radost srce, pomešana z grenkobo, ker je od 80 km slovenske obale v tržaškem zalivu prišla sedaj v našo oblast le polovica, ker je zahodno izza Miljskega gričevja ostala ne le polovica slovenske obale, temveč kar je mnogo več, 70.000 trdnih, najboljših Slovencev.

Težka je bila pest različnih tujih oblasti, ki so nad 1000 let gospodarile nad Koprskim in Bujščino, toda najhujši je bil pa le stalni, vsakodnevni bič tuje gospode, ki je živela v mestecih ob obali. Že prvi zgodovinski dokument ki dokazuje, da so bili Slovenci naseljeni v teh krajih že zelo zgodaj in da so o njih govorili na rižanskem zborovanju leta 804, nam odkriva, da je mestna gospoda zahtevala od frankovskega vojvode Joannesa, da mora Slovence odgnati od morja. Po latinsko so kričali proti Slovencem: »Eicimos eos fora! — Vrzimo jih ven!«

Od takrat skozi več kot 1000 let niso prenehali kričati v raznih jezikih nad Slovenci in Hrvati, naj zapuste obalo in vinograde in se potegnejo v kraško kamenje. Slovencu in Hrvatu ni bilo vse do konca zadnje vojne mesta v Kopru, ne v Piranu, ne v Umagu, ne v nobenem mestu ob tej obali. Postopali so z njimi kot z gobavci, Toda vendar so naši ljudje vzdržali in dočakali dan osvoboditve.

Od tisoč km jugoslovanske obale je ta novi del, na katerem je ležala najdalje tuja senca, najrodovitnejši. Žitno klasje na Bujščini se klanja globoko nad same morske valove in v globokih, prešernih vrstah se vzpenjajo nad sinjim morjem vinski trsi v strmih bregovih Koprskega. Bleščeče se svetijo bele soline v Sečovljskem zalivu in nekoliko sto metrov izpod njih brnijo pod zemljo rudarski vrtalci in kopljejo premog rudarji.

Zmeraj je bila ta zemlja zapostavljena. Benetke so ljubosumno nad 500 let čuvale, da ne bi ta mesta bila več kot navadna zbirališča ribičev, vinogradnikov in gospode, ki je pobirala desetino. Pod Avstrijo se šle vse skrbi bližnjemu Trstu in ti kraji so bili le daljna, pozabljena, zanikrna predmestja.

Po zadnji vojni so prvič ljudje teh krajev vzeli usodo v svoje roke in s pomočjo vseh jugoslovanskih narodov začeli izboljševati svoja stara mesta, graditi velike moderne vinske kleti v Škocjanu, v Umagu, v Bujah in drugod, modernizirati tovarne za ribje konzerve v Izoli in graditi vsepovsod po deželi nove tovarne: v Novem gradu, v Umagu, v Kopru, v Dekanih in drugod.

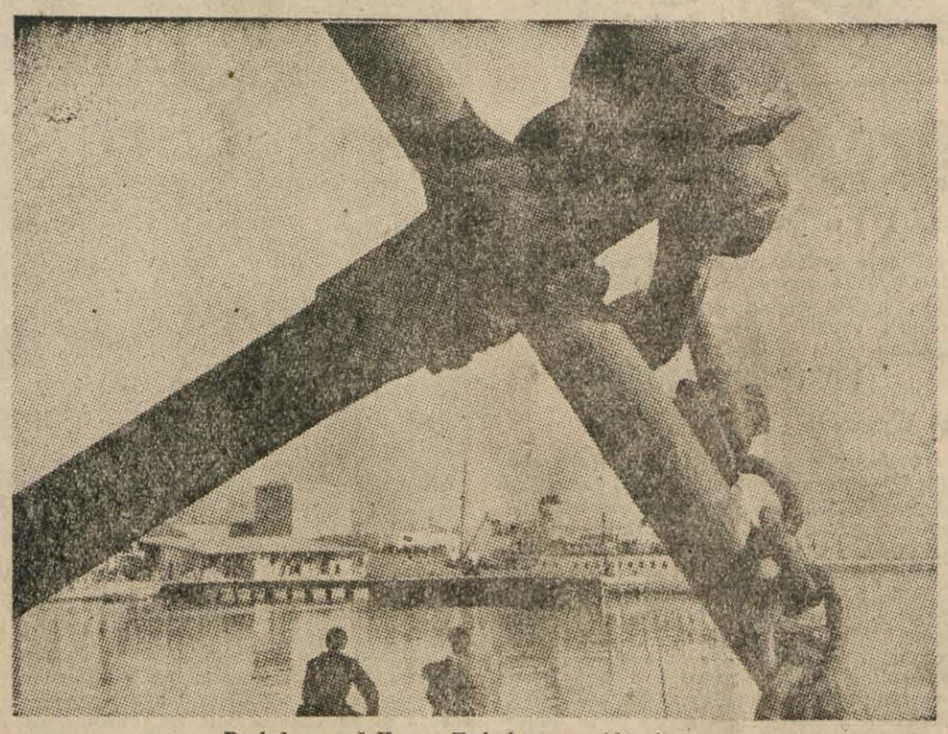
Rahlo je bila zmeraj ta zemlja, ta obala povezana s svojim slovenskim zaledjem in dolga stoletja so kolovratili le po stezah tihotapci s soljo kot je bil n. pr. Martin Krpan od Sv. Trojice. Široko je bila odprta pred mesti »le morja široka cesta«, kjer je prežala beneška konkurenca. Vsako leto se pa sedaj zmanjšuje razdalja med modrimi morskimi valovi in zelenim valovanjem gozdov v Sloveniji. Od Rižane in od Logatca naprej, od obeh strani hite nasproti delavci, ki grade novo moderno avtomobilsko cesto.

Huda, krvava in neusmiljena je bila narodnoosvobodilna borba za osvoboditev vse Jugoslavije in teh krajev. Slovenci in Hrvatje Šavrinskih goric in valujočih polj Bujščine niso izdali svojih tradicionalnih naprednih idej in teženj, temveč so planili v borbo vsi kot en mož, pa čeravno so goreče vasi metale krvav odsvit na morje in je bila kraška gmajna polna njihovih trupel.

Nič lažja in manj trdovratna ni bila diplomatska borba, ki se je vlekla skozi 9 let, dan za dnem. Vojni zavezniki z vzhoda in zahoda so nas čisto zapustili in sami smo morali skozi vse zasede političnih intrig, skozi ogenj natolcevanj, preko brisanih prostorov mednarodne politične izolacije, da smo rešili to prelepo zemljo, ki se je zdela že zgubljena.

Čudovito lepa je bila naša slovenska zemlja. Sedaj je njena lepota popolna, ker jo opasujeta s severa beli venec Alp, z juga pa modro slovensko morje.

Bujščina in Koprsko, pozdravljeni v družbi svobodnih jugoslovanskih dežel!

Pogled na naš Koper. Tu kaj smo zasidrani...

Svobodno tržaško ozemlje, ki je skupaj merilo 7,386 kvadratnih kilometrov in je imelo okrog 365.000 prebivalcev, je bilo po sporazumu, podpisanem v Londonu, razdeljeno med Jugoslavijo in Italijo, ki bosta razširili civilno upravo vsaka na svojem področju.

Jugoslaviji je bila priznana pravica do vse cone »B«, ki obsega 5,160 kvadrat. kilometrov ter še do 11.5 kv. kilometrov cone »A«, ki je v celoti doslej obsegala 2.225 kvadratnih kilometrov in imela nekaj nad 300.000 prebivalcev. Na ozemlju cone »A«, ki je bilo priznano Jugoslaviji, leže vasi Škofije, Plavje, Hrvatini, Jelerji, Sv. Brida, Sv. Jernej in druge, ki imajo skupno okrog 3000 prebivalcev.

Jugoslovansko-italijanski sporazum o tržaškem vprašanju

Predstavniki Jugoslavije, Italije, Združenih držav Amerike in Velike Britanije so v torek, dne 5. oktobra v Londonu podpisali sporazum o Trstu. O tej pogodbi so takoj obvestili Varnostni svet Organizacije združenih narodov.

S tem sporazumom, ki se imenuje Spomenica o soglasju med vladami Italije, Združenega kraljestva, Združenih držav in Jugoslavije o Svobodnem tržaškem ozemlju, je sklenjeno:

1. **ukinitev vojaške uprave nad STO in nova meja med obema conama;**
2. **Jugoslaviji je bila priznana pravica do vse cone »B« in 11.5 kvadratnih kilometrov cone »A« v pasu ob sedanji Morganovi črti, kjer leže vasi Škofije, Plavje, Hrvatini, Jelerji, Sv. Brida, Sv. Jernej in še nekatere druge manjše vasi;**
3. **prehodno razmejitev med jugoslovanskim in italijanskim področjem Tržaškega ozemlja bodo izvedli predstavniki angloameriške in jugoslovanske vojaške uprave najkasneje v treh tednih po podpisu sporazuma;**
4. **ko bodo izvedeni obmejni popravki, bosta ukinjeni anglo-ameriška in jugoslovanska vojaška uprava ter bosta jugoslovanska in italijanska vlada razširili civilno upravo vsaka na tisto področje, za katero bosta odgovorni;**
5. **italijanska vlada se je s sporazumom obvezala, da bo v skladu z mirovno pogodbo vzdrževala svobodno tržaško pristanišče, s čimer bodo zagotovljeni gospodarski interesi jugoslovanskega zaledja v Trstu;**
6. **s posebnim pismom je italijanska vlada povabila Jugoslavijo na sodelovanje pri sestanku zainteresiranih držav, na katerem bodo razpravljali o izkoriščanju svobodnega pristanišča;**
7. **italijanska in jugoslovanska vlada sta se sporazumeli, da ne bosta preganjali nikogar zaradi prejšnje politične aktivnosti v zvezi z reševanjem tržaškega vprašanja;**
8. **veleposlanika Italije in Jugoslavije Manlio Brosio in dr. Vladimir Velebit sta podpisala tudi listino o ureditvi manjšinskih pravic. Ta posebni statut vsebuje določbe o enakopravnosti prebivalcev obeh narodnosti na obeh področjih, in sicer glede uporabe jezika, pravic do javnih služb, nemotenega kulturnega delovanja in razvoja, pouka v materinem jeziku, odgovarjajočega števila šol, nemotenega gospodarskega razvoja in pravičnega zastopstva etničnih skupin na upravnih položajih;**
9. **ustanovljen bo posebni mešani jugoslovansko-italijanski odbor, ki bo pomagal pri reševanju teh vprašanj in bo reševal tudi eventualne pritožbe prizadetih prebivalcev;**
10. **italijanska vlada se je nadalje obvezala, da bo dala na razpolago tudi sredstva za zgraditev in opremo slovenskega kulturnega doma v ulici Petronio v Trstu, ter dala Slovencem na razpolago tudi kulturni dom pri Sv. Ivanu v Trstu;**
11. **tri zahodne velesile ZDA, Velika Britanija in Francija so se s posebnimi deklaracijami obvezale, da ne bodo več podpirale nobenih zahtev Italije po ozemlju, ki je pod suverenostjo ali oblastjo Jugoslavije ali obratno;**
12. **jugoslovanska vlada bo svoje predstavništvo v Trstu spremenila v generalni konzulat, Italija pa bo imela svoje konzularno predstavništvo v Kopru.**

Dve važni izjavi

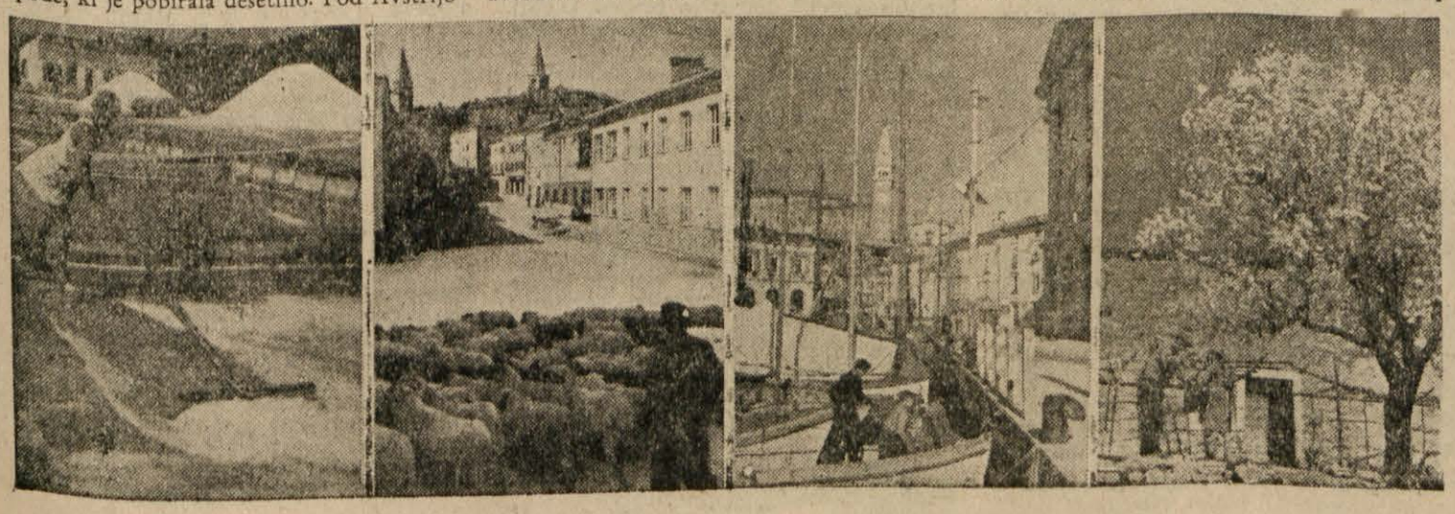
SEKRETAR ZA ZUNANJE ZADEVE KOČA POPOVIĆ:

»Upam, da bo zvesto izpolnjevanje v Londonu prevzetih obveznosti ustvarilo solidno podlago za nadaljnje odnose med dvema sosedoma.«

PREDSEDNIK ITALIJANSKE VLADE MARIO SCELBA:

»Slovenci v coni A se lahko zanesejo, da bomo vse določbe današnjega sporazuma dosledno izvajali.«

TT tedenska tribuna

Sporazum z Italijo

Sporazum, ki sta ga v torek v imenu svojih vlad podpisala veleposlanika dr. Velebit in g. Brosio v Londonu, pravzaprav ni presenečenje skoraj za nikogar, kajti o tem se je že veliko govorilo zadnje mesece. Vendar pa pomeni ta sporazum pomemben dogodek v mednarodnem življenju in odmev nanj je mogoče čuti z vseh strani.

S čustvene plati bi ta sporazum lahko marsikoga prizadel, kajti zlasti za Slovence, hkrati z njimi pa za vse Jugoslovane, pomeni ta pogodba veliko in hudo žrtev. Z razumske strani pa je ta sporazum vsekakor mogoče oceniti kot močan prispevek za utrditev miru v tem delu Evrope, od česar je mogoče tudi pričakovati olajšanje in mirnejše vzdušje na naši zahodni meji.

Trenja, ki so se vsa leta po vojni pojavljala v naših odnosih s sosedno Italijo, so naravno našla tudi svoj odmev v odnosih naše države z Zahodom in tržaško vprašanje je bilo v ospredju prav povsod, kjer koli je prišlo do diplomatskih ali gospodarskih stikov z zahodnimi državami. Zato ta pogodba odpravlja te težave in ustvarja možnosti za plodnejše odnose tako z zahodnimi državami kot seveda tudi z Italijo.

V svojih neprestanih naporih, da na razumen in realističen način odpravi to nevarno žarišče sporov, je Jugoslavija naposled uspela. Uspeh je tudi v tem, ker je jugoslovansko-italijanski sporazum odpravil nevarnost, ki jo je predstavljal zloglasni »diktat« zahodnih velesil z 8. oktobra 1953. Odločna zavrnitev te enostranske zahteve tako s strani našega državnega vodstva kot od vseh jugoslovanskih narodov je sicer trenutno zaostrila naše odnose z Zahodom, hkrati pa je pokazala enotnost vse Jugoslavije, ko je šlo za to, da se prepreči ekspanzija italijanskih imperialističnih krogov proti Balkanu, kajti Trst bi po tedanji koncepciji ne bil nič drugega kot odskočna deska za nadaljnje italijanske imperialistične zahteve po našem ozemlju.

Skoraj leto je minilo in razmere so se bistveno spremenile, kajti Italija je bila prisiljena opustiti svoje zlonamerne načrte, za katere so ji odrekle podporo tudi zahodne velesile. Italija bo sicer dobila Trst, toda Jugoslavija dobi vso cono »B« in tudi del cone »A«. »Začasnost« te pogodbe velja za obe strani, kajti če se Italija ne odreka »svojim pravicam«, potem je še jasneje in še bolj upravičeno, da se Jugoslavija ne odreka Trstu in slovenskemu ozemlju na drugi strani Trsta.

Italija je morala v marsičem popustiti. Za nas je važno, da bo imel naš živelj, ki sedaj zopet prehaja pod italijansko oblast, še vedno možnost legalne borbe za svoje pravice, kajti prav pogodba predvideva, da bo morala Italija sedaj pridobljeno ozemlje obravnavati kot posebno področje, ki ima kot tako vse možnosti, da dobi svojo avtonomijo, kar bo v prid tako našemu življu kot ostalim Tržačanom. Še več: avtonomija v sedanji coni »A« omogoča tudi boj za podobno avtonomijo na Goriškem in tudi v Furlaniji, s čimer bi bile še najbolj zavarovane demokratične in človečanske pravice tamošnjega mešanega prebivalstva.

Italija se je morala tudi obvezati, da bo spoštovala pravice, ki jih ima slovenska manjšina in da bo morala v vseh krajih, kjer je vsaj nad 25% Slovencev upoštevati dvojezičnost in dati ljudstvu šole, kjer bodo poučevali v materinem jeziku. Ker je ta sporazum prav toliko v interesu Italije kot Jugoslavije, je mogoče pričakovati, da bodo te določbe iz pogodbe pravilno in pošteno izvajane.

Ta pogodba pa omogoča tudi, da pride naposled do znosnih, morda celo zelo dobrih odnosov med obema sosednima državama. To željo so jugoslovanski narodi vedno poudarjali in jo poudarjajo tudi danes. Ti dobri sosedni odnosi pa slej ko prej niso toliko odvisni od nas, pač pa pretežno od italijanskih voditeljev! Če je njim do prijateljstva z Jugoslavijo, potem ni nobene ovire, da bi to prijateljstvo ne bilo ostvarjeno v korist in blaginjo obeh ljudstev.

Jugoslovansko-italijanski sporazum je podpisan. S tem se nemara začenja novo obdobje v zgodovini dveh držav, ki sta prisiljeni živeti druga ob drugi. S tem so odpravljena tudi najbolj žgoča nesoglasja in s tem je okrepljena fronta miru. Z rešitvijo tržaškega vprašanja je odpravljeno nevarno sporno žarišče, zatrte so tudi silc agresije in obe državi lahko začneta novo dobo složnega sožitja.

Strateški kabel

Neka anglo-ameriško-kanadska družba polaga čez Atlantik nov telefonski in telegrafski kabel, ki bo imel 29 priključkov za New York in 6 za Montreal. Polaganje bo stalo 20 milijonov dolarjev. Dela bodo končana po treh letih. Ugodnosti tega kabla so v tem, da bo omogočena najhitrejša izmenjava važnih dokumentov. Pentagon se je zavzel za to vsekakor važno strateško zvezo.

Američani v Guatemali

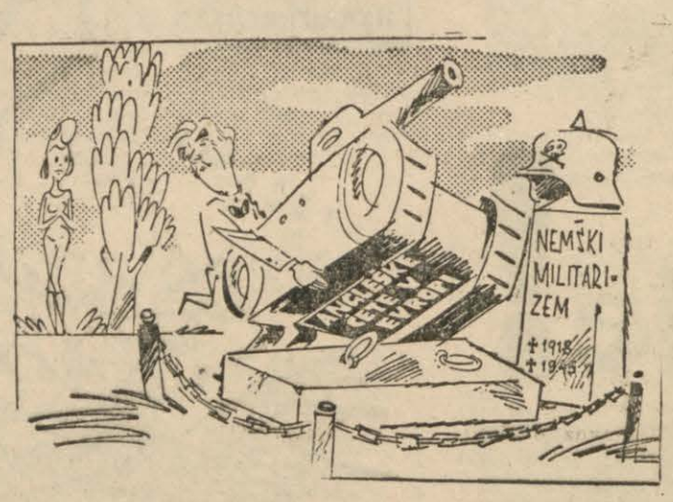
Samo nekaj tednov je preteklo, odkar je prišel na oblast polkovnik Castillo Armas, in že je Guatemala odprla vrata ameriškim petrolejskim družbam. Američani so že poslali posebno misijo v Guatemalo, ki pa bo morala prej spremeniti nekatere določbe v ustavi, ki je delo prejšnjega režima.

- **Izdaja časopisno-založniško podjetje SZDL »NAŠ TISK« v Ljubljani, direktor Rudi Janhuba. Urejuje uredniški odbor. Glavni urednik Branko Babič, odgovorni urednik dr. Dušan Šavnik. Tiska tiskarna »Slovenskega poročevalca« v Ljubljani, predstavnik Franc Plevel.**
- **Uredništvo: Ljubljana, Tomšičeva ul. 1 (pritličje), poštni predal 150. Telefoni 23-522 do 23-528 (interna številka 33).**
- **Naročniški oddelek: Ljubljana, Kardeljeva ul. 5, telefon 21-832. Naročnina: celoletna 960 din, polletna 480 din, četrtletna 240 din, mesečna 80 din. Posamezna številka 20 din.**
- **Oglasni oddelek: Ljubljana, Kardeljeva ul. 5, telefon 21-896.**
- **Številka tekočega računa pri Narodni banki: 641-T-428**
- **Rokopisov ne vračamo!**

Ob robu londonske konference

Nemška četaaa — Napred! — Marš!

»No, ali se boš še bala, da bo strašilo?«

„General ne sprejema ...“

VOJSKA PROTI VLADI V SIAGONU

Južni Vietnam preživlja nevarno krizo, ki pa jo cesar Bao Daj z nekega francoskega letovišča samo še opazuje. Predsednik vlade v Saigonu Dinh Diem je zahteval od generala Van Hinha, naj odstopi kot šef generalnega štaba. General Hinh je takoj spremenil sedež generalnega štaba in svojo vilo v močni trdnjavi. Ko je kabinet še nekajkrat pozval upornega generala, naj izpolni ukaz predsednika vlade, in ker ni bilo nobenega odgovora, so nekateri člani kabineta predlagali napad na Hinhovo trdnjavo. Ko so razmišljali, kako naj bi se to zgodilo, so se pa prepričali, da vlada sploh nima vojske, ker je vsa na strani generala Hinha.

Za naslednika generala Hinha je bil kot šef generalnega štaba določen državni sekretar za obrambo Le Chan, ki se je sam napotil v generalni štab, kjer so ga straže sicer po predpisih pozdravljale, mu dovolile, da je nekajkrat pozvonil, potem pa mu velele, naj se umakne, ker general Hinh ne sprejema. General Hinh pa vendarle sprejema ter prireja v generalnem štabu ali pa v svoji vili tudi tiskovne konference. Na zadnji tiskovni konferenci je predstavnikom tujega tiska sporočil, da mu je dala vlada na razpolago letalo z naročilom, naj v 48 urah zapusti državo. »Letalo je že odletelo brez mene,« je dejal general Hinh, »in zdaj mislim, da bi vlada lahko rešila ves spor na dva načina: ali plača tri sto tisoč letalskih vozovnic za vso mojo armado, ali pa petnajst vozovnic za člane nesposobnega kabineta.«

General Hinh se je že dvakrat brzojavno obrnil na cesarja Bao Daja, naj stori svojo dolžnost v tej krizi, in ker tudi na drugi poziv ni bilo odgovora, je general Hinh poudaril, da ima njegova vojska že pripravljene vse potrebne načrte za primer, če bo cesar še nadalje molčal.

Tudi v samem kabinetu ni več soglasja. Baje so trije ministri, ki so predstavniki treh najmočnejših verskih sekt, zahtevali od predsednika vlade, naj se pobota z generalom Hinhom.

VOHUNSKE ZADEVE

V Franciji ...

V Franciji je zdaj velik spor med politiki in policisti. Politiki so višje policijske organe obtožili, da so dajali vodstvu kominformovske stranke na razpolago tajne dokumente državnega obrambnega sveta. Centralna osebnost v tej aferi je bivši glavni inšpektor pariške policije **Jean Dides**, ki je veljal doslej za voditelja vsega boja proti kominformovski dejavnosti. Suspendirali so ga, ker so v njegovi mirnici našli prepis zapisnika s seje francoskega narodnega sveta za obrambo. Bivši inšpektor Dides je izjavil, da je ta dokument dobil od nekega agenta, ki ga je prej sam spravil v vodstvo KP Francije. Ministrstvo za notranje zadeve meni, da je inšpektor Dides šel predaleč, ko je pod imenom protikominformovske akcije najemal agente, o katerih ni mogoče reči, da bi bili zanesljivi, temveč se prav lahko trdi, da so bili navadni vohuni, ki so na razpolago vsem, ki jih potrebujejo in tudi primerno plačajo. Za naslednika suspendiranega inšpektorja Didesa so imenovali zdaj novega »strokovnjaka« za boj proti »komunistični nevarnosti« in notranji minister Mitterand je obljubil, da bo javnost kmalu obveščena o poteku in rezultatih preiskave.

... in na Poljskem

Še konec lanskega leta je izginil iz Varšave 39-letni **Jozef Swiatlo**, ki je bil višji funkcionar vrhovnega urada državne varnosti. Bil je načelnik tistega oddelka, ki je zasledoval sovražnike režima na Poljskem in v inozemstvu. V Varšavi dolgo niso vedeli, kaj se je z njim zgodilo, nazadnje pa je prišlo poročilo, da je Swiatlo v francoski coni Berlina in da je od tam že našel zatočišče v ameriški coni ter prosil azil v ZDA. Zdaj je Jozef Swiatlo že v Washingtonu in po njegovih izpovedih je ameriška vlada zahtevala od poljske in madžarske vlade takojšnjo izročitev svojih treh državljanov Hermana, Fielda, Noela Fielda in Herte Field, o katerih ne Poljska ne Madžarska nista hoteli nič vedeti.

Kapital beži iz Indokine

Kapital francoskih družb v Indokini so v vsej naglici prenesli v Afriko, kamor so investirali več milijard frankov in to zlasti v Francoski zahodni Afriki, v Kamerunu in na Madagaskarju. Nekaj kapitala so prenesli v samo Francijo, kjer so ga investirali v električna, gradbena in termalna podjetja. Po sporazumu v Ženevi je beg tega kapitala zelo otežkočen, kajti za izvoz kapitala iz Indokine je sedaj potrebno dovoljenje vietminške vlade v Hanoju, kakor tudi vlad v Južnem Vietnamu ali Laosu in Kambodži.

Pokopališče Jugoslovanov na severnem Norveškem

Posebno poročilo o odkritju spomenika na jugoslovanskem vojaškem pokopališču v Bodöju

Dobrih deset dni pred prihodom predstavnikov Socialistične zveze delovnih ljudi Jugoslavije — tov. Edvarda Kardelja in dr. Vladimirja Bakariča — na obisk na Norveško, kamor sta odšla po obisku pri belgijskih socialistih, so na severu Norveške odprli pokopališče jugoslovanskih borcev in talcev, ki so pomrli v nemških taboriščih na Norveškem. Naš stalni sodelavec, švicarski novinar H. Alboth, ki se mudi na Norveškem in je bil na tej slovesnosti, nam je o tem poslal poseben dopis.

Onstran polarnega kroga, v bližini mesteca Bodö v Saltdalu, na severnem Norveškem so v nedeljo, 26. septembra odkrili spomenik na novem pokopališču jugoslovanskih borcev za svobodo, ki so padli na severnem Norveškem. Pred začetkom slovesnosti, ki se je je udeležilo nad 1.500 ljudi, je prikorakala iz Bodöja četa norveške vojske za častno stražo na pokopališču. Ko je prišla na pokopališče jugoslovanska delegacija Zveze borcev z jugoslovanskim poslanikom v Oslu, ministrom Uvalićem na čelu in v spremstvu norveškega ministra za socialno skrbstvo ge. Rachel Sewerlin in norveškega generalnega majorja Dahleja kot zastopnika norveške vojske, je ob vhodu na pokopališče zapel moški zbor te majhne ribiške naselbine pretresljivo žalostinko, posvečeno mrtvim borcem. Predstavnica norveške skupščine gospa Rachel Sewerlin je pozdravila jugoslovansko delegacijo, ki se je odpravila čisto na sever Evrope samo zato, da bi počastila spomin tistih Jugoslovanov, ki so morali pustiti svoje življenje na tem osamljenem koščku Norveške in ki ne bodo nikdar več videli svoje ljube domovine. Veliko je bilo teh žrtev vojne. Od 4.700 jugoslovanskih partizanov in talcev, ki so jih odvlekli Nemci na severno Norveško, jih je podleglo zaradi strašnih mučenj in težkega dela 2.050.

»Domačini s severne Norveške, ki so dobro razumeli mržnjo jugoslovanskih borcev proti nemškim okupatorjem — saj so sami prav tako sovražili naciste — ne bodo nikdar pozabili teh mučenikov, ki počivajo v norveški zemlji. In ti ljudje z daljnega severa so hoteli ustvariti mrtvim dostojno in častno počivališče. Borba proti terorju, borba za človeške pravice in svobodo nas je združila.«

Gospa Sewerlin je v imenu norveške vlade izrazila upanje, da bo ta spomin na jugoslovanske patriote še tesneje povezal oba naroda. Svoj govor je zaključila z nagovorom na grobove in z besedami v vojni padlega norveškega pesnika Nordahla Griega: »Hver fallen er bror og ven!« (Vsak padli je moj brat in prijatelj!)

Ob zvokih norveške državne himne je jugoslovanska zastava zdrsnila s spomenika počasi na tla. Vojaki so pozdravili z orožjem, Rachel Sewerlin pa je položila ob vznožje spomenika venec norveške vlade.

Jugoslovanski poslanik Uvalić se je nato v imenu svoje vlade zahvalil za skrb, ki jo je izkazalo norveško prebivalstvo tisočem Jugoslovanov, ki so izgubili življenje v nemškem ujetništvu na Norveškem. **»Mirno in lepo pokopališče v Bodöju je najlepši dokaz, da norveški narod tudi danes ni pozabil na svoje medvojne prijatelje. Težko je z besedami izraziti hvaležnost jugoslovanskega ljudstva za pomoč, ki so jo norveški patrioti nudili našim mučenikom v najtežjih dneh vojne. Dragoceno prijateljstvo, ki je zraslo med obema bratskima državama, je garancija, da bo ta zveza ostala tudi v bodočnosti.«**

Pokopališče jugoslovanskih borcev v Bodöju

Nato je godba zaigrala jugoslovansko himno. Za jugoslovanskim poslanikom je spregovoril zastopnik jugoslovanske Zveze borcev, njegove besede pa je neki jugoslovanski veteran iz nemškega ujetniškega taborišča v Bodöju prevajal v norveščino. V kratkem je povedal, da so se jugoslovanski in norveški borci borili za skupne ideale: »Svobodo, mir in srečno bodočnost. Na žalost so še vedno na delu mračne sile, ki hočejo reševati vse probleme samo na bojnem polju. Toda svobodoljubnim narodom se moramo zahvaliti, da smo precej odmaknili možnost novega svetovnega požara. Toda povsem se te nevarnosti še nismo rešili.« Nato se je obrnil proti grobovom in dejal: **»Če bi lahko ti mrzli grobovi slišali, bi zaklical: počivajte v miru in v veri, da bodo sinovi nove Jugoslavije, če bo to potrebno, storili vse, da bodo ohranili neodvisnost svoje domovine, za kar ste tudi vi darovali svoja življenja. Vaši grobovi so daleč od vaše domovine, vaše matere jih ne morejo močiti s svojimi solzami in vendar raste tudi na njih cvetje, ki so ga zasadile norveške matere. Zato vas mi, borci iz Jugoslavije, z mirom prepuščamo norveški zemlji, ker vemo, da bo norveško ljudstvo skrbelo za vas prav tako, kot bi skrbeli mi sami.«**

Nato je spregovorila še gospa Julie Botten, predstavnica prebivalcev severne Norveške, ki so poskrbeli za ureditev tega pokopališča.

To je bil konec slovesnosti v tihi dolini med visokimi gorami. Na mirni, s smrekami obraščeni vzpetini, nad hišami Bodöja pa počiva sedaj 1.837 jugoslovanskih borcev daleč od svoje domovine.

Herbert Alboth

Deficit zahoda

Deset mesecev je delala posebna senatna komisija ameriškega kongresa, da bi napisala 415 strani obsežno poročilo o tem, ali se bi v primeru vojne Zahod lahko sam preskrboval. Odgovor na to vprašanje je naslednji: zahodne države imajo na razpolago dovolj surovin raznih vrst, popoln deficit pa je v kavčuku, svili in volni. Senatna komisija je mnenja, da bi ameriška industrija lahko ta »deficit« pokrila z izdelovanjem sintetičnega kavčuka, svile in celo volne.

NENAVADNA KARIERA

DR. OTTA JOHNA

Odkar je bila leta 1949 ustanovljena Nemška zvezna republika, Nemci v Zah. Nemčiji niso doživeli takšnega političnega škandala, kakor je bil pobeg voditelja Urada za zaščito ustave dr. Otta Johna v Vzhodno Nemčijo.

Otto John se je rodil kot sin uradnika leta 1909 v Marburgu an Lahn. V srednjo šolo je hodil v Wiesbadnu. To šolo je vodil oče njegovega tesnega prijatelja Wolfganga Höferja, Nemca, ki je postal ameriški državljan in pozneje kapetan v ameriški obveščevalni službi (C. I. C.); Höfer je letos 23. julija napravil v zahodnem Berlinu samomor! Stari direktor Höfer je o Johnu izjavil, da »je spadal med njegove povprečne dijake, o katerih vzgojitelji ne ohranijo posebnega spomina«. Ko je John končal srednjo šolo, je vstopil v službo v neki prodajalni kemičnih proizvodov. Toda kmalu je opustil službo in nadaljeval študij na univerzi v Frankfurtu, kjer je tudi promoviral za doktorja prava. Prav tedaj je začel delovati nacizem. John je najprej nameraval emigrirati, pa se je premislil in sprejel zaposlitev pri civilnem letalstvu »Lufthansa«.

Okrog leta 1938 se je seznanil z mladim Holandcem Janom Elandom, ki je bil nekak »dvojni agent«, ker je vohunil istočasno za Angleže in za Ruse. Ta Holandec ga je upeljal v vohunsko službo. (Prav tega Elanda so novembra 1953 našli mrtvega v njegovi sobi v nekem hotelu v Zürichu. Nihče ni znal razkriti skrivnosti, ali gre za samomor ali za umor.) Ob istem času se je dr. John seznanil tudi z baronom Ganzem zu Putlitzem, svetnikom pri nemškem poslaništvu v Haagu. (Ta baron je delal za Angleže. Ko je Gestapo zaslutil njegovo dejavnost, je pobegnil z letalom v London. To je bilo leta 1939. Leta 1948 se je baron vrnil v Nemčijo, oblečen v uniformo britanskega oficirja in seveda kot angleški državljan. Toda čez nekaj mesecev se je baron odrekel svojemu novemu državljanstvu in pobegnil v Vzhodno Nemčijo, kjer živi še sedaj in velja za enega najspretnejših vohunov vzhodnonemške republike.)

Kot uradnik pri »Lufthansi« je dr. John lahko vzdrževal razmeroma pogoste stike z državami, ki so bile v vojni s Hitlerjevo Nemčijo; hkrati pa je imel zelo dobre zveze z različnimi nemškimi oficirji, ki niso soglašali s Hitlerjevim režimom: z generalom Osterjem, admiralom Canarisom, ki je šef »Abwehra«, nadalje z leipziškim županom Goerdelerjem in drugimi. Dr. John je bil zapleten v zaroto zoper Hitlerja in je srečno ušel usodi mnogih atentatorjev z 20. julija 1944, ko je osem dni po atentatu odletel z letalom v Madrid.

Britanski veleposlanik v Madridu je dosegel, da je dr. John takoj dobil pravico azila v Angliji. Baje je dr. John tedaj izročil britanski obveščevalni službi zelo natančne podatke o napravah za spuščanje raket v Peenemunde, kar je seveda britansko letalstvo izkoristilo in s 600 bombniki uničilo to baltiško vzletišče V-1 in V-2. Otto John je novembra 1944 čez Lizbono prišel v London.

Dr. Johna so vključili v »MI 6 Public Branch«, to je v tisto obveščevalno službo, ki se je v glavnem ukvarjala z radijskimi oddajami »tajnih postaj«, kakor sta bili »Gustav Siegfried I« in znana »Soldatensender Calais«. Pri tem delu se je dr. John seznanil s Seftonom Delmerjem, ki je danes vodilni novinar pri dnevniku »Daily Express«. John je delal tudi z mnogimi nemškimi emigranti, med drugimi tudi s Fritzem Heinejem, ki je sedaj voditelj tiskovnega urada nemške socialdemokratske stranke in seveda tudi z baronom Ganzem zu Putlitzem ...

Kmalu po prihodu v London, je dr. Johna sprejel sam Winston Churchill, predsednik britanske vlade. Dr. John je imel toliko povedati, da ga je Churchill poslušal kar pet ur. »Potrebno ga je bilo videti samo enkrat,« je o njem napisal britanski polkovnik Daniel Shapiro, »in to v sredini, ki je njemu odgovarjala. John je potreboval bolj splošnega priznanja kot pa žensk ali pa alkohola. John je bil bleščeč družabnik in zelo prikupen. Morda bi lahko postal zelo dober filmski igralec. Zelo si je želel, da so ga občudovali in hitro si je znal pridobiti prijatelje. Brž ko pa je videl, da mu ljudje niso preveč naklonjeni, je postal robat ...«

Maja 1945 je bil dr. John dodeljen pravnemu oddelku britanskega zunanjega ministrstva, kjer je pripravljal gradivo za obtožnico zoper nemške naciste, ki so pozneje prišli pred sodišče v Nürenbergu.

Leta 1949 se je z ženo, vdovo bivšega poljskega bankirja Mankiewicza, vrnil v Nemčijo. Decembra 1950 je zahodnonemški notranji minister dr. Robert Lehr izbral med sedmimi kandidati dr. Johna za voditelja Urada za zaščito ustave. Njegovo kandidaturo so podprli trije zahodni visoki komisarji, zlasti pa še sir Ivone Kirpatrick, predstavnik Velike Britanije.

Urad, ki ga je prevzel dr. John, je imel za svojo glavno nalogo skrbeti za notranjo varnost zvezne republike in to predvsem v borbi s kominformovci in bivšimi nacisti. Naravno pa je, da je dr. John kot »veteran« v vohunstvu in kontrašpijonaži, imel zelo dobre odnose z ameriško službo C. I. C., z britansko »Inteligence Service« in s francoskim »Deuxieme Bureau«.

Dr. John je zelo pogosto hodil v zah. Berlin, kjer se je sestajal s svojim starim prijateljem dr. Wolfgangom Wohlgemuthom, zelo znanim berlinskim kirurgom. Policija zahodnega sektorja Berlina je pozneje ugotovila, da je dr. Wohlgemuth snemal na magnetofonski trak vse razgovore s šefom zahodnonemške varnostne službe. Trakove teh naskrivaj izvedenih posnetkov je dr. Wohlgemuth pošiljal nato v vzhodni Berlin ..

17. julija je dr. John spet prišel v Berlin, kjer naj bi se udeležil proslave v čast atentatorjem na Hitlerja. Prav na obletnico tega atentata — 20. julija — pa je dr. John skupaj s svojo ženo in v spremstvu svojega prijatelja dr. Wohlgemutha »prestopil Rubicon« ni odšel v sovjetsko cono Nemčije ...

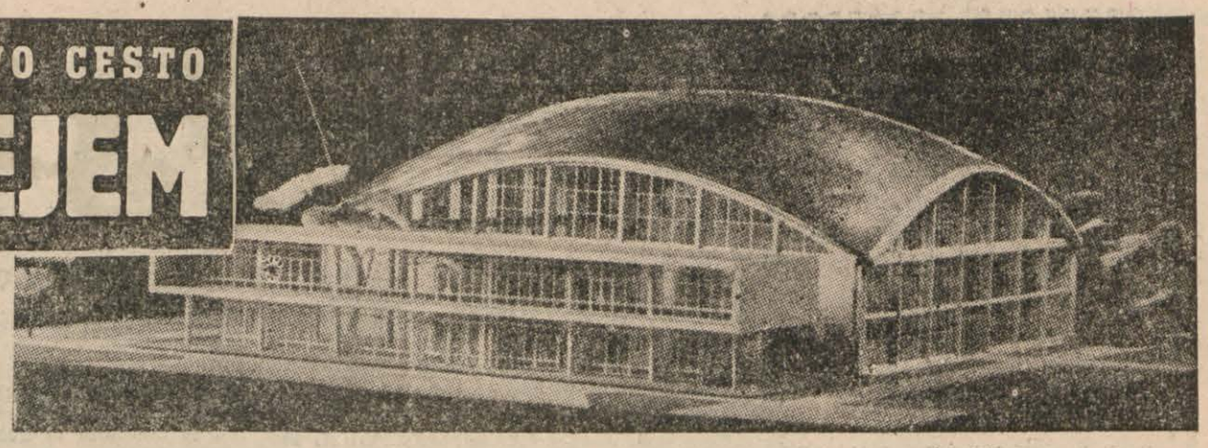

DR. OTTO JOHN

Njegovi osebni poznavalci dvomijo, da bi dr. John prešel na nasprotno stran iz »ideoloških nagibov«. Bolj verjetno je iskati vzrok za ta njegov nepričakovani pobeg v nezaupanju, ki so ga zadnje čase kazali nasproti njegovemu delu vodilni anglosaksonski agenti v Zah. Nemčiji. Tudi predstavniki nemške vlade v Bonnu so se ga čedalje bolj izogibali. Dr. John je začutil, da postaja osamljen! K temu pa je treba dodati še nasprotja, ki so se pojavila med dr. Johnom in njegovim »uradom« ter še dvema vohunskima organizacijama v Zah. Nemčiji: z »vojaško kontrašpijonažo«, ki jo je vodil bivši podpolkovnik Friedrich Heinz, kot član bodočega nemškega vojnega ministrstva, in »službo«, ki jo je »privatno« opravljal bivši Hitlerjev general Reinhard Gehlen. Kot je znano, je Gehlen že prej »likvidiral« svojega tekmeca Heinza in se je pripravljal, da splete mrežo proti dr. Johnu. Baje je Gehlen imel v rokah dokaze o razgovorih, ki jih je imel dr. John s svojim prijateljem dr. Wohlgemuthom. Zadnji hip naj bi za to zvedel tudi John, ki se je odločil za pobeg, da se tako reši zapora in maščevanja svojega tekmeca — generala Gehlena ...

ČEZ NEKAJ LET MED VILHARJEVO IN LINHARTOVO CESTO

Novi LJUBLJANSKI VELESEJEM

Maketa male razstavne dvorane novega ljubljanskega velesejma. V ospredju trinadstropni 12 m široki prizidek, v ozadju dvorana, ki bo 20 m visoka in nad 1700 m² velika.

Na prostoru med Vilharjevo in Linhartovo cesto ob današnji Titovi cesti so še pred dobrimi tridesetimi leti pokopavali mrliče. Navje, poslednji dom znamenitih Slovencev, je danes edini preurejeni ostanek nekdanjega Krištofovega pokopališča. Ves drugi prostor so že zasedle večje ali manjše stavbe, veliko je med njimi skladišč, barak in raznih zasilnih prostorov. Največja stavba je v polkrogu zidani študentski dom (bivše »Baragovo semenišče«) v katerem je tudi kino »Soča«. Vendar ta mogočna stavba ne prispeva mnogo k splošnemu vtisu, ki ga dobi tujec, ko se pripelje po Titovi cesti v Ljubljano. Preveč je odmaknjena in zakrita. Številne barake napravijo nasprotno vtis razbitosti, začasnosti, zanemarjenosti, kar je nelep kontrast drugi strani Titove ceste, kjer stoji že vrsta visokih stanovanjskih hiš in manjših vil.

Vest o gradnji novih prostorov za ljubljanski velesejem pa so toplo pozdravili tudi naši gospodarski krogi. Tudi naša industrija, trgovina in obrt so ga pogrešali, saj je danes velesejemska prireditev tržišče, ki privabi kupce od blizu in daleč. Tudi v tem pogledu je imel ljubljanski velesejem še močno in daleč po svetu znano tradicijo, ki je ne gre zametavati. Ljubljana ima ugodno zemljepisno in prometno lego na prehodu z Balkanskega na Apeninski polotok in v Srednjo Evropo.

NOVI VELESEJEM — STALNO SHAJALIŠČE TRGOVCEV

Po zamisli vodstva naj bi imel bodoči ljubljanski velesejem drugačen karakter, kakor ga je imel nekdanji ljubljanski velesejem. Pred sedanjo vojno smo imeli v Ljubljani po dve štirinajstdnevni velesejemski prireditvi, sicer pa so bili prostori zaprti. Novi velesejem pa bo nekako stalno razstavišče, stalno shajališče trgovskih predstavnikov, torej stalni trg. Specializirane mednarodne razstave naj bi se vrstile v krajših presledkih. Tako bi gospodarsko življenje dobivalo stalno nove trgovske impulze, prostori sami pa bi bili mnogo bolj ekonomično izkoriščeni, kakor so bili prostori starega velesejma.

Novi velesejem bo velika stvar. Zahteval bo milijardne investicije. Zato je razumljivo, da ga bodo gradili in urejali več let. Računajo, da bodo ves načrt uresničili v 6 do 8 letih, kar je prav gotovo dolga doba, zlasti če pomislimo, da se naše gospodarstvo hitro razvija in da se bori za tuja tržišča. Zato je razveseljivo, da so geometri že zakoličili prostor za prvo razstavno dvorano in da »Gradis« že pripravlja njeno gradnjo, ki bi naj bila končana do maja ali junija prihodnjega leta.

MALA RAZSTAVNA DVORANA — VELIK PROSTOR

Tam, kjer vodi ozka ulica h kinu »Soči« oziroma na Navje, tam bodo te dni že začeli zidati prvo stavbo novega ljubljanskega gospodarskega razstavišča. To bo mala razstavna dvorana, kakor jo imenujejo projektanti, pri čemer pa moramo besedo »mala« razumeti v odnosu na ostale bodoče velesejmske prostore, ne pa morda na dvorane, s katerimi razpolaga Ljubljana sedaj. Saj take dvorane, kakršna bo ta »mala« razstavna dvorana Ljubljana sploh nima. V njo bo šlo 2000 do 3000 sedežev! Ta dvorana bo namreč, v času ko v njej ne bo velesejmskih razstav služila za razne športne in koncertne prireditve, tako da bo Ljubljana z njo dobila nekaj, kar je že dolgo pogrešala. V njej bodo lahko uredili pokrito teniško igrišče, postavili bodo lahko boksarski ring in še mnogo drugega, kar pride prav športnikom.

Mala razstavna dvorana bo merila 42 m v dolžino in prav toliko v širino. Visoka bo 20 metrov. Pokrita bo z lupinasto železobetonsko streho, preko katere bodo položene aluminijaste plošče. Gradnja te strehe bo nekaj posebnega, saj jo bodo gradili po sistemu prednapetega betona, ki ga doslej pri nas gradbena podjetja še niso uporabljala. To je sistem francoskega inženirja Freysineta. Dvorana bo imela tudi posebne klimatične naprave in dvojno zasteklitev.

Pred malo razstavno dvorano bo še majhen trinadstropni prizidek, širok 12 m. Ta prizidek bo služil za kuloarje, garderobe in vestibul, če bodo v dvorani koncertne ali športne prireditve, sicer pa bodo v njem prav tako razstavni prostori. Hkrati z gradnjo male razstavne dvorane so sedaj za potrebe velesejma začeli adaptirati tudi prostore podjetja »Mineral«.

UPRAVNO POSLOPJE — TRINAJSTNADSTROPNA PALAČA

Mala razstavna dvorana bo stala nekako na sredi med študentskim domom in podjetjem »Mineral«. Od Titove ceste bo oddaljena kakih 100 metrov. V naslednjih letih bodo v njeni bližini zgradili še veliko razstavno dvorano, ki bo še enkrat večja (3000 m²) in bo namenjena predvsem industriji, ki potrebuje velike prostore za svoje razstave. Nekaj posebnega bo tudi tretje poslopje, ki ga imenujejo predstavniška palača in bo služilo stalnim razstavam. Tu se bodo naselili trgovci in razstavljalci, ki žele stalno opozarjati trg na svoje izdelke in so pripravljeni takoj sklepati kupčije z blagom, kakršnega razstavljajo. Svoje pisarniške prostore pa bodo lahko imeli v novem upravnem velesejmskem prostoru, ki bo trinajstnadstropna palača, torej nov ljubljanski nebotičnik. Seveda bo ta stavba služila tudi upravi velesejma samega, ki bo ob taki veliki organizaciji moral imeti tudi za svoj aparat precej prostra.

Ko bo dograjen v celoti, bo veselejem imel okoli 13.000 m² pokritega razstavnega prostora, med tem ko je nekdanji velesejel imel pokritega prostora nekaj nad 8000 kvadratnih metrov. Celotne načrte razstavišča je projektiral inž. arh. Branko Simčič, statiko pa je izračunal inženir Smrekar.

BOGAT RAZSTAVNI PROGRAM V L. 1955

Prireditelji si sedaj želijo, da bi »Gradis« svojo gradbeno nalogo vzel čimbolj resno in čimprej zgradil malo razstavno dvorano. Že prihodnje leto bodo namreč prve razstave, za katere je že izdelan tako časovni kakor predmetni program. V maju naj bi bila velika mednarodna lesna in embalažna razstava, v juniju in juliju, ko bo v Ljubljani festival, turistična razstava, združena s sodelovanjem lovcev in planincev, v avgustu ali v septembru je v načrtu mednarodna tekstilna in usnjarska razstava, v septembru ali oktobru mednarodna obrtniška razstava z razstavo vajenskih del, v oktobru vinska razstava s kulinarično razstavo ter končno v novembru druga mednarodna razstava telekomunikacij, ki bo prinesla zadnje novosti s področja naše radiofonije in mlade televizije. Ob takem bogatem programu je prav razumljivo, da ima uprava Gospodarskega razstavišča velike skrbi in da pričakuje podpore ter razumevanja od vseh tistih, ki kakor koli sodelujejo.

-ko

Nekaj sličic iz Švice

S katere strani jo poznate?

Preden sem sam imel srečo videti Švico od blizu, sem jo poznal le iz prospektov in potopisov. Potopisi... da! Ti so lahko zelo zanimivi, ali pa le »s svojimi besedami« prepisani turistični prospekti. — Čital sem o tej »oazi miru« sredi Evrope, da je točna kot njene ure, da je dežela turizma in trgovine, da je v Evropi najdražja in še in še. — Vse to drži. Če dovolite, dodam še nekaj doživetih vtisov. Od vsega sta na nas vendarle najbolj učinkovala: r e d i n č i s t o č a. Kamor pogledaš, povsod smiselna urejenost: v javnem prometu, v lokalih in v privatnem življenju povprečnega Švicarja. — Srečno naključje mi je pomagalo, da sem doživel Švico ne skozi lino hotelskega vratarja (tega nismo videli od blizu), pač pa v privatnem domu srednje družine, ki je prej sploh nisem poznal. In ker se mi je poleg priporočil od doma posrečilo, da sem se osebno seznanil z odličnim švicarskim novinarjem g. Albothom, ki je mimogrede povedano že dober poznavalec naših krajev in prijatelj nove Jugoslavije — sem lahko glede vtisov združil prijetno s koristnim.

Zavarujem se pa že v začetku pred verjetno opazko: saj Bern in Zürich še ni vsa Švica, kaj bi se torej »silili«? — »Prava« Švica je pravzaprav šele na jugu. Kdor ni videl Ženeve in Lausanne, ta je videl le malo Švice. Veselim se, da bom manjkajoče vtise o Švici lahko kdaj kasneje dopolnil...

Dottej pa — dovolite — besedo, vsaj o severni polovici Švice, kakršno smo doživeli izven naufeldskega stadiona, ob nedavnem atletskem prvenstvu Evrope, ki se ga je udeležilo tudi čedno število opazovalcev iz naše ožje domovine.

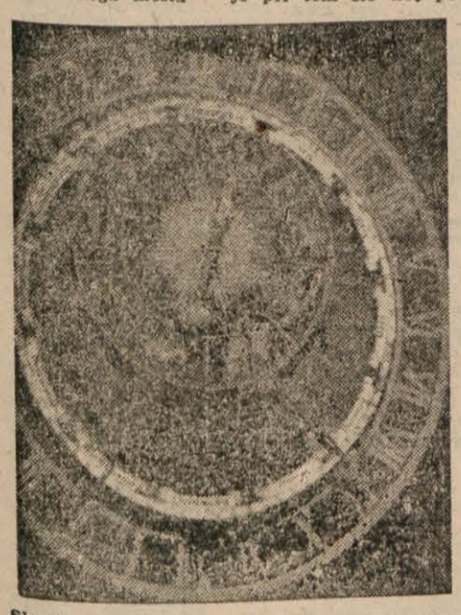
RED IN ČISTOČA

Prve švicarske lastnosti — red, točnost in čistoča — lahko občudujemo že v vlaku. Ko pa smo na t r d n i h t l e h B e r n a, pričnemo kmalu spoznavati še ostale lastnosti, te pa kot turisti v deželi turizma. Tla nenadoma niso več tako trdna, kajti če kje, potem gotovo predvsem v Švici lahko občutiš, kaj pomeni prosta konkurenca vseh mogočih valut. V menjalnicah, ki jih je več kot pri nas pred vojno gostiln, se gnetejo stare in krepke valute, med njimi take, ki so v najboljši dobi, ali še mladeniško čile, pa tudi take, ki so »na pljučih bolj šibke«.

Zaradi dežja in mraza smo se mnogi premislili, da bi spali v šotorih, ki so jih naši prijatelji prinesli s seboj že en dan pred nami. Ti tovariši so nas že čakali na kolodvoru v Bernu s prvimi vtisi, novicami in tudi že z napotki, kje in kako je ugodneje dobiti privatno sobo, koliko stane tramvaj in še kaj drugega, kje je stadion in še in še. Tako oni kot mi novodošli smo stali sredi tujega mesta pred enako zahtevo: z n a j d i s e, kakor veš in znaš!

PLUM BRANDY

In znašli smo se. Eni uspešneje, drugi manj. Dvema zakoncema iz naše družbe — iz manjšega našega mesta — je pri tem šlo kot po

Slovita bernska ura, ki kaže poleg ur in minut tudi dneve in mesece

namazani drči. Doživela sta zgodbo, vredno posebnega podlistka. Tudi onadva sta spraševala za sobo, ker ju je dež preplašil, da bi šla pod šotor. — Ustavita gospoda srednjih let in ga pobarata za sobo. V razgovoru opazi Švicar, da ima njen mož pod pazduho zavito steklenico. Skozi prosojen ovoj se bliska etiketa naše originalne slivovke. »Plum Brandy!« — Ta čudovita voda je sprožila kamenček, ta pa plaz presenečenja, ki je zapri sapo našima rojakoma ob vsem, kar sta v tistem tednu doživela v Bernu. Švicar ju je s svojo družino sprejel v svoj lepo urejeni dom »na hrano in stanovanje«, poleg tega pa sta iz njegovega avtomobila prav gotovo dosti več videla kot mi ostali peš. Še ob slovesu — zadnjo minuto pred odhodom vlaka — sta doživela zadnje presenečenje. »Odprite zavitek, ko bo vlak odpeljal! In na svidenje!« — Kaj sta našla v zagonetni »popotnici?« Poleg zbranih dobrot za želodec še nov kompletni pribor za britje in lično fotoaparat — mladi Slovenki v poklon za rojstni dan, ki ga je obhajala prav tisti dan. Na srečo imata ta dva Švicarja hčerko, ki si zelo želi videti Jugoslavijo. Morda bosta srečna obdarovanca vsaj drugo leto lahko vrnila švicarski dvajsetletnici del gostoljubja.

NIČ POSEBNEGA, IN VENDAR...

Kakor prva lastovka še ne pomeni pomladi, zato je tudi ta dogodek ostal edinstven v vrsti mnogih drugih, ki so se nekateri končali dokaj drugače. — Povprečno vzeto je švicarski človek trezno hladen in najprej nezaupljiv in se odtaja šele potem, ko vidi, s kom ima posla. Kljub temu je vljuden in prijazen do vsakega tujca enako — pač živi (vsaj v glavnem) od turizma. Nekdo utegne reči: »Nič posebnega, to vendar spada v ‚posel'.« Že, a vendar ima švicarska potrpežljivost do tujca prav opazno mejo dostojnosti. In kar je najvažnejše — ni hlapčevska in ne dela razlik, da bi nudila enim vse, drugim nič. Čisto podzavestno nam je ušla misel domov, na naš lepi Jadran. Misel in z njo — primerjava. — Morda ne bi bilo nekoristno, če bi za gostinsko osebje naših obmorskih krajev, ki ima tudi kdaj zanj oddolžim. V »tisti« restavraciji se stregle v narodnih nošah domačinke iz kantona Uri. Mimogrede opazuješ, kaj se dogaja še pri sosednjih mizah. Ko prinese vino na mizo, ga najprej natočijo naročniku. Le poi kozarca. Naj vidi in če hoče tudi poizkusi. Nato šele toči točajka tudi ostalemu omizju. Če naročiš jajce, ga ocvro pred teboj na mizi, na posebnem kuhalniku. K sadju dobiš vodo za umivanje sadja in servijeto za roke. — Če le malo bistro opazuješ okrog sebe, pa vendarle vidiš, da vsega tega le ne narede zastonj. Saj ne gre za direktno plačilo, četudi je to že pravzaprav všteto, za njih je važnejše, da gre glas o taki postrežbi od ust do ust tujcev. Vedo, da se jim takšna postrežljivost prej ali slej izplača, ker

Pogled na bernski parlament in ministrstva

se tujci radi vračajo in zopet prinesejo nov zaslužek. Človek ne bi verjel, kako se po svetu cenijo taka »mala udobja«. Sicer pa, ali so res tako draga, da bi jih moral plačevati le zunaj po svetu? Še ko si med vrati in odhajaš, ti zveni v ušesih prijazni: »Ste bili zadovoljni? — Merci... Hvala!« In ne redko čuješ še: »Pridite še!«

NA ROBU BERNA

To je že rob Berna. Nekako tako — če primerjamo Bern z Ljubljano, saj sta približno enako velika — kot naš Vič ob koncu tramvajske proge. Tam ni več »kantonskih« restavracij, pa sem vendar slišal podobne besede iz ust dobrodušne švicarske gospodinje, kjer sem bil pet dni prehodni gost.

Prijatelj Danilo je stanoval v bližini pri znancih svojih znancev iz Ljubljane. Ko me je predstavil svojemu gostitelju, sem doživel nadvse nepričakovano presenečenje. »Švicar« Rebus, mož okrog šestdesetih, me ogovori — slovensko. »Ali prav slišim?« Da. Ta naš rojak, doma iz bližine Litije, živi že polnih oseminštirideset let v Švici. Ne samo, da ni pozabil materinščine, nasprotno celo vestno jo goji. Ob stenah njegove sobe stoje omare polne knjig. Na častnem mestu in najštevilnejše so — slovenske. Kompletni Cankar, Prešeren, Prežih in še in še. Pokojni Oton Župančič mu je ob nekem obisku v Ljubljani v priznanje za to njegovo skrb napisal v eno svojih knjig osebno posvetilo v stihih. In »Švicar« Rebus je »le« — mizar za fino pohištvo. Koliko naših izobražencev se lahko postavi s tako bogato knjižnico? Še bolj pa — z ljubeznijo do svojega jezika.

CIVILISTI S PUŠKAMI

Četudi že pet ali več generacij ni od blizu doživelo vojne, lahko vidiš v Zürichu spome-nik državljana, ki oblači vojaško suknjo. S tem hočejo Švicarji poudariti svojo voljo za obrambo domovine in skrajni odpor in ne glede na to, ali bi kot majhna država uspeli ali ne. Zato imajo tudi uvedeno vojaško obveznost, ki pa je posebnost svoje vrste. Nič ni na primer čudnega videti na cesti, v tramvaju ali lokalih polno civilistov s puškami, ki jih nosijo zaradi varnosti obrnjene navzdol. »Jutri popoldne se ne bova videla, grem na orožno vajo. Sem javil, da pridem...« »Kako?« Da, obveznik se sam javi, kdaj pride »odstrelit« predpisane zadetke, da izpolni vojaško »normo«. Če tega ne stori do začetka jeseni, mora tedaj res na prave orožne vaje. Švicar ima kar doma uniformo, puško in municijo. Zato je strelstvo v Švici šport številka 1.

ZA SLOVO SE CESTE IN PROMET

Če si že v Bernu, je razumljivo, da si ogledaš parlament, znamenite stare ulice in na njih spomenike — vodnjake iz 17. stoletja, dalje zvonik z uro časa, staro nad 450 let. Seveda, če bi imel avtomobil, bi si po vrsti ogledal še »cel spisek« lepot in zanimivosti, univerzo, muzeje itd. Ker sem slučajno »od stroke«, so me seveda ceste še posebej zanimale. Asfalta je toliko, da makadama pravzaprav ni več. Vsepovsod, tudi v parkih in poteh do živalskega vrta — sam asfalt. Sicer pa je za tolikšen promet to edina rešitev. V Bernu ima namreč vsak deveti prebivalec lastno motorno vozilo, v Zürichu pa že vsak četrti. Ko pridejo k temu še tujci s svojimi vozili, je gneča popolna, a vendar se na križiščih promet razvija v vzornem redu. Na vseh večjih križiščih lahko opaziš velike table prometne policije, kjer dnevno objavljajo prometne nesreče — kolikor jih je — z navedbo imena krivca bodisi šoferja ali pešca. Če pa gre za smrtno nesrečo, je pa celotna zadeva tudi fotografirana. Tam lepe ceste privabljajo tisoče in tisoče tujcev do najbolj skritih prirodnih lepot...

Če bodo naši znanci res držali besedo in prišli k nam na obisk in na ogled naših lepot, bi jim tudi mi ob slovesu prav radi rekli: »Hvala... Pridite še!«

Ing. M. Megušar.

FOTO *KRONIKA*

1. V Tednu otroka je društvo Partizan priredilo uspelo pionirsko tekmovanje. Na sliki pionir, ki meče žogo v odprt zabojček. — 2. Palača Združenih narodov iz nove perspektive. — 3. V mednarodnem središču UNICEF se bolniške sestre na mednarodnem tečaju učijo kopalne terapije. — 4. »Uličnі boji« v nemškem mestecu, kjer so zavezniške enote izvajale velike manevre svojih sil.

Sodišče za ženske

Prostitucija predstavlja v Združenih državah Amerike zelo nevaren in kočljiv problem. Naša reportaža pripoveduje o metodah in ukrepih ameriške policije, ki niso vedno najbolj korektni in v skladu z deklaracijo o človečanskih pravicah.

Izsiljevanje ali belo suženjstvo? Sodnik mora odločiti

Policaj je pričal proti mladi, dobro oblečeni ženski, ki je bila obtožena prostitucije. Ni ji pogledal v oči, kjer bi videl — ne sovraštvo — ampak zmedenost in presenečenje nad vedenjem tega moškega, ki se je tako prijetno smehljal, ko jo je povabil v bar, šel v njeno stanovanje ter jo, ko se je končno slekla, aretiral.

Procesom pred New Yorškim sodiščem za ženske, občinstvo ne sme prisostvovati. Skrbno pazijo, da ne bi kdo videl obtoženih žensk; to bi jih družabno onemogočilo, četudi bi se izkazalo, da so nedolžne.

Sodišče za ženske mesta New York je v drugem nadstropju velikega bloka. Sodna dvorana je bolj podobna šolskemu razredu, ob steni na klopi sedijo policaji v civilu — priče. Ti so videti kot trgovci, šoferji, uradniki, vse drugo prej kot policaji. Toda njihova naloga ni niti prijetna niti simpatična.

Preden je policaj sposoben za to službo, gre v poseben tečaj. Tam se nauči, kako daleč na primer se lahko sleče, medtem ko žena odlaga svojo obleko: uradno lahko odloži čevlje in srajco, ne sme pa imeti z njo fizičnega kontakta. Če policisti sledijo tem instrukcijam ali ne, se seveda ne da dokazati. Neki policist je pri izvrševanju službe šel spat s prostitutko ter jo pozneje aretiral. Seveda je izgubil službo.

Policaj, ki je pričal je gledal v tla ter pravil svojo zgodbo s tihim, nelagodnim glasom: »Sprehajal sem se po Šestnajsti aveniji, ko sem srečal obtoženko. Pogledala me je in se nasmehnila. Ustavil sem se nekaj metrov dalje in gledal v izložbo. Šla je mimo mene in se spet nasmehnila. Nasmehnil sem se spet in pričela sva razgovor.«

Sodnik je dvignil roko: »Dobro, dobro. Vas je vprašala po denarju?«

»Ne. Ko sem jo vprašal, kaj lahko storim zanjo, če bo dobra z menoj, je rekla, da ji lahko kaj podarim. Vprašal sem, kaj in nekako je prišlo na dvajset dolarjev.«

»Kaj mislite z »nekako«? Ali vam je rekla za dvajset dolarjev ali ne? In s kakšnim namenom?«

»Res se ne spominjam.«

»Dobro, nadaljujte!«

»Šla sva v njeno stanovanje, nekaj hiš dalje.«

»Ste ji tam dali dvajset dolarjev?«

»Da. Ko se je slekla sem jo aretiral.« Sedaj jo je prvič pogledal v oči. »Dejala je, da je to prvič storila.«

Sodnik se je sklonil naprej: »Kakšna ženska je to?«

»Ni v naših spiskih. Zdravniško spričevalo je v redu. Nikdar prej jo še nisem videl na cesti. Je ločena, z dvema otrokoma in mislim, da jo nekdo vzdržuje.«

»Kaj mislite, da jo je navedlo na to?«

»Ne vem, gospod sodnik. Morda ni imela več denarja, ali pa ji je bilo le dolgčas. Toda po mojem ni slaba ženska.«

Policaj je bil v zadregi. Ni prijetna služba za mladega moškega, smehljati se ženskam po ulici, govoriti z njimi in jih nato aretirati.

»Mislite, da zasluži prostost?«

»Da, gospod sodnik, menim.«

Tako se je tudi zgodilo. Bila je izpuščena. Toda dvomil sem, če bo kdaj pozabila to prijetno poznanstvo, družbo tatic in prostitutk, s katerimi je preživela noč v zaporu, zdravniške preiskave in preventivne injekcije penicilina. Vsa ta procedura je namreč obvezna za vsako obtoženko.

— — —

Letno ima žensko sodišče kakih 2000 primerov, večinoma pocestnic. Mestni svet

po lastnem priznanju nima namena odpraviti prostitucije kot socialno zlo. Hoče le spraviti ženske proč od ceste, da ne bi žalile pobožnih čustev meščanov.

Šef newyorškega magistrata John M. Murtagh odkrito priznava: »Mi sploh ne dosežemo prostitutk boljše vrste. Te so dobro zavarovane. Dobimo le nesrečnice, ki hodijo po cestah. Vse, kar storimo, je le zato, da bi mesto bilo videti čednostno. Žensko ulovimo, jo zadržimo dva dni, dokler ne dobimo zdravniškega izvida, nato jo, če je zdrava, spet izpustimo. Le nekaj procentov jih dlje zadržimo in obsodimo. Za vzroke, da so postale prostitutke, niti ne sprašujemo več. Absolutno nič pa ne napravimo za njihovo rehabilitacijo.«

Posledica tega stališča je neskončna parada teh nesrečnic pred sodiščem. Le včasih posije v to mračno sobo topel žarek človečnosti, kot na primer pri dekletu, ki ga je sodnik že hotel obsoditi. Tedaj je služboječi stražnik nekaj zašepetal sodniku, ta se je dobrovoljno obrnil na dekle:

»Izpustil vas bom, zunaj vas čaka moški, ki se hoče poročiti z vami.« Sodnik se je smehljal, policaji so se smehljali, dekletu so se orosile oči.

»Ne vem, kaj vas je pripeljalo na to pot in ne bom vas spraševal. Mladi ste in srečo imate, da vas ta moški ljubi. Pojdite in ne delajte več neumnosti!«

— — —

Sodniki ne vedo, kdo prvi napelje: policaj v civilu ali ženska. Tudi oni sumijo, da včasih policaji ne povedo vse po resnici. Kadar sodnik to zasumi, navadno najde kak izgovor, da žensko izpusti ter se ogne škandala.

Pred kratkim so privedli na sodišče dekle, ki so jo aretirali na avtobusni postaji nekje v Brooklynu. Policaj v civilu je pričal, da ga je dekle ustavilo ob dveh zjutraj. Vzel jo je k sebi v avto, kjer se mu je ponudila za dva dolarja. Dal ji je denar, nakar jo je aretiral. Dekle pred sodnikom ni priznala, pač pa je trdila in tudi prisegla, da ji je policaj ponudil, da jo pelje v avtu, ko je čakala na avtobus. Nato ji je v avtu ponudil pet dolarjev, če se mu vda, kar pa je zavrnila. Nato jo je aretiral ter ji dejal, da jo bo izpustil, če mu pove imena ljudi, ki tihotapijo narkotične droge. Seveda teh imen ni vedela.

Sodnik je vedel, da policaji včasih izsiljujejo ljudi. Ravno tak primer je bil nekaj dni prej, ko je neka ženska izdala imena nekaterih prekupčevalcev z mamili. To pa policaju ni bilo dovolj ter je hotel, da bi pri njih kupila mamila in nato pričala. Ženska je odklonila, policaj pa jo je aretiral kot prostitutko. »Nisem hotela da bi me ubili,« je izjavila na sodišču.

Sodnik je dekle izpustil ter jo posvaril, naj ne vstopa v tuje avtomobile.

— — —

Mnoge med temi zgodbami se prebirajo kot novele.

Poročilo H55862 govori o ženi, ki ji je policaj v civilu tri tedne dvoril in se pri tem izdajal za trgovca. Vodil jo je v lokale, jo »osvajal« ter ji ponudil, da ji bo pomagal spraviti v New York dva njena otroka iz Anglije in da jo bo vzdrževal. Po vseh teh argumentih je nazadnje privolila. Nato jo je aretiral.

Policajevo poročilo navaja: »V spalnici hiše na cesti... je obtoženka zahtevala in dobila 20 dolarjev za izvršitev prostitucije, nakar se je slekla in v ta namen odkrila privatne dele.«

Na zaslišavanju so ženo vprašali, zakaj je po njenem mnenju policaj to storil. Ni imela pojma, razen če je bil morda njen poslovni partner za tem, ker ji je večkrat brezuspešno dvoril.

Tudi tega partnerja so zaslišali. Priznal je, da se je zaljubil v obtoženko, se spri z njo zaradi denarja ter jo nazadnje naznanil kot prostitutko. Ni pa imel ničesar, kar bi pričalo proti njej. Navedel je le nekega »klienta«, ki pa je bil medtem v Evropi.

Na misel, da bi jo naznanil kot prostitutko, je prišel, ko mu je nekoč v šali dejala, da bi za nekaj sto dolarjev to najbrž storila.

Policaj se ji je predstavil kot prijatelj tistega »ljubimca«. Bila sta večkrat skupaj, pri tem ji je obljubil pomoč pri otrokih in ostale stvari, kot je bilo že omenjeno.

Večer, ko jo je aretiral, sta hotela v kino, a je on dejal, da je že prepozno. Predlagal je, da gresta k njej. V njenem stanovanju ji je ponudil denar, kar je ona odklonila ter ga prosila, naj odide. Začel se je opravičevati in ji je trdil, da je zaljubljen vanjo ter ji je obljubil denarno pomoč. Nazadnje je privolila in se začela slačiti. Nato jo je aretiral.

Dejala je, da ni jokala, bila je preveč presenečena. Tedaj ga je videla brskati po njenem predalu.

»Kaj iščete tam?«

»Hočem imeti nazaj svojih dvajset dolarjev.«

»Saj mi jih niste dali.«

»Vem,« je smehljaje se odvrnil...

Seveda so jo izpustili, bi si človek mislil. Toda ne: bila je obsojena pogojno na dve leti.

— — —

John M. Murtagh, šef magistrata mesta New York, je v nekem intervjuju izjavil:

»Vedno sem se čudil, kako se počutijo policaji v civilu pri svojem opravilu. To je ponižujoče zanje in za ljudi, ki dopuščajo, da se obravnava prostitucija na ta način.«

Ko so ga vprašali, če je v tem kaj napredka, je odgovoril:

»Ko sem prišel na sedanji položaj, sem izvedel nekaj reform, toda vse skupaj ni dosti vredno. Deloma, kot da bi bili v osemnajstem stoletju. Te žene potrebujejo naše pomoči. Če so moralni razlogi nezadostni, da bi prepričali meščane, ki bi jih morali vsaj praktični. Več izdatkov imamo s plačevanjem upravnega postopka in z zapiranjem teh žensk, ker pač ne vem kam z njimi, kot pa če bi najpotrebnejše med njimi podpirali. ‚Boljših prostitutk' pa itak ne dosežemo.

Te, najbednejše, ki hodijo po cestah so nezmožne in nepripravljene za boje v modernem življenju. Ekonomsko in psihološko mislim. Z malo pomoči bi jih lahko napravili za koristne člane družbe, vendar ne storimo nič. Ko odslužijo kazen, gredo nazaj na cesto, pred iste obupne težave. To ni le nečloveško, to je tudi velika neumnost, za katero se imamo zahvaliti pač upravi našega mesta — ne le sedanji, ampak tudi vsem prejšnjim.«

»Kaj naj mesto napravi s takimle dekletom?« je vzkliknil in potegnil list papirja iz kupa poročil o »slučajih«.

Bila je stara zgodba, ki se do obupnosti ponavlja v vseh teh poročilih: beda, prepiri med starši, pijančevanje, nobene vzgoje in izobrazbe, večna borba za obstanek. Pri šestnajstih letih je imela otroka, ki ga je preveč ljubila, da bi ga dala v rejo, kot so ji svetovali. Našla je službo kot strežnica v bolnici, jedla je le dvakrat dnevno ter hranila denar za plenice. Nato so ji službo odpovedali. Zima je bila, bližali so se prazniki in stradala je. Le za en način je vedela, kako priti do denarja. Šla je na cesto, da bi se prodala in prvi, ki se mu je ponudila je bil policaj.

»Obsodili smo jo pogojno,« je dejal John M. Murtagh, šef magistrata mesta New York, »in spustili smo jo spet na cesto, kjer se bo naprej prodajala, če bo hotela živeti sebe in otroka. Nič nismo storili, da bi ji pomagali. Ko bi ji vsaj na roko plačali denar za sodne stroške, morda bi se nekajkrat do sitega najedla.«

— — —

Greenwich Avineja številka 10 je dvanajstnadstropna stavba, kot vse ostale v bližini. Nič na njej ne kaže, da je tu ženska kaznilnica — mestna uprava je zelo obzirna do čustev svojih davkoplačevalcev. V četrtem nadstropju, v celici, temni, da si komaj razločil, kaj je v njej, je bil otrok — mnogo več ni mogla biti. Postala je prostitutka, da bi dobila denar za mamilo. V zaporu so ji dali tako imenovano »kuro mrzlega fazana«, to je nenadna in popolna prekinitev narkotikov, ki povzroči seveda močno reakcijo. Strežnica je povedala, da dekle ni jedla že tri dni. Odbila je tudi injekcijo sladkorja, ker je bila vsa prestrašena. Za kazen so jo zaprli v to luknjo, kjer je ležala na lastnem blatu, bljuvala in jokala.

— — —

New York je veliko mesto. Največje na svetu. Njegovi prebivalci imajo dobro srce. Samo »Ameriška družba za preprečitev krutosti proti živalim« porabi več kot milijon dolarjev letno.

Dekle lahko postane obupano na svoji dolgi poti po ulicah. Kdo ve, kje bo dancs spala in kdaj bo naslednjič jedla...

A kaj za vraga, vsak ima svoje težave...

Srečneži

Iz poročila Unesco o zemeljskem prebivalstvu je razvidno, da še vedno 320,000.000 ljudi živi popolnoma golih. Sedem sto milijonov nosi samo pas ali predpasnik. Obe številki predstavljata skoraj polovico vsega človeštva.

»AVTOTRGOVINA«
v Postojni

ima vedno na zalogi v veliki izbiri in po nizkih cenah ves električni in potrošni material za avtomobile, motorje in dvokolesa, plašče in zračnice za vsa ta vozila akumulatorje itd.

Zato ne pozabite:
»AVTOTRGOVINA«

SVETOKRIŠKI

GROBAR

Uredništvo je prejelo dopis, podpisan po predsedniku delavskega sveta Pogrebnega zavoda »Žale« (Franc Boštele) in predstavnikov tamošnje sindikalne podružnice (Vinko Simenc in Erna Oberšek). Ker se ta dopis nanaša na članek, ki je izšel v našem listu, ga v celoti objavljamo.

Dne 23. septembra 1954 je izšel v tedniku »TT« članek »Svetokriški grobar«. Istega dne sta imela delavski svet in izvršni odbor sindikalne podružnice pri pogrebnem zavodu »Žale« skupno sejo, na kateri sta razpravljala tudi o navedenem članku in soglasno sklenila objaviti naslednje:

Članek, ki ga je napisal tov. Jaka Slokan, nikakor ni objektiven, zato odklanjamo in obenem obsojamo takšno pisanje. Tako poročanje smatramo za zavajanje javnosti, za obrekovanje delovnega ljudstva in za grobo žalitev našega direktorja tov. Janka Milosta, ki odhaja prav sedaj po svojem neumornem, štiridesetletnem nesebičnem službovanju v pokoj.

Tov. Miha Možina je bil kot grobar upokojen leta 1948 s pokojninskimi prejemki 5300 din mesečno. Pokojnino mu je odmeril Zavod za socialno zavarovanje po tozadevnih predpisih. Na željo upokojenega tov. Možine in pa zato, da mu poveča skromne dohodke ter tako olajša tudi njegovi ženi življenje, ga je uprava »Žal« zaposlila še nekaj časa pri grobarskem delu, leta 1951 pa mu je poverila čuvanje koles obiskovalcev pokopališča ob glavnih vratih. Tov. Možina pa je že po naravi nekoliko grobega obnašanja, zlasti kadar zvrne par takih šilc, kot jih omenja tov. Jaka Slokan v svojem članku. Uprava zavoda je zato dobivala pogoste pritožbe od strani obiskovalcev pokopališča o nedostojnem in grobem obnašanju tov. Mihe Možine. Obenem so se obiskovalci, po večini kolesarji, pritoževali, da zapušča tov. Možina svoje mesto pri vratih kakor tudi kolesa, izročena mu v varstvo. Zaradi takih pritožb je uprava večkrat opozorila tov. Možino, kar pa pri njem ni veliko zaleglo. Navzlic opozorilom je večkrat na dan zapustil svoje mesto in zahajal v gostilno k Šemrajcu. Čim večkrat je šel v gostilno, tem neznosnejše je bilo njegovo obnašanje do obiskovalcev pokopališča. Zato je sklenil zavodov delavski svet, da zaupa čuvanje koles poleg še novih nalog — dajanje informacij posetnikom pokopališča (saj pride tja veliko tujcev) in nadzor nad uvozom in izvozom kamnoseškega in vrtnarskega materiala — točnejšemu človeku. Da pa tov. Možina ne bi ostal pri goli pokojnini, je bilo določeno, da dobi 4-urno lažjo honorarno zaposlitev, t. j. strglanje (šeranje) za mesečno plačilo 3500 din, torej za maksimum, ki ga pri svoji pokojnini sme zaslužiti po uredbah.

Ne zamerimo toliko našemu tov. Možini njegovih izjav, ki jih je dajal pri šilcih žganja, pač pa obsojamo pisanje novinarja tov. Jaka Slokana, ki je, ne da bi se prej informiral še pri prizadetem zavodu, objavil tak enostransko napisan članek. Posebno pa obsojamo žaljivo opazko: »po volji neke učlovečene milosti« in »kaj takega lahko ukrenejo samo nemilostni, ljudožrci!« To obsojamo tembolj, ker je bil ukrep zamenjave izvršen po sklepu delavskega sveta.

Menimo, da sme pisati novinar o vsem, vendar pa mislimo, da je njegova prva dolžnost, preveriti podatke, ki jih je nekje dobil, preden jih objavi. — Če bi tov. Slokan tako ravnal, ne bi prišlo do neupravičenih napadov na delovne kolektive in njihove predstavnike, kakor se je to zgodilo v našem primeru.

To se pripeti samo...

...V Wyomingu (ZDA): Ker je v tej državi še precej nepismenih, so po vaseh razobesili velike plakate z napisom: »Učite se brati!«

...v Baltimoru: Gospa Mc Murphy je napisala testament, v katerem zapušča svojemu psu 5000 dolarjev in svojo razkošno posteljo. Ko je pečatila testament, se je pes ustrašil gorečega pečatnega voska in jo ugriznil v nogo. Zaradi zastrupljenja krvi je že po 48 urah postal srečni dedič.

...v Siciliji: V Villalbi na Siciliji je čez noč izginilo 11 mož, potem ko je policija razglasila, da išče nekega Francesca Lodata, ker je osumljen umora. Vsi pogrešanci se namreč pišejo Francesco Lodato.

29

JAN VALTIN

VENDETTA NOČI

V MOSKVO?

Ogenj! Dim in plameni privabijo druge ljudi in druge ladje. Da, to bom storil! V možganih se mi je motala misel o tem, kako in kdaj bi zažgal hišo. Nocoj? Ne, nocoj ne; počakaj, dokler ne ugledaš druge poti.

Prihodnje jutro sem bliskal izredno mirnost. Hiša je bila stara, tramovje in deske pa suhe. Mirno sem se pripravljal.

Zadnji teden januarja 1938. rano zjutraj se je pripeljal pome z avtomobilom sam Richard Jensen. Stopil je v mojo sobo, mi voščil dobro jutro in na vprašanje, kaj je novega, odvrnil, naj se oblečem, ker grem še danes na pot v Sovjetsko zvezo.

Vstal sem, se oblekel ter odšel iz sobe. Šarnecki in Christiansen sta me čakala v veži. Martin Jensen je že prejšnjo noč odšel v mesto in se še ni vrnil.

»Kako bom prišel tja?«

»Po morju,« je dejal Jensen. »Danes popoldne odpluje tja neki parnik.«

»Prav tako dobro kakor jaz veste, da pozimi ne vozi tja nobena ladja.«

Jensen je umolknil.

»Bolje bo, da se opravičite!« je mračno dejal Šarnecki.

»Časa imate, kolikor hočete,« je pomirljivo popravil Jensen. »Pojdite v Moskvo in se tam spoprimite s Kominterno. To je za vas najboljša pot.«

»Tako je!« sem odvrnil. »Najprej se moram obriti.«

Vrnil sem se v poltemo svoje sobe — ječe. Sleherno vlakno, sleherni živec, sleherna kapljа krvi so v meni burno utripali in plali. V sebi sem začutil strašansko silo, predsmrtno razburjenje, ki je bilo čisto drugačno od tistega, ki sem ga občutil v jutru oktobrskega dne l. 1923, ko je razbitje uličnih svetilk pomenilo znamenje za napad na sovražnikove trdnjave, da bi ga uničili in razdejali, da bi ga pobili in korakali naprej, k zmagi. Počutil sem se, kakor da mi je dvigniti pest z bodalom v njej, da bi prerezal vrat lastni materi, ki se je spremenila v kačo...

POŽAR

Svetilka na stropu je bila polna petroleja. Dve steklenici za pivo, polni petroleja, sta bili pod mojo žimnico. Potegnil sem ju ven. Vzel sem cigareto in prižgal žveplenko. Zunaj se je Jensen pogovarjal z ostalima dvema. Naglo, drugo za drugo, sem zalučal steklenici na tla. Naglo sem vrgel prižgano žveplenko na petrolej, ki se je razlezel po tleh. Vztrepetal je rumenkast plamenček, siknil prav do polomljene mize, vzplapolal in se pohlepno razširil. Že ga je obkrožala pošastna modrina. Trenutek za tem sem snel svetilko s stropa. Nekdo je tekel proti hiši. Plameni so zdaj že sijali. Ko sem skočil iz sobe, sem treščil svetilko ob steno.

»Ogenj!« sem zakričal. »Gori! Gori! Gori!«

Jensen je začel preklinjati. Gepeujevca sta skočila iz hiše in se spustila v tek. V dveh skokih sem bil pri njiju, nato pa na vrat na nos skozi odprta vrtna vrata. Na drugi strani ceste je stal avtomobil.

»Gori!« sem kričal na ves glas. »Gori, gori!«

Šarnecki je bil dva koraka od mene. Nekaj je zavpil, njegov vsakdanji obraz pa se je čudno skremžil.

»Gori,« sem kar naprej kričal. »Gori, gori!«

Iz sosednih hiš so pritekli ljudje.

»Gori!« sem venomer kričal. »Gori!«

Gost dim se je dvigal nad streho koče Riharda Jensena. Ljudje so se zbirali na ulici. Nekateri so tekali sem ter tja. Nekdo je kričal, naj prineso veder in vode. V moji bližini sta stala Šarnecki in Christiansen ter me opazovala. Skozi hrup se je razločno slišal Jensenov smeh. Vzkliknil je:

»Ah, tip, še vedno je stari lopov, kakor zmeraj.«

Obrnil sem se in začel naglo hoditi po ulici. Dospel sem na cesto in se obrnil na sever, proti Kjöbenhavnu. Okoli dvajset korakov za menoj sta hodila Šarnecki in Christiansen. Kmalu pa se je le-ta obrnil in se napotil proti gorečí hiši.

»Nič se ne smem obotavljati,« sem pomislil. »Šel je po avtomobil.«

Začel sem teči proti Kjöbenhavnu, kar po sredi ceste. Vselej, kadar se je bližal avtomobil, sem se ustavil in dvignil obe roki. Dva avtomobila sta šla svojo pot, ne da bi se zmenila zame; prav tako tretji, četrti, peti. Šesti avtomobil pa se je ustavil in vratca so se odprla. Vozil je človek srednjih let, ki se je peljal na delo.

»Kam greste?«

»V Kjöbenhaven.«

»Kaj tu gori?« je vprašal.

»Da, gori!« sem odvrnil. »Nekaj mor... jev se je tam zabavalo, nato pa so se opili...«

BEG

V Kjöbenhavnu se nisem ustavil. Hotel sem biti čim dalj od Avatinovih zasledovalcev. Le-ta, ki je bil toliko let moj prijatelj, bi zdaj ne poznal nobenega usmiljenja. V žepu sem imel šest kron. Stopil sem v neko kopališče in se okopal. V neki predmestni brivnici sem se obril in ostrigel. Nato sem se dobro odteščal. V neki uličici sem ukradel kolo, naslonjeno ob steno blizu nekih vrat. S tremi kronami in osemdesetimi oeri v žepu sem podil proti vzhodu, po cesti, ki je peljala v Roskilde in Korsoer. Potnega lista nisem imel, pa tudi nobenega drugega osebnega dokumenta. S pomočjo tovariša, ki je bil na krovu trajekta, sem preplul veliki Belt. V šestih urah sem bil preko Fynskih otokov. Drugi trajekt me je pripeljal v Fredericio. Eno noč sem počival v spalnici reševalne vojske. Naslednji dan sem jo preko Jütlandije mahnil v pristanišče Esbjerg. Tja sem prišel s krono v žepu.

V luki je bila ladja. »P. A. Bernstorf«. Šel sem na krov in govoril z voditeljem komuoɹɑop ʃəɹd po əʒ ɔf ɯe ʃnɔ 'ʇuɐɯʇsuǝq ʇuɐɯʇsuǝq poznal in se mu še sanjalo ni, kako je zdaj z menoj.

»Tovariš!« sem mu dejal. »Nujno moram takoj v Francijo!«

Skril me je v svoji kabini in mi dal jesti. Štiriintrideset ur potem, ko je »Bernstorf« zapustil pristanišče, sem bil že spet na kop-

EKSKLUZIVNI ČLANEK ZA „TEDENSKO TRIBUNO" - LJUBLJANA

DANES 2

PRODAL SEM 5 let življenja

SIDI BEL ABBES ŠOLA ZA SMRT

Romeo Valente

Nato me je pritegnila zgodba nekega Italijana iz Apulije. Brezposeln se je pretihotapil čez mejo v Francijo v upanju, da bo našel delo. Imel pa je smolo, ujeli so ga policaji. Sprva so mu zlepa prigovarjali, naj se javi v Tujsko legijo, ki so mu jo slikali v najbolj rožnatih barvah. Grozili so mu, da ga bodo sicer predali italijanski policiji. Fant, zaslepljen od lepih obljub in prepla̋en od groženj, je privolil. In tako je »prostovoljno« privolil na šestdeset mesecev ujetništva v legiji, namesto da bi v zaporu odsedel le enega.

Trije mladi belgijski študentje so padli pri izpitih. Zmedeni od starih, neresničnih in fantastičnih pripovedk o legiji, so si domišljali, da bodo staršem prihranili žalost zaradi tega poloma, in so pobegnili čez mejo, da bi se prijavili v Tujsko legijo.

Skratka: bili smo skupina ljudi brez imena, toda vsi enaki — vsi smo se zavoljo kakršnegakoli vzroka odpovedali domovini, družini, svobodi, da bi namesto tega hlapčevali tujcu.

Vse to pa nam je Francija nadomestila z vojaško službo pod modro, belo in rdečo zastavo, ki nosi ponosno geslo »Honnuer et Fidélité« (čast in zvestoba). Na to službo nas ni vezala prisega, pač pa podpis pogodbe s petimi kopijami in zagotovilom, da nas bodo imeli za vojake-najemnike. To je bilo pa tudi vse...

Ko sem naslednjega dne gledal seznam odhajajočih, sem v njem našel tudi svoje ime.

Še istega dne ob šestih zvečer smo odšli v šesterostopih iz trdnjave. Bilo nas je okrog pet sto. Pogled na nas prav gotovo ni bil razveseljiv. Zadnjič smo pozdravili Evropo — Marseille, ko smo hodili vzdolž obrežja Cannebière, Qual des Belges in Rue de la République, da bi prišli v pristanišče.

Ladja je že čakala na svoj dragoceni tovor. Civilisti so nas opazovali s pomilovanjem. V pristanišču smo opravili zadnjo »corvée« — tlako na francoski zemlji. Natovorili smo še neštevilne zaboje, posodo, kovčke in blago vseh vrst. Še zadnji apel in že smo korakali po mostičku na ladjo.

Upal sem — prav tako, kot vsi moji tovariši, da so za menoj najhujše preizkušnje, toda kako kmalu smo vsi spoznali svojo zmoto!

Legija koraka

36 ur smo se vozili v podpalubju stare podrtije »Sidi Ibrahima«. Na palubo smo smeli samo po vodo in hrano ali pa če je bilo komu slabo. Spominjam se, da smo poskušali tudi peti, toda brez uspeha. Polni upanja smo govorili le o bodočnosti.

Zgodaj zjutraj smo se izkrcali v Oranu in v kolonah odšli v »Petit Dépot de la Legion Etrangère«. Tu so nas že čakali in ne da bi izgubljali dosti časa, so nas takoj zaposlili. Vsakokrat, ko pride iz Marseillea pošiljka novincev, imajo v *malem* skladišču *veliko* čiščenje.

Še isti večer smo odšli iz Orana. Zaprli so nas v živinske vagone tovornega vlaka, ki je prispel ob šestih zjutraj v Sidi Bel Abbes. K vsakemu vagonu so takoj postavili oboroženo stražo, da ne bi kdo pobegnil. Starega legionarja smo obsuli z vprašanji, ki jih je bil že vajen in naveličan — saj je vsak novinec spraševal vedno isto — še verjetneje pa so bili njegovi odgovori skopi tudi iz strahu, da ne bi povedal preveč.

Ob našem prihodu je mesto še spalo. Nad vhodom v kasarno sem bral »Quartier Vienot«.

Skozi vrata Cp. 3 (prostorov 3. prehodne čete) smo prišli na majhno dvorišče, kjer so imeli brivci dela čez glavo, kajti novinec ne sme imeti več kot tri centimetre dolge lase. Ko sem čakal, da pridem na vrsto, sem si ogledoval kasarno. Bila je opekastorumene barve, resna in mrzla, le nekaj bornih dreves je krasilo njeno dvorišče.

Ko so nam izročili čepice z belo vlečko, ki ščiti vrat pred soncem in štiri metre dolga modra volnena ogrinjala, je pozvonilo k prvemu zboru. Narednik-vodnik je imel svoj običajni pozdravni govor. Rezek »gare à vous« (pozor!), ki smo ga že vsi dobro razumeli, je presekal vsak pogovor.

Sidi Bel Abbes: spomenik padlim legijonarjem

»Bodoči legionarji ste,« je začel, »legija je velika družina in vi ste njeni sinovi. Pomnite: od danes ji morate služiti zvesto in častno. Tu ne poznamo narodnosti, še manj politike. Odslej boste govorili samo francosko. Kdor se temu ne bo pokoril, bo kaznovan! Pot legije je ovenčana s slavo in vam so zaupali častno nalogo, da to tradicijo nadaljujete!

Vsak prekršek se kaznuje! Gorje onemu, ki bo kradel!!«

To grožnjo so takoj podkrepili. Španskega »bleuja«, ki si je brez povelja drznil zamenjati čepico, so tako zdelali, da je moral v bolnišnico.

V Cp. 3 sta nas znova pregledali dve zdravniški komisiji, ki sta nam dali še dve boleči injekciji v hrbet. In nato ponovno zaslišavanje v Deuxième Bureauju. Gorje tistemu, ki se je pri zaslišavanju hote ali nehote zagovoril, ker so vse kontrolirali z izjavami, ki jih je bil dal v Marseilleu.

Vprašanja se vrste naglo, zaslišancu nastavljajo vse mogoče pasti, da bi ga zmedli.

»Ime..., narodnost..., starost..., rojstno leto..., materino ime..., mesec rojstva...« itd., itd.

Kot sem že dejal: kdorkoli se zaplete v najmanjše protislovje, bo moral prestati najmanj deset navzkrižnih zaslišavanj, ki bo vsako trajalo približno eno uro.

V Cp. 3 zadrže novince dva tedna. Tu izplačajo novincem prvi obrok najemnine — tri petine obljubljene vsote, kar mi je zneslo borih 2000 frankov, poleg tega pa še plačo za prvih 15 dni. Razdelili so nas že tudi po enotah: nekatere so poslali v Maskaro, kjer je centralno taborišče za vežbanje, druge v Sidi Bel Abbesu, spet druge v oddelek padalcev v Tunizijo ali pa k motoriziranim enotam v Bel Abbes. Pri razdeljevanju novincev ni nobenih pravil, kajti pošljejo jih pač tja, kjer jih potrebujejo.

Mene so poslali v prvo šolsko četo 1° R. E. I (Regiment Etrangère Infantérie).

Po zadnjem zaslišanju, ki se je tokrat omejevalo le na tehnično znanje, so mi določili ležišče v sobi prvega nadstropja. V njej je bilo 24 postelj za novince in dve za starešine.

Po prvem obroku hrane smo dobili še ostalo opremo. Desetar nam je razložil, kako jo zložiti ob zglavju postelje. Naslednjega dne pa se je pričel vojaški pouk, ki traja 49 dni. V tem času usposobijo »bleuja« do takšne stopnje vojaške veščine, kot jo zahteva poveljstvo.

Od petih zjutraj do poznega večera nepretrgano in težko delo! Vsak dan daljši marši! Instruktorji — po večini Nemci — niso hoteli poznati meja človekove telesne vzdržljivosti. Od novinca so brez usmiljenja zahtevali vedno več. O kakem popuščanju ni bilo govora. Vsako napako je moral novinec popraviti v času počitka pri divjem »tête à tête« (med štirimi očmi) s podoficirjem. Pravila legije, surovost instruktorjev in njihove kazni kar tekmujejo v tem, da bi napravili iz moštva kompaktno celoto, ne ljudi, pač pa avtomate, pa čeprav je bilo v moji sobi 18 narodnosti. V tem prekratkem času so jih hoteli usposobiti za gveriljo v džungli.

Za nejasen odgovor, malomaren pozdrav, nestrumen korak je podoficir kaznoval z eno uro *debout et couche* (lezi in vstani) s telečnjakom, napolnjenim s peskom in kamenjem ter pripetim na gole rame z jekleno žico. Ali pa: novinec je moral tekati po dvorišču na pol gol, okrog vratu pa je imel na vrvi obešen težak kamen. In spet: ure in ure je moral držati z nosom ob zid košček cigaretnega papirja. Kazni so bile pač bolj raznovrstne, kolikor bolj bujna je bila podoficirjeva iznajdljivost. Naj povem še primer skupinske kazni. Padlo je povelje: Zvečer, po dnevnih vajah, vsi novinci v polno bojno opremo! To je pomenilo razdreti vso zloženo opremo s postelje in slamnjačo vred, vse stlačiti v *sac marin* — mornarsko vrečo — in se obleči v paradno uniformo — neoporečno od epolet, rokavic in čelade. Če smo vse opravili v odrejenem času, je bilo v redu. Treba se je bilo le sleči in vse pospraviti na določeno mesto. V nasprotnem primeru — in to se je pripetilo pogosteje — je pa podoficirjeva igra lahko trajala še ure in ure.

*

Po enem mesecu vojaškega urjenja so dobili novinci izpisek iz osebne izkaznice, in to je bil odslej njegov edini dokument, s katerim so dovolili tudi prvi svoboden izhod iz kasarne. Končno sem vendarle videl ta prekleti Bel Abbes, to mešanico arabskega in evropskega stila.

Veliki Boulevard General Rollet, ki mu dajejo kasarne legije mrk videz, ker so popolno nasprotje modernih zgradb, te popelje do malega trga, kjer je oder za mestni orkester, in se končno izgubi v arabski in črnski četrti.

Čas za izhod je omejen: ura in petinštirideset minut! Ta kratek čas lahko izkoristiš za obisk predstave v kinu legije, ali pa v prepovedani četrti. To je smrdljiva in umazana ulica, ki se človeku zdi gnila, in kjer mladi Arabci neusmiljeno tekmujejo s prostitutkami najnižje vrste.

Na tej ulici, kjer neprestano pregledujejo patrulje dokumente vseh legionarjev, ki jih srečajo, se odpirajo male kavarne dvoumnega slovesa. Na vratih postajajo ženske z izpitimi in kričeče naličenimi obrazi, ki se zde prazni kot maske, in s spodrecanimi in načičkanimi krili zdolgočaseno in apatično čakajo na legionarje, ki lahko za sto frankov spoznajo nesnago njihovih sob in teles.

Prenekatere poznajo že po imenu, ki potem kroži med legionarji. Dobra znanka legionarjev je »Ginette la petite« (mala Ginetta) v nasprotju z imenom debela in stara. Mnogi prihajajo k njej v sobo, sedejo na umazano slamnjačo, ostajajo pri njej in se pogovarjajo.

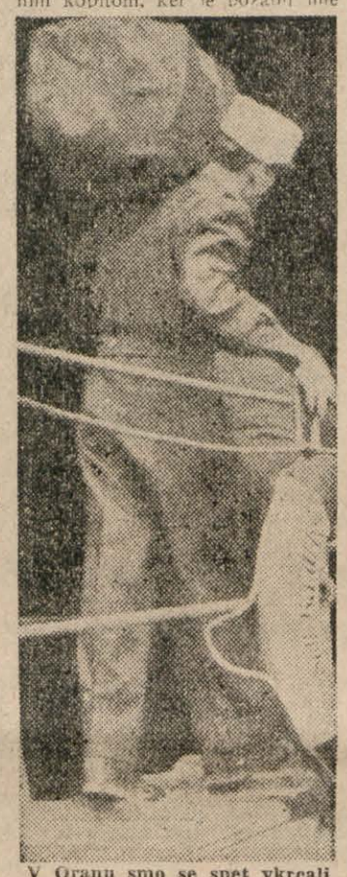
Ko Ginette pripoveduje: »Bila sem legionarska cipa,« je v njenem glasu ponos. Morda zato, ker je bila to več kot 20 let in zna še zdaj, ko je že stara, najti prave besede, ki jih legionarji napeto poslušajo in ki jim tako dobro denejo.

Po povratku v kasarno se spet začne enolično in težko legionarsko življenje.

Tedaj začne v glavah legionarjev kljuvati črv — misel na beg.

Prvi, ki je podlegel temu hrepenenju je bil moj prijatelj Massimo Andreatini — matrikularna številka 77.922. Sklepal je: kakor sem lahko v legijo vstopil, tako lahko se je bom spet rešil. Narednikovo govoričenje: »Vse bo prešlo... Počasi se boste vsemu privadili... Proč z občutljivostjo... Arabci radi zaslužijo 10.000 frankov s tem, da izdajo pobeglega legionarja,« ga ni moglo prepričati. Ni več verjel v legijo, ne v Indokino, ne v vero, ne v čast... Od kod ta sprememba?

Se je zavedel nesmiselnosti svojega koraka? Ga je pretreslo pripovedovanje Saharčanov, ki so po dveh, treh mesecih življenja v trdnjavi sredi puščave razkrili svoja umazana hotenja. Kako so se zabavali z arabskimi tihotapci, ki so se reševali s tem, da so se prodajali vsej posadki? So ga oplašile krvave zgodbe veteranov iz Indokine? Ali udarci s puškinim kopitom, ker je pozabil ime nekega dela strojnice? Vse to je vrglo s tečajev vrata, ki jih je bil zaprl za svojo preteklostjo, in prišel je do spoznanja, da je storil napačen korak.

V Oranu smo se spet vkrcali

*

»Legionarji ste vojaki smrti,« je govoril general Negrier. Tudi njegovi nasledniki so se držali teh besed. Niso nas sicer ubijali s kroglo na bojišču — za zdaj še ne — toda ubijali so že našo osebnost, kratili pravice govorjenja, izražanja mišljenja, pritožb. V legiji je dovoljeno samo pijančevanje in umiranje, najprej duševno, pozneje telesno.

Nedvomno je legija vojska, ki je v njej največ poskusov pobegov. Zakaj?

Zakaj tvega beg zločinec Alcad, desna roka zločinca Spade iz Sardinije, kljub temu, da ga išče v Italiji policija in mu grože nekdanji tovariši z maščevanjem? Stavi na kocko vse, samo da bi strgal železne spone legije; zaplete se v boj s policijo, čeprav ve, da bo to plačal z dolgimi leti zapora v Colomb-Becharju (trdnjavski ječi na robu puščave), če ga ujamejo in kjer ga bodo več kot en mesec hranili le s kruhom in slano vodo! Zakaj pobegne iz legije on, rojen zločinec?

Zakaj so uhajali in še vedno uhajajo na Ho Ši Minhovo stran Nemci z vsem orožjem? On, ki so rojeni vojaki, beže! In zakaj pogosti samomori v Afriki in v vojnem območju? Zato, ker je v legiji neizprosen militarizem? Ne verjamem!...

Privadiš se, pravijo. Čemu? Mamilom? Alkoholu? Spanju pri vodniku?...

Koliko »zakajev«! Ne glede na svoj značaj in ne glede na svojo duševnost je vsak prizadet. Vsi so razočarani. Legijo podpira legenda hranijo pa jo gore mrličev, ki je ne stanejo nič in ki jim je edino povračilo lesen križ na tuji zemlji, pogosto pa samo skupen grob. Kot pretepeni psi, ki nimajo več moči, da bi se branili, zajame legionarje obup, ko si žele še samo to, da bi jih poslali v vojno območje.

Tam bo manj nesmiselnosti v disciplini, kazni bodo manj živalske, nihče si ne bo več drznil zakopati »grešnika« do vratu v zemljo in ga pustiti cele dneve na pripekajočem soncu; nič več se ne bo treba bati, da te bodo zaprli za 5 dni nagega z verigami okrog gležnjev. Ne bo več kaplarjeve oblastnosti in njegovih surovosti. V Indokini, na Madagaskarju bo vojna, gverilja; toda tam se bodo vsaj mogli braniti!

*

»Tovariši, korakajmo vedno naprej, vedno naprej...« smo peli, ko smo se vkrcavali. Drugič v treh mesecih smo bili v Oranu.

27 dni traja vožnja iz Orana v Saigon. Kratki postanki v Alžiru, Port Saidu, Ceylonu in Singaporju so za bežen čas poživeli enoličnost potovanja.

Po nekaj dneh, ko se je poleglo prvo razburjenje, je mnoge prevzelo malodušje. Zavedali so se, da se zdaj dokončno poslavljajo od Evrope in se bližajo deželi, kjer jih čaka neusmiljena gverilja in mnoge — smrt. Malodušje zaradi spominov, bolečin, nezaupanja vase in druge, ubite ljubezni in zavesti, da nimaš ničesar — niti toliko svoje zemlje, ker bi našle počitek tvoje kosti.

To malodušje bi lahko imenovali samo z eno besedo »cafard« — obup, kajti v njej je zajeto vse ono, kar smo takrat čutili.

Da bi nam bilo še težje, je pritisnila huda vročina, ki se je stopnjevala iz dneva v dan. Pot nas je curkoma oblival, za nami se je vlekla potna sled, ki je njen smrad rezal nosnice. Zaradi malenkosti smo si skočili v lase in si v prepiru dajali duška slabi volji. Vročina pa je naraščala, naraščala brez prestanka.

Od časa do časa nas je uspešen lov na podgano iz podpalubja razvedril. Dali smo ji ime — navadno po kakšnem osovraženem podoficirju — in jo nato po dolgih prerekanjih namišljenega sodišča obsodili na smrt, navadno na zelo kruto.

Ko je ladja priplula na Ceylon, so nam dovolili iti za nekaj ur na kopno. Pristanišče je obdajal plot iz visokega kolja, ki je zapiral izhod iz njega.

Čas nam je hitro minil ob umetnijah žonglerja iz Evrope, ki ga poznajo vsi legionarji — tisti, ki se vračajo iz Indokine, in tisti, ki so tja namenjeni.

Glas sirene nas je poklical na palubo. Živčna napetost je popustila, kajti spoznali smo dve resnici: da je naša usoda Indokina in da do tja ni več daleč.

Prihodnjič

Zasede v močvirjih

Zanesljivo sredstvo proti glavobolu, zobobolu revmatičnim bolečinam i.t.d. je

10 tableta Phenalgol PROTIV BOLOVA „Lek" LJUBLJANA Odobr. KZL: 373/54

Dobite ga v vsaki lekarni!

Halo...

TEKSTIL-OBUTEV NA VELIKO

VABI MALOPRODAJNO MREŽO:

IZREDEN NAKUP po znižanih cenah:

Volnene tkanine: gladke in dezinirane za ženske obleke in prehodne plašče, kamgarni vseh vrst za moške obleke in ženske kostume,

LJUBLJANA Nazorjeva ulica 4

nem, v Dunquerqueu, v Franciji. Obrnil sem se na agenta G. P. U., ki je bil v tem mestu za zvezo, češ da moram nemudoma v Pariz. Dal mi je sto frankov in me spravil na vlak, ki je peljal v Pariz. Deset ur zatem sem si med gnečo in vrvenjem množice utiral pot na pariškem severnem kolodvoru.

Iz Pariza sem pisal Rihardu Jensenu pismo, ki naj bi ga izročil svojim predstojnikom v Kominterni.

»Gestapo misli,« tako sem pisal, »da sem v Rusiji. Življenje moje žene in mojega sina sta odvisna od tega, če bodo to še nadalje verjeli. Prosim vas, da o moji zadevi molčite, pa tudi sam bom molčal.«

V Parizu nisem mogel ostati. G. P. U. je že dala znak za alarm. Možje in žene, ki so bili moji prijatelji, so bili zdaj prisiljeni, da me preganjajo, kakor sovražnika Stalina in njegove klike. Nekega dne sem komaj ušel dvema gepeujevcema, ki sta hodila za menoj prav v bližino trga Combat. Še isto noč sem zapustil Pariz.

Potoval sem iz dežele v deželo, prepuščen svoji usodi. V Ambéresu sem se končno vkrcal na ladjo, ki je šla po sladkor v Vzhodno Indijo. Spet enkrat sem delal kot mornar. Nobeden od mojih tovarišev ni vedel, ne odkod prihajam, ne kam grem...

Toda G. P. U. in Kominterna nista bili zadovoljni. Precej po mojem begu iz Kjöbenhavna mi je prijatelj iz Ambéresa poslal izvode kominternskih časopisov iz mnogih dežel. Na prvi strani vseh teh časopisov sem zagledal svojo sliko, ki je bila povsod ista; slika na gestapovskih dokumentih, ki sem jih bil izročil tov. Jensenu, ko sem bil iz hitlerjevske ječe prispel v Kjöbenhaven. Povsod so bili veliki naslovi: Pozor! Gestapo!

Objava te slike je predstavljala trojno izdajstvo: hotela me je umazati v očeh voditeljev delavskega gibanja po vsem svetu; bila je preračunana na to, da bi šefom Gestapa dokazala, da sem jih bil prevaral; in hujskala je policijske oddelke vseh dežel, da bi pomagali G. P. U., da bi mi bili povsod za petami in da bi me izročili v Nemčijo, Gestapu, smrti.

Članki, ki so spremljali mojo sliko v teh časopisih, so me obrekovali. Imenovali so me »enega od najbolj nevarnih gestapovskih vohunov«. V njih ni bilo niti ene besede o mojih zaslugah, ki sem jih naredil naši stvari v vsem svojem življenju, niti besede o letih, ki sem jih prebil v gestapovskih mučilnih celicah. Pač pa je tam stalo zapisano, da sem bil »nedavno odkrit v Parizu«. Tako bi G. P. U. hotela prepričati vse, da se dotlej, dokler me petnajst let potem, ko sem stopil v sovjetsko službo, niso »odkrili« njeni agenti, sploh nič ni vedelo o meni, še to ne, da sploh živim...

To nezaslišano obrekovanje po kominternskih časopisih pa ni bilo le poziv Stalinovim ljudem, naj me poiščejo in uničijo; bilo je še nekaj več. Ti članki in omenjena slika naj bi si utrli pot tudi do Berlina in Hamburga, do Herte Jens, inšpektorja Krausa, Schneckenbacha in Heinricha Himmlerja, ki naj bi tako spoznali, da sem izročil njihove tajne v roke sovražnikov. Zvedeli bi, da nisem umrl v Rusiji. Obtožili bi me, da sem sokriv izginutja njihovega agenta Oskarja. Zvedeli bi, da sem jih prevaral, in spoznali, kakšno igro sem igral z njimi.

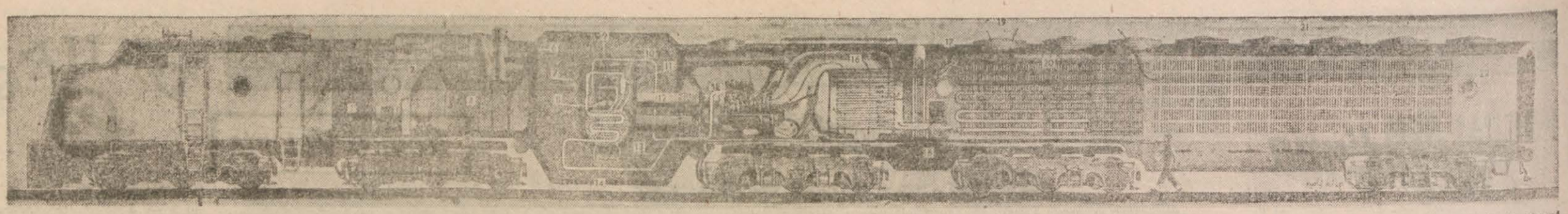
Dejansko se je vse to zgodilo.

Julija 1938. so mi skrivaj sporočili, da so Firelei spet aretirali in zaprli v taborišče groze Fuhlsbüttel.

Decembra 1938. sem zvedel, da je Firelei v ječi umrla. Je napravila samomor? Ali pa so jo čisto hladnokrvno umorili? »Gestapo nikoli ne dovoli, da se z njim igrajo.« Pa tudi nobenih pojasnil ne daje. Najin sin Jan je nemara postal branilec Tretjega reicha. Nikoli več nisem nič slišal o njem...

KONEC

Priredil D. G.

1. Stikalna plošča, 2. pomožni generator, 3. ventilatorji, 4. proizvajalec pare, 5. pogonski motorji, 6. zaščitne plošče reaktorja, 7. kontrolne palice, 8. uran, 9. voda za hlajenje reaktorja, 10. razdelilnik vode, 11. para iz reaktorja, 12. glavni generator, 13. dovod pare, 14. krožna črpalka, 15. turbina, 16. kondenzator, 17. dovod tople vode v hladilnik, 18. hladna voda za kondenzacijo, 19. ventilatorji, 20. zračno hlajena voda, 21. vagon hladilnik, 22. odprtine za odvajanje zraka.

BORSTOVA ATOMSKA LOKOMOTIVA

80.000 KILOMETROV BREZ KURJAČA

Ni dvoma, da se bo atomska energija slejkoprej uveljavila tudi v železniškem prometu. Znanstvenikom sta odprti dve poti, ki omogočata posreden oziroma neposreden prodor atomov na železno cesto. Atomska energija namreč lahko služi za pogon elektrarn. Iz teh bi z elektriko napajali vodnike nad progami, po katerih bi brzele električne lokomotive, gnane s pomočjo tega novega izvora energije. Večina znanstvenikov se ogreva za ta način izkoriščanja atomske energije. Seveda se najdejo tudi zagovorniki druge možnosti: graditve atomskih lokomotiv. Med temi, ki so se drznili ugrizniti v hudo kislo jabolko, najdemo tudi Američana dr. Lyleja Borsta, profesorja fizike na univerzi v Utahu. Njegovi načrti za atomsko lokomotivo, ki jo je sam imenoval »X — 12«, so vzbudili po svetu precejšnje zanimanje, čeprav je ta zamisel tehnično mnogo težje izvedljiva.

Lokomotiva »X — 12« je dvodelno vozilo, sestavljeno iz stroja in vagona hladilnika. Nekaj osnovnih podatkov: teža lokomotive 327 ton, meterska teža 6,7 ton na meter, dolžina 48,8 m (!), osni pritisk 23,3 tone. Stroj sestavlja reaktor, ki zavzema s številnimi zaščitnimi oklopnimi ploščami zelo veliko prostora in tehta kar 180 ton. Primerjava s težo celotne lokomotive nam daje slutiti, kakšne težave je imel tudi ta pogumni konstruktor z zaščito pred nevarnim izžarevanjem. Sam reaktor Borstove atomske lokomotive, polnjen z uranom (U 235) je valjaste oblike, s premerom 914 mm, dolžino 305 mm. Toplota, povzročena zaradi verižne reakcije, služi v tem primeru za proizvodnjo pare, krožna črpalka pod reaktorjem pa za črpanje vode v snop cevi, vgrajenih v valju. Iz naprave za odvajanje vode (19) dobimo paro za pogon več stopenjske aksialne turbine; ta poganja 4 istosmerne glavne generatorje, ki dajejo tok za 12 pogonskih motorjev. Moč Borstove lokomotive naj bi znašala 7000 konjskih moči, oz. 6000 konjskih moči na obodu koles. Odvišna para kondenzira v površinskem kondenzatorju, črpalka vrača vodo v cevi reaktorja, toplota pa uhaja po drugem sklenjenem sistemu cevi na prosto.

Profesor Borst ceni stroške te svoje lokomotive na 1,2 milijona dolarjev, t. j. 360 milijonov dinarjev. Njegova atomska lokomotiva bi lahko prevozila 80.000 kilometrov, ne da bi bilo treba izmenjati uran (U 235). Pogonski stroški so zlasti v primeri z električnimi lokomotivami razmeroma veliki; to dejstvo in pa negotova cena U 235 najbolj otežkočata začetek gradnje. Borstova atomska lokomotiva je seveda mimo tega omembe vredno prizadevanje enega izmed mnogih, ki se trudijo ukrotiti atomsko energijo in jo izročiti v vsestransko uporabo človeštvu.

Ko so pripeljali žrtve japonske ribiške ladje »Fukuriju Maru« na tokijsko kliniko, so Geigerjevi števci ugotovili, da so bili nesrečneži precej močno izpostavljeni vplivu radioaktivnih žarčenj

Prva žrtev eksplozije ameriške vodikove bombe

Aikichi Kubo Yame, radiotelegrafist na ladji »Fukurio Maru« je pred nekaj dnevi preminil v tokijski bolnišnici na posledicah poškodb, ki jih je dobil ob eksploziji ameriške vodikove bombe. Kot smo že pisali, je ta ladja po nesreči zašla v območje, kjer so preizkušali to bombo, in se je nanjo vsul oblak radioaktivnega pepela.

Ta smrt je izzvala živo diskusijo med ameriškimi in japonskimi medicinskimi krogi, zlasti še, ker je nastopila zaradi pljučnice in težjih okvar jeter. Istočasno s skrbjo spremljajo zdravstveno stanje ostalih šestih članov posadke, ki imajo simptome kot umrli, čeprav ne tako močne. Ambasada ZDA v Tokiu je takoj poslala komunike, v katerem izjavlja, da ameriška vlada in ljudstvo globoko sočustvujeta ob tem dogodku.

Na drugi strani pa je videti, da bo ta smrt imela tudi svoje politične posledice. Japonski tisk je ponovno sprožil hudo kampanjo proti preizkušanju vodikovih bomb v bližini japonskih obal. Protiameriško razpoloženje se je spet pojavilo med japonskim prebivalstvom in tudi zahteve naj ZDA plačajo odškodnino žrtvam. Po zadnjih poročilih so ponudili za odškodnino milijon dolarjev, toda japonska vlada hoče tudi odškodnino za ostalo škodo, predvsem pa za izgubo, ki jo je imela zaradi tega japonska ribiška industrija.

VOLNA IZ KAMNA

V Angliji je pričela obratovati nova vrsta industrije — proizvodnja dolgovlaknaste kamnite volne za izdelovanje izolatorskega materiala. Ta material bodo uporabljali za izolacijo toplote, mraza in zvoka. Pred nekaj meseci je bila v Stirlingu na Škotskem odprta prva tovarna te vrste. Glavni dobavitelj surovin za to industrijo so ogromne dolomitske stene v Dureru v pokrajini Argyll in ilovica iz Strilingshira. Tovarna zaposluje za zdaj 70 delavcev in proizvaja dnevno okoli 10.000 kvadratnih metrov kamnitih vlaken.

Brezšumni motor

Strokovnjaki so izdelali motor, ki ima 7.5 konjskih moči in pri pogonu ne dela ropota. Ta motor je le malo težji od motorja s tremi konjskimi močmi, ki so ga izdelali pred tem novejšim modelom.

Avtomobilisti-šoferji!

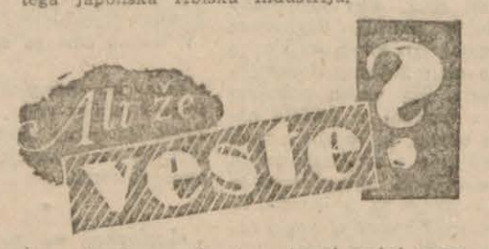
IZVRŠUJEMO VSA POPRAVILA AVTOMOBILOV, MOTORJEV in KOLES HITRO, STROKOVNO in ZELO POCENI

Mehanična delavnica LOGATEC

OB GLAVNI CESTI

Stari Rimljani in davčni vijak

Stari Rimljani so bili pravi mojstri v izžemanju davkov. Za vladanja Servija Tulija so morale plačevati poseben davek tudi bogate in neporočene ženske. Davek se je ravnal po njihovem premoženju in je sorazmerno padal s starostjo ženske, tako da ji ga po 60. letu ni bilo treba plačevati. Brž ko pa se je davkoplačevalka omožila, je tudi ta obveznost do države ugasnila. Morala pa je z javnimi dokumenti dokazati, da je sklenila pravnoveljavno zakonsko zvezo.

...da je po drugi svetovni vojni nenavadno narasla potrošnja tobaka po svetu. Ves svet ga predela 1,228.000 ton, potrošijo ga pa največ v ZDA (2447 cigaret letno na vsakega državljana), Velika Britanija (1870) in Švica (1449).

...da so uporabljali Egipčani že pred 3000 leti v prah zmlet antimon kot črtalo za obrvi.

...da velja pri Indijancih na Novi Granadi ženitev samo za eno leto, da pa ima potem pravico ločitve samo mož, ki si lahko izbere drugo ženo.

...da je najdaljši kanal na svetu Sueški, ki meri 140 kilometrov, najširši Cap-codski v ZDA, širok 135 metrov, najgloblji pa Panamski — 12 metrov.

...da so v starem Rimu delali kipe plemkinj tako, da so jim po najnovejši modi lahko spreminjali frizuro s posebnimi marmornatimi lasuljami.

...da je imel šivalni stroj svojo stoletnico leta 1946. Izumil ga je Anglež Elias Howe, leta 1846.

...da živijo ob koralnih čereh v tropskih morjih tako imenovane ribe - papige, ki imajo čeljusti zares podobne papiginemu kljunu in lahko z njimi zdrobijo celo koralni skelet, da pridejo tako do svoje hrane.

...da morje najraje zaledeni takrat, kadar lahno valovi, in pri toliko nižji temperaturi, kolikor bolj slano je. Kemično čista voda zmrzne že pri 0 stopinj Celzija, če ima 5 kg soli v kubičnem metru svoje prostornine, pri —0,267 stopinj Celzija, s 40 kg soli v kubičnem metru pa šele pri —2,196 stopinj Celzija.

POZOR! KAČE!

VSAKO LETO UMRE ZARADI UGRIZOV STRUPENJAČ OD 30.000 do 40.000 LJUDI – POSEBNO AZIJA SLOVI PO STRUPENJAČAH – GADI, KLOPOTAČE, KOBRE...

Med naravoslovci pogosto naletite na ljudi, ki trdijo, da strupene kače še zdaleč niso tako nevarne živali, kot ljudje radi pripovedujejo. Trdijo, da je strah pred kačami povsem neupravičen, ker vsaka kača pred človekom beži. Če slišite vztrajno zatrjevanje takšnih zagovornikov kač, pričnete v te besede tudi sami verjeti. Pri nas prav gotovo kače ne predstavljajo nobene nevarnosti, toda... Pred nami ležijo zadnji zdravstveni bilteni Organizacije Združenih narodov. Čeprav njihovi podatki še niso popolni, saj v njih niso obsežene Kitajska, SZ in srednjeevropske države, prinašajo ogromno številko — 30 do 40.000 žrtev kačjega pika, ali bolje, kačjega ugriza na vsako leto. Če upoštevamo še to, da so južni predeli Kitajske in južni predeli azijske Rusije znani po zelo nevarnih strupenjačah, so te številke gotovo znatno višje. Poglejmo si, kje je največ žrtev.

Daleč pred vsemi kontinenti je Azija. Samo tam podleže kačjemu ugrizu od 25 do 35.000 ljudi na leto ni pa mogoče presoditi število ljudi, ki jih kače pičijo, pa ostanejo zaradi zdravniškega posega ali drugih okolnosti pri življenju. V Južni in Srednji Ameriki umre zaradi strupenjač na leto 3 do 4.000 ljudi, v Severni Ameriki od 300 do 500, v Evropi kakšnih 50, v Oceaniji pa samo 10. Tudi za Afriko so podatki zelo negotovi. Število je razmeroma nizko, saj znaša samo 400 do 1000 ljudi na leto.

KJE NE POZNAJO STRUPENIH KAČ

Pravzaprav je zelo malo predelov na zemlji, kjer strupenih kač ni najti. To so: polarni predeli, Madagaskar, Nova Zelandija, Kanarsko otočje, Azori, Cap - Verdsko otočje, Haiti, Kuba, Jamaika, Porto Rico, Irska, Island in Orkadsko in Shetlandsko otočje.

Zdravstveni bilten OZN govori nadalje o tem, da je na svetu okrog 200 kačjih vrst in podvrst, ki lahko s svojim ugrizom umorijo človeka. Zanimivo je, da med te niti niso uvrstili morskih kač, ki so sicer izredno strupene. Piše pa v biltenu: »da živijo v področjih, v katere le redko zaide človek in zaradi tega zanj pravzaprav niso nevarne.

Nadalje se ukvarja s točnejšo razdelitvijo žrtev po deželah. Zanimivo je, da v Burmi umre od kačjega pika na leto 37 od 100.000 prebivalcev, da so hude strupenjače na Ceylonu in da so za Indijo glavna nevarnost kobre. V Južni Ameriki je prva na tej žalostni listi Brazilija z 2.000 žrtvami. Tudi Japonska je znana kot dežela nevarnih strupenjač, posebno pa še otoček Formoza. Na Novi Gvineji so v zadnjem letu našteli 123 kačjih nesreč, toda nihče od pičenih ni umrl. Zadnje izmed področij, znanih zaradi zelo nevarnih plazilcev, je Salomonsko otočje in Avstralija.

863.000 STRUPENJAČ V PETIH LETIH

Modras je nekoliko večji in se od gada razlikuje tudi po rožičku, ki ga ima na nosu. Zelo težko pa je ločiti posamezne vrste gadov in modrasov med seboj po barvah, zakaj vsaka žival ima v barvi in v vzorcu nekaj svojega in si niti dve nista med seboj enaki. Čeprav ima precej večje strupnike od gada in tudi precej več strupa v svojih žlezah, vendarle človek redko umre od njegovega pika. Toda proti koncu prejšnjega stoletja so tudi pri nas kače zahtevale precej žrtev. Takrat so razpisali v Bosni in Hercegovini, pa tudi na Kranjskem nagrado na vsako glavo strupene kače, kar je imelo za posledico, da so v Bosni in Hercegovini ubili 1907 271.635 gadov in modrasov, leta 1908 269.531 in skupno v letih 1907 do 1912 863.000 kač, v glavnem samih modrasov. Na Kranjskem so leta 1912 ubili 14.623 modrasov, toda samo 412 gadov. Tudi na dalmatinskih otokih so bili včasih modrasi prava nadlega za prebivalstvo. Potem pa se je nekdo domislil in pričel naseljevati po otokih sivega munga — indijsko roparico, ki je znan sovražnik kač. Te živali so v kratkem popolnoma zatrle kače na vseh večjih dalmatinskih otokih, toda pri tem so se same tako razmnožile, da so postale nesreča številka dve, ker so kradle iz kurnikov jajca in pokončale tudi nešteto perutnine.

V kolikor naši gadje niso posebno strupeni, so toliko bolj njihovi najbližji sorodniki v Indiji in Afriki. Posebno znan je indijski jesur, ki je največji in najlepši zastopnik gadjega rodu. Meri nekoliko manj kot dva metra v dolžino in je lepo pisan, pa tudi strupen tako, da slaboten človek skoraj ne more preživeti njegovega ugriza. V Afriki pa živijo rogati gadi, ki so tudi po dva metra dolgi in so med najljen in velikokrat useka mimo. S priključitvijo naše Primorske smo dobili tudi del ozemlja, kjer najdete sicer redkega laškega ali ričastega gada. To kačo omenjamo zato, ker sta jo v 17. stoletju proučevala raziskovalca Redi in Fontana, ki sta pravzaprav prva povedala, da ima gad svoj strup v žlezi strupnici, ne pa v žolču, v slini ali pa v repu, kot so do tedaj v splošnem verjeli v Evropi.

BALI SO SE JIH KOT INDIJANCEV

Zelo nevarne strupene kače so klopotače ali jamičarke. Te živijo predvsem po Srednji in Južni Ameriki, po južni Kitajski, japonskem otočju in vzhodni Indiji. Med najnevarnejšimi je mutasta klopotača ali grmovka, ki ji pravijo domačini tudi surukuku. Le malokdo preživi njen ugriz. Po pripovedovanju tistih, ki so imeli opravka s temi kačami, se mladiči grmovke zatečejo v žrelo svoje matere, težko ranjena pa jih spet izbljuje.

Najhujši bič za južno in srednjeameriške kmete pa predstavljajo tri, približno do 2 metra dolge kače: suličarka, žararaka in labarija. Suličarka živi predvsem po otokih Martinique in Sv. Lucija, kjer jih je toliko, da posebni pazniki neprestano opozarjajo poljske delavce na nevarnost. Vse tri kače so tako strupene, da le malokdo preživi njihov ugriz. Dve tretjini ugrizenih izdihne že po nekaj urah strahovitih muk, drugi pa lahko bolehajo še leta in leta, rana se jim rada odpira, nekateri pa ohrome za vse življenje. Seveda če ni pravočasno pri roki serum.

Severna Amerika je znana po svojih klopotačah, ki imajo na koncu repa tako imenovano škrabljico. Konec repa namreč poroženi in pri levitvi ne odpade. — Razdražena klopotača tako naglo opleta z repom, da ji komaj sledimo z očesom, pri tem pa se sliši čuden šklepet. Najbolj pogosta je navadna ali gozdna klopotača, ki jih je bilo po severnoameriških gozdovih včasih toliko, da so se jih prvi naseljenci bali prav tako kot Indijancev. Zraste do dva metra, vendar ni tako strupena, kot so ostale klopotače. Razen klopotače živita v Severni Ameriki še dve zelo strupeni jamičarki: rusoglavka in povodna jamičarka.

Pogled v strupeno žrelo severnoameriške rusoglavke. Ta izredno lep posnetek nam kaže zoba strupnika in ostale manjše trnaste zobe, s katerimi kača drži plen pri požiranju

Najbolj strupena severnoameriška klopotača je zahodna diamantarica, ki je sicer nekoliko manjša od svoje vzhodne sovrstnice, ima pa večje žleze strupnice. Tudi njeni mladiči lahko s svojim strupom že takoj po rojstvu umorijo manjše sesalce in ptiče

Jamičarke se od ostalih kač razlikujejo predvsem po posebnem organu, ki ga nima nobena druga žival. Med očmi in med nosnicami ima namreč jamo, to je dvodelno votlino, katere prednji del je odprt, zadnji del pa ima tik pred očesom samo majhno rezo. Naravoslovci so šele pred nedavnim spoznali, da kača s tem čutilom zazna plen. Ugotovili so, da lahko klopotačo oslepiš, toda če postaviš prednjo podgano ali miš, bo to takoj začutila, ker membrana, ki loči obe votlini, dojema vsako toplotno izžarevanje živih bitij.

TUDI MED BRAZDOZOBCI SO NEVARNE STRUPENJAČE

V drugo skupino strupenih kač spadajo že omenjeni brazdozobci. Med njimi so najbolj znane kobre, predvsem indijska naočarka, egiptovska naja, kraljevska kobra, ki zraste tudi 4 metre v dolžino in kobra pijuvačica s črnim vratom, ki živi v Afriki in pljuva slino in seveda tudi strup po svojih sovražnikih. Vse te kače spadajo med strupene gože, ki imajo svoje najbolj nevarne predstavnike v Avstraliji. Smrtna kača in rdeča kača sta najbolj osovraženi med njimi. Tudi v Afriki živé sorodniki — to so dolgorepe mambe, zelo napadalne kače, ki se baje tako hitro pomikajo, da lahko dohitijo celo jezdeca na konju. V Severni Ameriki pa je doma sorodna, sicer zelo redka strupena koralnica, ki ima prav tak strup kot kobra. Zanimivo je, da ta strup ne učinkuje na kri kot klopotačin, ki razkraja rdeča krvna telesca, ampak na živčne centre.

Razen omenjenih kač, ki veljajo za najnevarnejše, je seveda še dosti kač, ki jih tu nismo niti omenili in ki kljub temu, da so strupene, s svojim strupom ne morejo škodovati, lahko pa umorijo z njim manjše sesalce, ptiče in kuščarice.

K sreči naš gad in modras nista med najbolj nevarnimi kačastà na svetu. Toda vseeno bi bilo neumno zanemarjati rano, ker je lahko spočit, velik modras ob vročem poletnem dnevu (vse to namreč vpliva na količino strupa, ki se pocedi pri ugrizu v rano) prav tako strupen kot kakšna klopotača. O vprašanju, katera izmed kač je najnevarnejša, je težko odgovoriti. Vendar je vertjetno neki gad iz gozdov zahodne Afrike, ki ima tako učinkovit strup, da žrtev že v nekaj trenutkih podleže.

Bilten Organizacije Združenih narodov o žrtvah strupenih kač širom sveta na koncu resno opozarja znanstvenike, naj se pričnó ukvarjati s tem problemom ne samo zaradi žrtev, ampak tudi zato, ker so v gotovih predelih Južne Amerike in Azije strupenjače vcepile prebivalstvu tak strah, da se ne upa več naseljevati v zloglasnih področjih.

Slovenski slikar na KITAJSKEM

Slovenski slikar Ivan Franke (1841—1927) je bil nemiren človek. Po maturi je potoval skozi tedanjo Avstrijo in Nemčijo. Na materino željo je vstopil v ljubljansko semenišče in po enem letu izstopil. Nato je nekaj časa slikal na dunajski akademiji, pa ne dolgo. Pot ga je peljala v Benetke. Vpisal se je spet na slikarsko akademijo in ostal tam za čuda več let.

UMETNIŠKA DRUŽBA V BENETKAH

V beneških kavarnah so se shajali umetniki vseh vrst in narodnosti. Delo na akademiji je bilo dolgočasno, saj je premogla vsako leto le en model, ki so ga učenci risali in slikali že v vseh držah, kavarniška družba pa je bila pisana in zanimiva.

Leta 1873, ko je imel Franke 32 let, je planil v njegovo delavnico neki slikar, o katerem so vedeli, da občuje z ljudmi visokega ruskega plemstva.

»Franke, ali ne bi hotel potovati na Kitajsko? Videl boš Manilo, Hongkong in vse mogoče reči. Zastonj in živel boš kakor grof,« mu je prigovarjal.

Vzel si je dan časa za premislek.

LEPA KNEGINJA SAŠA

V umetniških krogih so mnogo govorili o kneginji Aleksandri Žokovski, ki je prišla v Benetke s svojim bratom slikarjem. Bila je stasita, zlatih las in temnomodrih, vedno žalostnih oči. Le kaj jo muči, so ugibali umetniki, ko je še tako mlada, lepa, zdrava in bogata.

Kmalu po oni čudni ponudbi za pot na Kitajsko, je prijatelj predstavil Franketa mladi kneginji. Spoznal je njeno nesrečno zgodbo pa tudi to, da bi se moral sam vplesti vanjo in jo — doslej neznanec — morda rešil.

Franke piše o kneginji, da je bila silno lepa, a prav tako naivna mlada dama, nesrečna in lahko razburljiva. Osirotelo je sprejela na dvor ruska carica. Tu se začenja

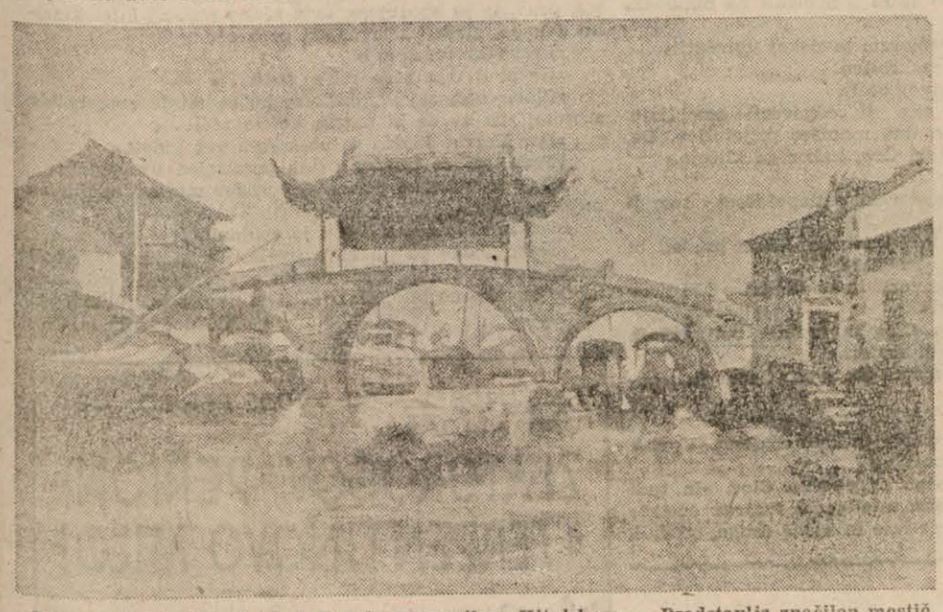
VOHUNSTVO ZARADI OTROKA

Kneginja je najela vohuna. Sledil je po Franciji in Italiji čez Brindisi v Aleksandrijo, kjer se je lažna gospa Seamsonova s sinčkom vkrcala na neko britansko ladjo, ki je odplula proti vzhodu. Kljub vsemu je kneginja verjela, da njena sovražnica lepo skrbi za otroka. Zato je menila, da se je z njim odpeljala tja, kjer vročina ni prehuda, na Kitajsko, Japonsko ali pa v Avstralijo.

In zdaj so prosili Franketa, da privede fantka spet k materi. Kitajska, Japonska, Avstralija — prevelik kos zemlje, da bi kar tako našel ubeglo zločinko, ki je po vsemu sodeč, zelo prebrisana ženska in ki jo ščiti sam ruski dvor. Obenem mu je kneginja dala še pošto za svojega moža, ki naj ga išče po raznih pristaniščih. Naloga se mu je zdela res kar neizvedljiva.

FRANKE JE RES OBLJUBIL...

Pot seveda ni bila brez mika, zlasti za slikarja ne. Videl in slikal bo ljudi in pokrajine od Benetk do Daljnega vzhoda. Posebno če to pot primerja z beneško akademijo, z njenim edinim modelom! Vendar, ali ni naloga tudi nevarna? Tvegal bo življenje. Naposled, kaj mu mar vsi ti tujci in zakaj prav njega pošiljajo po kostanj v žerjavico? Naj si pomagajo sami. Seveda: Saša in vsi njeni prijatelji so bili pod kontrolo iz Rusije. Zato so potrebovali novega človeka, tujca, ki ni sumljiv in ni nevaren. Uboga kneginja ga je tako lepo prosila. Nekoč mu je rekla:

Ena najboljših slik, ki jih je Franke napravil na Kitajskem. — Predstavlja značilen mostič v starem kitajskem slogu

njena povest. Zaljubila se je v carjevega sina Alekseja in on vanjo. Spletkarski dvor pa je mladima zaljubljencema ljubezen grenil. Poskrbeli so, da je car vse izvedel in celo več, kot je bilo res. Naivno deklico so mu naslikali kot spretno zapeljivko in car je sinu odločno prepovedal ženitev z njo. A poročila sta se skrivaj. Tedaj se je dvor razdelil: za in proti mladima.

ŽALOSTEN KONEC LJUBEZNI

Edina zaupnica mlade kneginje je bila njena vzgojiteljica, neka Avstrijka. Toda izkazalo se je, da je skrivnosti zaljubljene kneginje izrabljala in jih za dobro plačilo nosila na dvor. Medtem pa je svojo gojenko, ki je pričakovala otroka, spravila na samotno posestvo in ji vneto stregla. Pisma carjevega sina so bila vedno bolj redka in hladna. Saša je ob njih postajala zmedena. V tisti strastni negotovosti je rodila otroka. Kmalu po porodu jo je napadel legar, ki ga je prestala več v nezavesti kot v zavesti. Ko ji je šlo na bolje, ni bilo ne vzgojiteljice ne otroka. Obiskal jo je brat in jo odvedel s seboj v Benetke. Ko je bila že dovolj močna, ji je izročil pismo njene nekdanje zaupnice. V njem se je opravičevala, da ni kriva smrti njenega otroka, da pa se z njo ne more več srečati, ker jo bo Saša gotovo dolžila te smrti. Pisala je tudi, kje je otrok pokopan.

Kneginja je bila neutolažljiva. Izgubila je svojega dragega — pisma so zdaj popolnoma izostala — in še otroka. Toda kmalu so ji sporočili ljudje z dvora, ki so ji bili še naklonjeni, da njen sin ni mrtev, in da zanj skrbi njena vzgojiteljica, ki se izdaja za njegovo mater in vdovo po angleškem trgovcu Seamsonu. Z otrokom so jo nedavno videli na pirenškem kolodvoru. Plačo dobiva od ruske carske družine, carjeviča pa so poslali služit na rusko vojno ladjo »Svetlana«. Zdaj da potuje po morjih, da bi tam ozdravel od spominov, to se pravi, da bi nanjo pozabil.

»Zaupam vam. Vi me ne boste pustili na cedilu.« Seveda ji je vse obljubil in to ga je vezalo bolj kot vse podpisane pogodbe.

ZVIJAČE, ZVIJAČE...

Franketu so dali na pot nekaj tisoč frankov in tisoč napoleondrov. S tem denarjem je šel lovit carjeviča in njegovega sina. Na poti se je učil angleščine. Po časopisih je izvedel, da mu je carjevičeva »Svetlana« plula naproti. Dvomil je, da bi mogel pri carjeviču kaj doseči, četudi bi ga srečal. Kneginja mu je slikala carjeviča skozi tenčico ljubezni. Prepričana je bila, da zadnja pisma niso bila več njegova, in upala je, da bo vse spet dobro, če ga bo Franke našel. Ali jo bo še ljubil, po vsem obrekovanju njenih sovražnikov?

Prav zato je moral Franke toliko bolj misliti, kako bo opravil svojo drugo nalogo. Z zvijačami je pri ladijskih agencijah izvedel, kje potuje varuhinja z otrokom. Izdajal se je za brata gospe Seamsonove, zatrjeval, da mora izpolniti očetovo zadnjo voljo, ki je hčeri ob smrtni uri odpustil nezaželeno poroko in ji zapustil precejšnje premoženje.

Franke se je ustavil v Šanghaju, kjer je naslikal nekaj podob in naletel tudi na »Svetlano«.

S spretnostjo in srečo je dosegel, da ga je carjevič dvakrat sprejel. Prvič, ko mu je Franke oddal pisma in mu povedal o njegovi ženi in sinu, drugič pa, ko mu je carjevič dal zapečateno pismo za Sašo. Kaj je bilo v njem, ni izvedel nikoli.

UGRABIL JE OTROKA!

Prva naloga je bila opravljena, preostala je še druga. V Šanghaju je našel dom otrokove vzgojiteljice in lažne matere prazen. Verjetno je nekaj zaslutila. Nedavno je z malim odpotovala na letovišče. Toda kam? Franke je najel jadrnico. Z njo se je odpravil na slepo srečo — saj mu je bila dozdaj naklonjena — po Rumeni reki do Velikega jezera. In tam je res našel gospo Seamsonovo z »njenim« sinčkom. Ta ženska ni bila prav nič privlačna, toda pametna, odločna, prebrisana in preračunljiva. S Franketom sta se spoznala ob njegovem slikarskem platnu, ko je slikal pokrajino. Nato sta šla nekajkrat skupaj slikat naravo. Skoraj se je zaljubila vanj. Franke je znal dobro igrati. — Tedaj pa ji je nenadoma ugrabil otroka. Ni pomagalo niti streljanje iz revolverja, niti divje kričanje, zakaj veter je bil ugoden in Franketova jadrnica z ugrabljenim otrokom je srečno odplula...

Toda težave so bile zdaj z dečkom. Jokal je za svojo namišljeno materjo. Ko pa sta potovala že na veliki ladji po morju v Evropo, se je fantek potolažil. Pripovedovanje o pravi mami, o premnogih pripravljenih igračah... Morska bolezen... Hudi viharji — skrb za otrokovo življenje... Toda tudi to je srečno minilo.

ZASKRBLJENA MATI

Čeprav je Saša dobivala stalna poročila, ki so bila zaradi varnosti naslovljena na slikarja Janeza Šubica, jo je mučila strašna negotovost. Zdelo se ji je, da se je vse preveč srečno izteklo, da bi moglo biti resnično in da ji resnico prikrivajo. Nikomur ni več verjela in spet je težko zbolela na živcih.

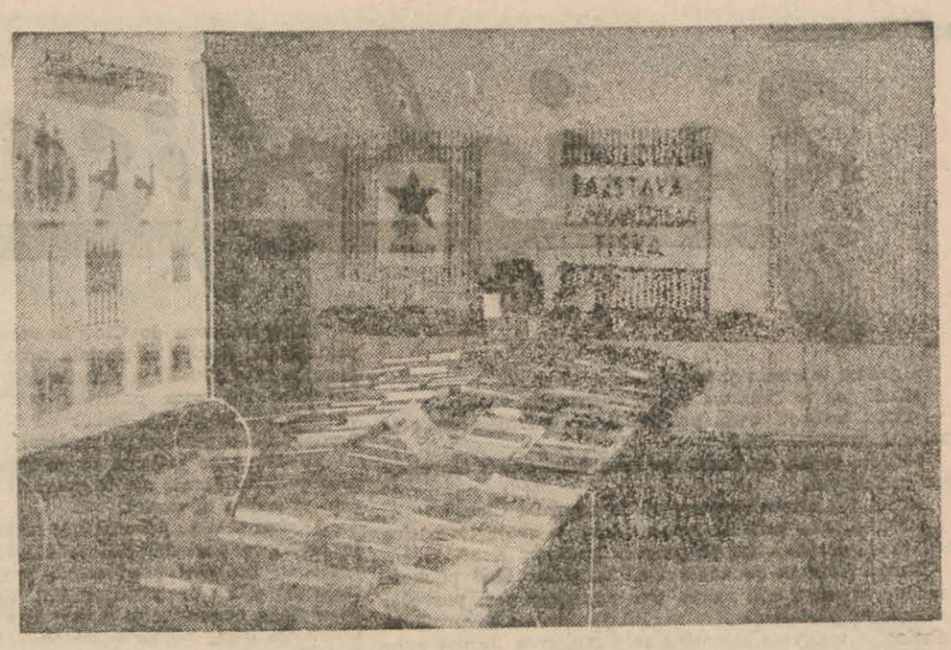
Ko se je Franke s sinkom vrnil, ga je Saša razočarala. V obraz je bila bleda, oči so ji nemirno begale. Namesto, da bi bila srečna, je padla v nezavest. Šele čez nekaj dni si je toliko opomogla, da je dojela resnico in vsa srečna vzela otroka k sebi. Kmalu zatem je z njim odpotovala na Tirolsko. Franke tudi ni več dolgo vzdržal v Benetkah. Odšel je na Dunaj. Sredstva za pot in šolanje zdaj niso bila več problem.

FRANKE V POZNEJŠIH LETIH

Kasneje se Franke ni ukvarjal samo s slikarstvom, ampak tudi z ribogojstvom in je postal pri nas pravi novator modernega ribištva. Kljub zadostni pokojnini pa je hodil na starost slabo oblečen, ogrnjen s pelerino in s starim, zamaščenim nahrbtnikom. Nič več se mu ni poznalo, da je bil nekoč beneški salonski lev...

Toda kljub vsemu so leto 1873 in tista doživetja, ki so se začela, ko je spoznal Sašo Žokovsko, ohranila žive sledove v njegovem spominu do zadnjih dni, ko je umrl star 86 let, t. j. leta 1927. Ostale so tudi njegove slike s Kitajske, ki jih hrani Narodna galerija v Ljubljani...

A. Znidaršič-Petre

Ob razstavi esperantskega tiska v Ljubljani

Obdobje dobrih šestdesetih let, odkar sta izšla prva slovnica in slovar esperantskega jezika, je vsekakor zelo kratko. Pomislimo samo, koliko časa je potrebno za uveljavljanje narodnega književnega jezika, od prve pisane besede, preko poezije, proze do strokovno znanstvene literature! Razvoj jezika sledi družbeni potrebi, kateri naj služi in v kateri se razvija. Če to velja za narodne jezike, velja tudi za mednarodni jezik; le s to razliko, da je razvoj mednarodnega jezika odvisen od mednarodnih potreb in odnosov.

Ko ocenjujemo razvoj esperantske literature in tiska, ne smemo pozabiti, da se razvija v družbi, ki uradno še ne priznava potrebe in pravice njegovega obstoja, ampak ga podpirajo le njegovi pobornik; le tu in tam se ga poslužujejo v poluradnih priložnostih. Borba za uradno priznanje mednarodnega jezika postaja prav sedaj aktualna, ko je vprašanje postavljeno na dnevni red letošnjega zasedanja generalne skupščine UNESCO. V podobnem položaju se je razvijal slovenski jezik v okriljju bivše Avstro-Ogrske z nemščino kot uradno priznanim jezikom — ko je slovenski jezik veljal še za jezik kmetov in hlapcev. Ni zato le slučaj da se ga mali in zapostavljeni narodi oprijemljejo, dočim ga velike in gospodujoče države odklanjajo. Kljub tej neenaki borbi pa si vendar uspešno utira pot v življenje in je dosegel razvoj, s katerim se ne more ponašati noben narodni jezik pod takimi pogoji. Razmeroma bogata prevodna literatura svetovnih klasikov, poezije, proze, do modernih zabavnih, pripovednih, poljudno znanstvenih in strokovnih del dokazuje, da se jezik razvija in živi. Nad 120 strokovnih slovarjev in vedno bolj bogati besednjak daje že danes esperantu najširše izrazne možnosti. V originalni literaturi, na mednarodnih kongresih, konferencah in kulturnih prireditvah in tudi v domačem govoru se je začel formirati samostojni esperantski stil.

Prva svetovna razstava esperantskega tiska, ki bo letos v Montevideu ob zasedanju Generalne konference UNESCO, bo skušala prikazati vso to razvojno pot. Zveza esperantistov Slovenije pa je ob tej priložnosti pripravila naši javnosti če ne popolno pa vsekakor bogato zbirko esperantskega tiska, iz katere je razvidna vsestranska uporabnost esperanta in njegova razširjenost. Prikazan je tudi del jugoslovanske literature, ki je prevedena v esperanto. Posebno moramo tu omeniti zadnje izdaje esperantske založbe v Ljubljani: bogato ilustrirano knjigo o Jugoslaviji in njenih narodih, Dedijerove prispevke za Biografijo tov. Tita in Komu Trst! Založba pripravlja zbirko novel slovenske literature, prikaz delavskega gibanja v Jugoslaviji in najnovejšo izdajo Levstikovega Martina Krpana v založbi Mladinske knjige.

Peter Zlatner

Muzej časopisov VSEGA SVETA

Potrpežljivost je lepa čednost in za zbiranje poštnih znamk, starih novcev in sličnega, jo je treba že lepo mero. Tudi Johann Oetiker iz Züricha je kot mlad fant že s zbiranjem znamk; [illegible] nam različne serije lepo prikazujejo zgodovinski razvoj kakega naroda, bil zato bo te preizkušnje: okupacije, zavojevanja, bitke. Oetiker pa se je domislil, da bi bilo zbiranje časopisja dokaj bolj poučno za poznavanje ne le političnih, marveč tudi socialnih in kulturnih razmer.

Po poklicu črkostavec je začel najprej zbirati švicarske časopise, poznaje da je razširil svoje interese na cel svet, ne le na naš kontinent. V svoj voz je vpregel razna poslaništva, konzulate, pa tudi priložnostne prijatelje, ki mu jih je dala vsaj pismeno spoznati njegova strast za zbiranje. Nič nenavadnega ni v njegovem muzeju najti časopisje iz Aljaske ali iz dežele Busmanov in Hotentotov. Za njegovo zbirko so prispevali razni misionarji, svetovni potovalci kot n. pr. Sven Hedin, Nansen, Amundsen, pa tudi politični mogočniki kot avstrijski kancler Seipel, kakor tudi uredništva posameznih svetovnih časopisov in agencij, ki so mu posredovala predvsem redke eksemplarje ali podobne izdaje ob izrednih političnih dogodkih.

Johann Oetiker zbira še vedno: že nekaj let je v pokoju ter ima tako ves prosti čas, na razpolago, da pregleduje svojo zbirko. Za sedaj počivajo vsi ti zakladi v zabojih njegovega stanovanja v severnem predmestju Züricha, za prihodnjo pomlad pa objavljajo javno razstavo, ki bo obenem poplačala zbirateljiu njegov dolgoletni trud, pokazala pa tudi mogočen razvoj časopisja v zadnjih sto letih.

Z NOVIM ŠOLSKIM LETOM JE ZOPET IZŠLA PRVA KNJIGA KNJIŽNICE SINJEGA GALEBA in sicer

KOČA STRICA TOMA

delo slavne ameriške pisateljice Harriet Beecher - Stowe. Naročnike stane broširana knjiga samo 90 dinarjev.

TUDI V KNJIŽNICI ČEBELICA JE IZŠLA NOVA SLIKANICA, TO POT ZNANA GRIMOVA PRAVLJICA

TRNJULČICA

Cena slikanice je izredno nizka — broširan izvod stane naročnika le 50 dinarjev. — Naročila sprejema

MLADINSKA KNJIGA

LJUBLJANA – ČOPOVA UL. 50-III

ANEKDOTE

Francoski pisatelj Teramont je med počitkom vprašal svojo tipkarico: »Moji romani vam gotovo ugajajo — in delo vas zato pač zabava?«

»Oh, z romani je tako kot z jedjo — če gledaš, kako jo pripravljajo, ti največkrat zmanjka apetita.«

*

V začetku svoje igralske kariere je bil Emil Jannigs angažiran v malem provincialnem gledališču. Pri neki skušnji nikakor ni mogel zadovoljiti režiserja. Vedno znova je ta prekinil njegov dialog in kričal: »Jannigs, ne lajnajte vendar!... Začnite vendar m i s l i t i!« In spet poskuša Jannigs in spet ga režiser nadira: »Toda Jannigs, kaj nimate možganč Mislite, sem rekel!«

Zdaj je revežu dovolj in zavpije: »Gromska strela, dragi gospod — če bi vi vedeli, kaj si že ves čas mislim, bi bili že davno pri svojem advokatu!«

*

Churchillove je obiskala nečakinja, ki se je pred kratkim omožila. Presrečna je pripovedovala, kako jo mož razvaja in kako ji vse ugodi, samo da bi jo osrečil. Celo kajenju se bo odpovedal, čeprav ne z lahkoto. Tu jo je Sir Winston Churchill prekinil: »Ljubi otrok, zapomni si, nič ni lažjega kot se odpovedati kajenju — jaz sem to storil že najmanj desetkrat.«

KNJIGE IN LJUDJE
NOVELE TREH

Da ne bo že takoj na začetku pomote, kajti naslov (knjige, o kateri bo govor, namreč, ne samo pričujočega zapiska) je v resnici presplošen: gre za novele treh mladih pisateljev, ki so pred kratkim izdali v Mariboru skupno knjigo. Torej spet kolektivni naskok na literarno trdnjavo; lansko leto štirje poetje, letos pa kar dvakrat po več prozaistov — zdi se, da se kolektivizem — ta lepa ideologija dandanašnjih dni — v naši književnosti močno uveljavlja, vsem strupenim kritikom nakljub, ki bi ji radi vselej in povsod obesili devet naglavnih grehov. Kdo bi sicer v takšnih nenavadno pogostih skupnih nastopih iskal drugačna znamenja — morda bi videl celo krizo knjižnega trga, zaradi katere si posameznik ne more privoščiti samostojne knjige, toda vsaka stvar ima dve strani in bolje bo storil tisti, ki si jo bo ogledal s svetle. Dejstvo — in to dejstvo bo brčzas nekoč zapazila literarna zgodovina — je, da je današnji čas takšnim skupnim nastopom naklonjen in da so jim — po vseh dosedanjih izkušnjah sodeč — naklonjeni tudi bralci.

Če smo že pri bralcih — pravijo, da le-ti ne ljubijo novelističnih zbirk in da so jim vse bolj pri srcu daljše povesti in romani. Toda v nasprotju s to diagnozo se produkcija — če lahko uporabimo ta izraz — novelističnih tekstov dviga, medtem ko so romani sila redek pojav. Res je, da je treba vzroke za to v prvi vrsti iskati v sila zapletenih področjih umetniške ustvarjalnosti, saj v takšnih dobah, kot je naša, ni lahko biti kos mogočnim življenjskim podobam. Toda ali ni tudi sodobni bralec — morda za zdaj celo še podzavestno

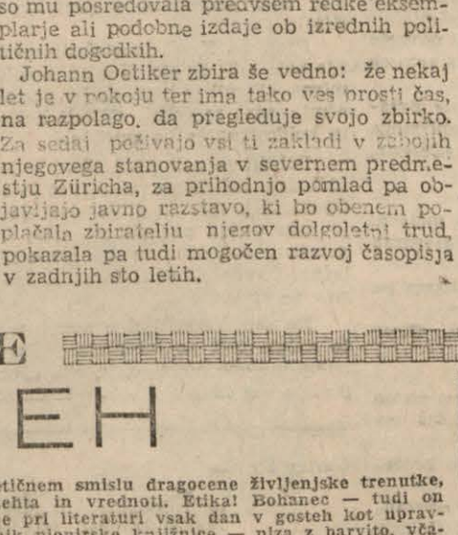

Franček Bohanec

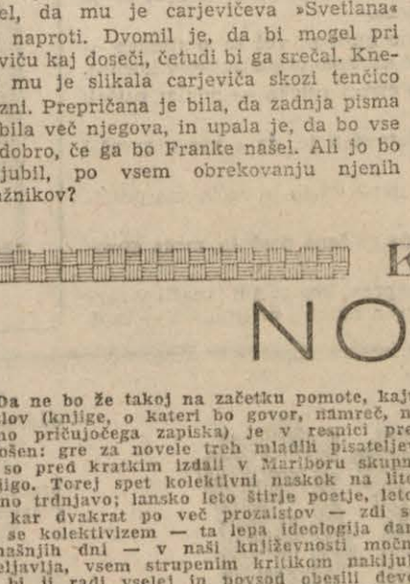
— naklonjen krajšim tekstom? Ali najdete dandanašnji človeka, ki bi poleg svojih državljanskih dolžnosti lahko v miru, recimo, na enem sedežu prebral vojno in mir? Saj ga prevzame srh, če zagleda pred seboj štiri debele knjige, časa za branje pa mu ob vseh opravkih, sestankih, ob celotnem tempu sodobnega življenja (fraza zveni malce ameriško, toda brez dvoma se danes tudi pri nas življenje vrti vsaj dvakrat hitreje kot še pred bore leti) ostaja po uro, kvečjemu dve na dan. Torej tudi to, da so spet lažje novele, ni nikakršen greh, ampak značilnost sodobne literature.

In konec koncev je knjiga značilna tudi zaradi tega, ker so z njo spet stopili v slovensko književnost trije mladi ljudje. Nova ustvarjalna generacija dobiva tako vse bolj zaokroženo podobo, posamezni obrazi postajajo izrazitejši, za poezijo je tudi slovensko prozo prevetril sveži veter. Navada je, da ob takšnih debutih zapišejo: lep obet; zdi se pa, da je knjiga novel treh avtorjev še več kot to, da je že — lep uspeh!

Da, njihova imena bi skoraj pozabili! Vse tri — Andreja Hienga, Frančka Bohanca in Lojzeta Kovačiča — smo že srečali v slovenskih revijah. Težko bi jim našli skupni imenovalec. Hieng — vsestransko posvečen umetnosti, saj ustvarja na odru kot režiser in pri mizi kot pisatelj — ne ljubi širokih dimenzij, išče pa globino, nenavadne, toda kočljive in v etičnem smislu dragocene življenjske trenutke, tehta in vrednoti. Etika! Bohanec — tudi on je pri literaturi vsak dan v gosteh kot upravnik pionirske knjižnice — niza z barvito, včasih kar prehudo zapleteno fantazijo prizore iz vojnih let ter njihovo grozotnost preliva v poetično predalnjene fantazmagorije. Fantazija! Lojze Kovačič pa — Benjamin med vsemi tremi, z literaturo povezan na življenje in smrt, saj je menda najmlajši slovenski poklicni pisatelj — je ves zaverovan v dandanašnjo vsakdanjost, v sodobnega človeka, v njegove skrbi, žalost in veselje, v vseh tistih tisoč vsakdanjih skrbi, ki nas obkrožajo kot vešče, ki nam grenijo in vedrijo življenje, ki so dostikrat na videz nebistvene in nepomembne, pa v bistvu odločajo o človekovi usodi. In še je zaverovan v dandanašnjo Ljubljano — cikel novel nosi naslov ljubljanske razglednice —, ki je v njem dobila za Jušem Kozakom menda prvega zavzetejšega upodabljalca. Formula za njegovo pisanje? Faktografija!? Izraz pove premalo, kajti ob njegovem tekstu se včasih zdi, da tako spretnega slikarja površine, tako z vsemi čuti dojemajočega ustvarjalca še nismo premogli. Njegovo pisanje da v resnici slutiti — kot je dejal neki prijatelj — veliko umetnost v prihodnosti, ko bo življenje poleg širine pridobilo še poglavitno dimenzijo: globino. — Kakih izrazitih skupnih potez torej avtorji Novel nimajo: druži jih

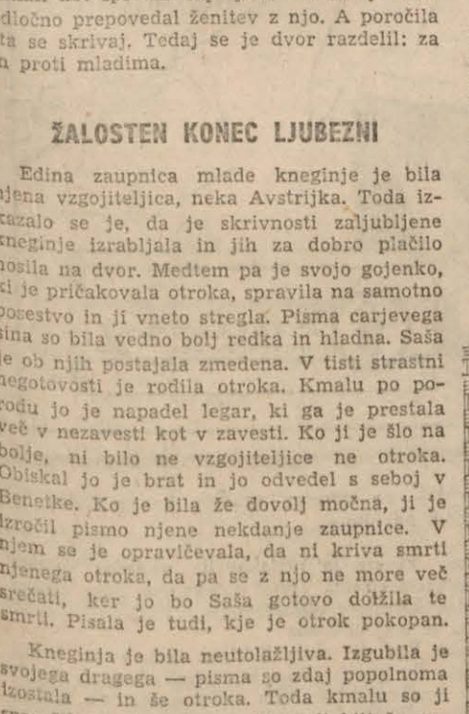
Lojze Kovačič

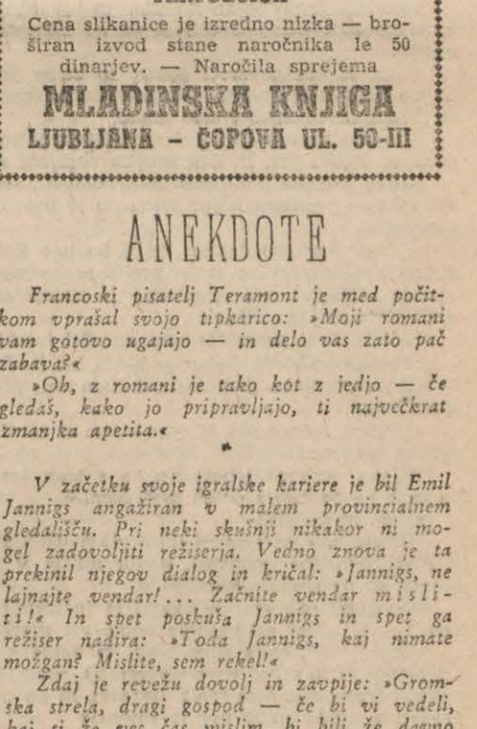

Andrej Hieng

obetajoča mladost, ki pozna seveda tudi drugačne, netradicionalne ustvarjalne prijeme. Morda le-ti še niso povsem izčiščeni in samonikli; so pa sveži, v glavnem neprisiljeni in resnično doživljeni, tako da je knjiga tudi po tej plati odraz nečesa novega, porajajočega se in — ne nazadnje — pogumnega ter vzpodbudnega v naši literaturi.

M. Mejak

MAX SHULMAN:

Za izboljšanje rodu

»Ljubim te,« sem ji zašepetal.

»Tudi jaz te ljubim,« mi je odgovorila Cloe.

»Doba brejosti traja pri miših enaindvajset dni,« je razlagal profesor Kraft.

»Nisem vedel, da lahko ljubezen tako osreči človeka,« sem nadaljeval.

»Tudi jaz nisem vedela,« mi je odvrnila Cloe.

»Bodite tako prijazni in ne ljubkujte svoje tovarišice med predavanjem,« me je posvaril profesor Kraft.

Zardel sem in se naglo ločil od Cloe. Med poukom navadno nisem mislil nanjo. Vso pozornost sem posvečal predavanju profesorja Krafta. Bil je odličen govornik in psihologija v prvem semestru zelo zanimiva. Jezove spodobnosti pa je od časa do časa — na primer tistega dne — le podrl hudournik strasti. Čeprav sem se zavedal, da predavalnica univerze v Minnesoti ni najprimernejši kraj za ljubkovanja, se le nisem mogel vzdržati, da se ne bi tu in tam dotaknil Cloe in hkrati pridušeno vzkliknil. — Silno sem jo ljubil!

Po tem opisu vpliva, ki ga je imela Cloe name, nedvomno mislite, da sem se zaljubil v sijajno bitje, lepih polnih prsnih oblik. Seveda ste se zmotili. Cloe je majhno in slabotno dekle, natančno takšno, kakršno je potrebno majhnemu in šibkemu možu, kakršen sem jaz. Nikar pa ne mislite, da je v teh časih lahko najti majhno in malokrvno mladenko. Pri vseh teh vitaminih in navdušenju za šport so moderna dekleta dobila spoštovanje zbujajoče razsežnosti.

Cloe pa ni samo majhna in slabotna, ponaša se še z drugo čednostjo: njeno veliko srce je toplo in polno sočutja. Ljubi vsa nezaščitena bitja: pse, mačke, ptice, podpisanega, predvsem pa otroke. V vseh svojih dvajsetih letih še nisem srečal dekleta, ki bi imelo tako razvit čut za materinstvo!

Odkril sem ga že v začetku najinega poznanstva. Že nekaj dni sem jo opazoval in ugotavljal, da je zelo ljubka. Nekega dne sem jo končno nagovoril: »Cloe, že nekaj tednov te opazujem in ugotavljam, da si mi zelo všeč. Ali mi dovoliš, da postanem tvoj stalni spremljevalec?«

»Odvisno je...,« je hotela odgovoriti.

»Od česa?« sem ji nestrpno vskočil v besedo.

»Od tvojih čustev do otrok.«

»Dejal bi, da nimam nobenih,« sem ji odkritosrčno odgovoril.

»Tedaj se ne poteguj zame,« me je odločno zavrnila.

»Saj sem se le šalil,« sem ji hitro odgovoril, ko sem spoznal, od kod piha veter. »V resnici sem ves nor na otroke! Vsako jutro pohitim na hišni prag v upanju, da je ponoči kdo nanj odložil kakšnega najdenčka.«

»Ah, imenitno!« je vzkliknila Cloe in odobravajoče prikimala z glavo. »Prav tak mož si, kakršnega sem iskala.«

»Vaša iskanja so končana, gospa,« sem ji rekel slovesno in ji poljubil roko.

»Koliko otrok bi rad imel?« me je vprašala.

Nisem hotel, da bi mi ušla ta veličastna priložnost, da si za trajno pridobim dekle. »Štirinajst,« sem odgovoril.

Pogledala me je z občudovanjem, ki ga je prevzemala rahla vznemirjenost. »Toliko jih nisem imela v načrtu,« mi je priznala. »Mislila sem na družinico s tremi otroki.«

»Ni mogoče!« sem vzkliknil in hlinil razočaranje.

»Bodo pa izredni otročički,« mi je zagotavljala. »Sem že vse sklenila!«

»Govoriva o tem,« sem jo prosil in ji rahlo grizel uho.

»Prvi bo fant.« je začela Cloe in pri tej misli so se ji živo zasvetile oči. »Imenoval se bo Edvard in bo ves pegast.«

Pege, ki jih povzroči sonce, so zame privlačne približno tako kakor tvori. »Oh, imenitno,« sem vzkliknil in se trudil, da bi zatrl v sebi gnus.

»Bo lep, krepak človeček, naš Edvard, imel bo široka ramena, široke prsi in dve krepko nasajeni nožici.«

»Taka pošast,« sem prestrašen pomislil, »bi mi odvzela ves zrak in prostor.« Kljub temu mi je uspelo, da sem se nasmehnil.

»Drugi otrok bo deklica, ki ji bo ime Celeste.« Brezmejno nežen izraz se ji je prelil preko nagrbančenega obraza. »Celeste, moj angelček,« je zašepetala. »Celeste, moja zlata majhna vila.«

»Ali bo tudi pegasta?« sem vprašal tesnobno.

»Celeste bo bleda, kakor je bleda luč medlega meseca. Sedela bo mirno in gledala skozi okno z nežnim žalostnim smehljajem.«

»Majhna dolgočasna idiotka,« sem si mislil. Nisem pa ničesar pripomnil.

»Njena eterična lepota ne bo s tega sveta... Sicer pa tako ne bo ostala dolgo med nami.«

»Kam pa bo šla?«

»Umrla bo,« je v enem dihu rekla Cloe. Potem pa so ji živci nenadno popustili, padla mi je v naročje ter jokala, da je zbujala usmiljenje.

»Opogumi se,« sem jo tolažil in jo trepljal po koščenem hrbtu. »Prej ali kasneje bomo vsi umrli.«

»Že,« je vzdihnila Cloe. »No, in četudi,« je povzela, pri čemer jo je zopet prevzelo veselje, »komaj bo Celeste odšla, bo prišla k nam mala Nanette, ki bo debela kakor prepelica, polna zlatih peg in smeha!«

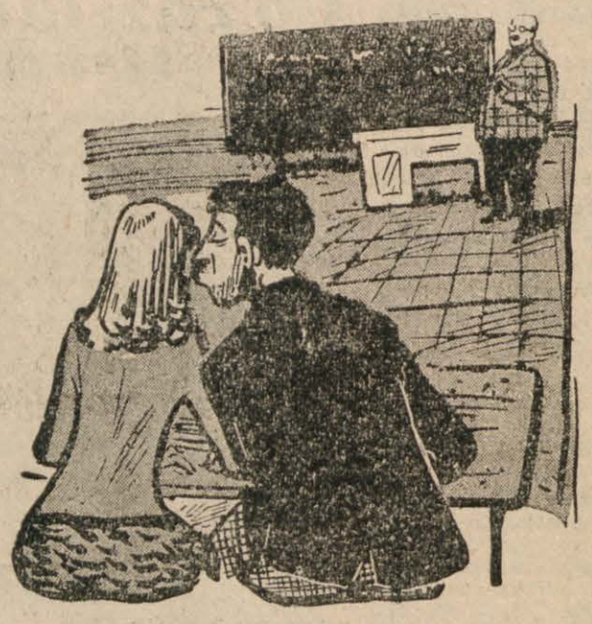
Še en otrok s pegami! Lepa družina mi je bila namenjena. Med tremi otroci mi eden umre, dva sta pegava. Vendar sem skril svojo nevoljo, ker so bila ta tri majhna strašilca očitno najdovršenejša bitja na svetu. Nikoli se ni utrudila govoriti o njih. Medtem ko sva ure in ure presedela pod drevesom in sem ji naslanjal glavo na prsi (ali tja, kjer bi jih morala imeti), mi je s sladkim hrepenenjem pripovedovala, kako bo božala in ljubkovala Edvarda, Nannetto in Celeste. V pričakovanju te trojice sem sprejemal njim namenjene poljube in božanja, neumne vzdevke in sladke objeme; bil sem srečen. Verjemite mi, bil sem res srečen. Če je kdo tako brezpomemben tip, ni vajen, da bi ga ženske tako oboževale.

Moja ljubezen do Cloe je vsak dan naraščala in se poglabljala, dokler ni postala tako velika in globoka, da pogosto niso zadoščala pravila lepega vedenja, da bi me zadržala. Bil sem prisiljen pokazati svoja čustva v okoliščinah in krajih, kakor na primer tistega jutra na predavanju o psihologiji profesorja Krafta.

»Bodite tako prijazni in ne ljubkujte svoje tovarišice med predavanjem!« me je posvaril profesor Kraft. Takoj sem prenehal in zardel.

»Kakor sem že povedal,« je nadaljeval profesor, ki me je očitajoče pogledal (bil je človek s košatimi obrvmi, sposoben pošiljati smrtonosne poglede), »doba brejosti traja pri miših enaindvajset dni. Ker se tako naglo razmnožujejo, bodo idealni material za naš prihodnji poskus, s katerim bomo pojasnili dednost.«

Stegnil sem roko, da bi stisnil roko Cloe. Čeprav so

moje oči strmele v profesorja, sem jo hotel opozoriti, da se moja misel niti za trenutek ni ločila od nje.

»V našem laboratoriju,« je nadaljeval profesor Kraft, »smo vzgojili dve vrsti belih miši. Prve so inteligentne, druge neumne. Danes jih bomo križali, da bomo pokazali vpliv dednosti. Sparili bomo inteligentno miš z neumno. Kakor smo že večkrat povedali, bodo njuni otroci duševno in telesno sposobnejši, kakor bi bili otroci dveh neumnih miši. Z drugimi besedami, s tem da bomo vbrizgnili višje gene, bomo izboljšali vrsto.«

Pogledal sem Cloe. Poslušala je profesorja Krafta mnogo bolj pozorno kakor navadno. »Blagoslovljeno bodi njeno drago materinsko srce,« sem mislil v navalu ljubezni. Cloe ni bilo drugega kakor ušesa, brž ko se je pogovor obrnil na otroke, pa čeprav je šlo samo za mišje otroke.

»Blagovolite me spremiti v laboratorij,« je dejal profesor Kraft. Sledili smo mu. Laboratorij je bil poln žičnih kletk. V vsaki je bila po ena bela miš. Na mizi sredi sobe je bil urejen nekakšen mali labirint zidov, ki so bili visoki približno šest centimetrov. V enem kotu je bil odprt vhod, v nasprotnem kotu pa je ležal lep kos sira zelo ostrega duha.

»Preberite napis na vratih te kletke,« je rekel profesor Kraft, ko je pokazal nanjo, »NS — štiri sto šestintrideset, kar pomeni: neumna samica, številka 436.

Potegnil sem Cloe za rokav. »Ti si moja neumna samica, številka ena,« sem ji rekel smehljaje. Cloe pa je bila tako zatopljena v profesorjevo razlago, da me ni slišala.

Profesor Kraft je vtaknil roko v kletko in dvignil iz nje belo miš: ljubka živalca je bila popolnoma domača in mirna. »Pustil jo bom, da bo pretekla labirint pred vašimi očmi,« nam je rekel. »Videli boste, kako bo tekla počasi in kolikokrat se bo zmotila.«

Položil je miš pred vhod v labirint. »Naša belka ne vidi sira, pač pa ga voha in to jo spodbuja, da gre naprej. Opozarjam vas, da ji že dva dni nismo dali hrane. To je zelo važna podrobnost. Naj bo miš inteligentna ali neumna, potrudila se bo preteči labirint le, če bo res lačna. Drugače misli, da se ji ves ta napor za pohod do sira ne splača!«

Ko sem razmišljal o tem, kar je dejal, je NS — 436 že začela teči po labirintu. Potem ko se je večkrat zaletela v slepe hodnike, je bila njena največja želja, da bi poslala vse skupaj k vragu in da bi se, kar je razumljivo, odpočila. Lakota pa jo je kar naprej pestila. Končno je po več kakor desetih minutah prišla do cilja.

Profesor Kraft je pustil ubogo neumnico, da je nekaj minut glodala sir, nato pa jo je položil nazaj v kletko. »Sedaj,« je rekel in izvlekel miš iz druge kletke, ki je nosila napis IS — 981, »bomo spustili v labirint inteligentnega samca, številka 981. Opazujte razliko!«

V primeri s svojo tekmico je bil IS — 981 pravi mišji Einstein. Napravil je nekaj napak, ni jih pa nikoli ponavljal. Do cilja je prišel v manj kakor tretjini časa in tako sijajno premagal neumno samico.

»Končali smo prvo fazo našega poskusa,« je rekel profesor Kraft. »Druga faza bo sparjenje NS — 436 s IS — 981.«

Čutil sem, da sem zardel. Priporočil bi bil profesorju Kraftu, naj se brzda v svojih izrazih, če ne bi bil opazil, da Cloe ni povesila oči. Nasprotno, nikoli še nisem ugotovil, da bi bila pokazala toliko zanimanja za kakšno lekcijo. Lekcije so jo običajno navdale s sladko otožnostjo, ki se je pogosto spremenila v kratko dremanje.

»Večkrat smo jo že demonstrirali,« je rekel profesor Kraft, »čez nekaj tednov pa jo boste videli vi sami. Produkti te združitve bodo pretekli mnogo hitreje labirint in bodo napravili manj napak kakor njihova mati. Tudi telesno bodo boljše, močnejše, hitrejše in bolj zdrave živalce.«

Zazvonil je zvonec in naznanil konec predavanja. Cloe pa je še vedno proseče gledala profesorja, kakor bi upala, da bo še nadaljeval.

Kraft ji je ustregel. »Še eno opozorilo, preden se razidemo. Po mojem mnenju je jasno, da dednost ne more odgovoriti na vsa vprašanja, ki jih postavlja osebnost. Neke stvari pa sem gotov: ni mogoče izboljšati rodu, če ga ne obogatimo z geni višje kakovosti. To velja za vsa bitja, od mikrobov do človeka. Na svidenje, gospoda.«

Cloe je bila nenavadno zamišljena, ko sva zapuščala predavalnico. »Kaj ti je, vrabčevka,« sem jo vprašal, zaskrbljeno opazujoč gube, ki so se ji nabirale na majhnem čelu.

»Morris,« mi je rekla, »moram te nekaj vprašati!«

»Da, draga!« Bil sem zaskrbljen.

»Kakšne vrste mož je tvoj oče?«

»Ljubezniv starček,« sem ji odgovoril smehljaje. »Kvarta, ugaja mu vino in ima množico prijateljev. Da, draga, vsi imajo radi ta stari Čep, kakor ga kličejo.«

»Čep?«

»Oče je visok komaj meter in petinpetdeset,« sem ji razložil.

»Razumem,« je zamolklo odgovorila. »Reci mi, ali bi ga lahko označil za inteligentnega?«

»Moj bog, ne,« sem odgovoril in se smejal. »Oče prav gotovo ni iznašel smodnika.«

»Hm...« je pripomnila Cloe in čedalje bolj gubala čelo. »Pripoveduj mi o svoji materi.«

»Najbolj vrla majhna mama na svetu,« sem ji s ponosom izjavil.

»Rekel si... majhna?«

»Meri v višino okrog meter in tričetrt. V naši družini imamo vsi enake postave.«

»Razumem,« je malodušno odgovorila Cloe. »In tudi njena inteligenca je podobna inteligenci tvojega očeta?«

»Obožujem njene srebrne lase in njene drage, od dela ožuljene roke,« sem ji odgovoril, »poštenost pa mi ukazuje, da ti odgovorim pritrdilno.«

Cloe je sklonila glavo in večkrat žalostno vzdihnila. »Ali vidiš?« mi je rekla. »Prav tako je, kakor je pravkar razlagal profesor Kraft. Ti potrebuješ višje gene, da boš izboljšal tvoj manjvredni rod. Kadar se poročita dva, kakršna sta tvoj oče in tvoja mati, je usodni rezultat nekdo, kakršen si ti.«

»Trenutek, gospa,« sem jo prekinil užaljen. »Ne bi vas hotel užaliti, toda tudi vi niste nič posebnega!«

»Prav to je tisto! Tudi jaz sem produkt dveh manjvrednih tipov. Videti bi moral moje starše! Vrla človeka sta, prav, in ju obožujem, toda njuno najbolj intelektualno delo je, gledati televizijski prenos!«

»Prava kretena, eh?«

»Ne bi ti tega rada rekla, toda...«

»Cloe,« sem zavpil, medtem ko se mi je srce boleče stisnilo; »pa ne da bi morda hotela reči...«

»Da, Morris. Midva se ne smeva več videti.«

»Toda, saj se ljubiva,« sem prestrašen ugovarjal.

»Da,« je bolestno priznala, »vendar morava misliti na najine otroke.«

»Saj nimava otrok,« sem jo opomnil.

»Nekega dne pa jih bova imela, ker si jih želim bolj kakor vse na svetu. Vem, da jih enako goreče želiš tudi ti. Če bi tako ne bilo, Morris, bi te ne mogla ljubiti.«

(Konec prihodnjič)

DOMISLICE

Izkušnja je zahteven činitelj. Najprej nam naloži izpit, zatem šele pouk.

Starejši ko si, bolje spoznavaš, da je prijaznost isto, kot sreča. — Smuk je krasen šport za žene. Toliko mlajše izgledajo! Že po enem dnevu na smučeh je videti štiridesetletna žena kot tridesetleten moški. Veseljaško razgrajanje sosedov preneseš najlaže tako, da se jim pridružiš.

Če imaš prijateljico rada, si prijazna z njo; če je ne maraš, si silno prijazna.

Drugi dan shujševalne kure ni več tako strašen — kajti do takrat si že tako ali tako vrgla puško v koruzo.

Kako lepo, če dobijo otroci psička — dokler psiček ne dobi otrok.

Bistveni namen klepetavosti je, da z njo prepričiš klepet drugih.

Govorjenje o dobrih starih časih je večinoma posledica slabega spomina.

Če hoče mož doseči, da ga žena posluša, mora govoriti njeni prijateljici.

Od vseh praktičnih naprav, kar so jih iznašli v razbremenitev žena, je pri njih najbolj priljubljen — mož.

Za dobro voljo

ANKETA

Nedavno je neki angleški časopis objavil tole nagradno vprašanje: »Predstavljajte si, da sede v gondoli zračnega balona trije slavni možje: znamenit zdravnik, atomski znanstvenik in letalski konstruktor. Tedaj zaide balon v vihar in se lahko reši samo, če bi enega od treh vrgli iz gondole. Katerega naj bi po vašem mnenju žrtvovali?«

Uredništvo je prejelo nešteto odgovorov, ki so bili bolj ali manj »popoprani«. Prvo nagrado pa je dobil učenec osnovne šole, ki je napisal: »Najdebelejši mora čez krov.«

DRUGI KRAJI — DRUGI OBIČAJI

Mlad francoski zdravnik prakticira v angleški bolnišnici. V prostih urah vodi pri bolniških strežnicah francosko konverzacijo. Angleški kolegi ga zavoljo tega dražijo — radi bi vedeli, če je sestram že dopovedal, kaj pomeni »je t'aime«.

»Ne,« se brani doktor, »ko pade v Franciji stavek ‚ljubim te', je največkrat tudi konverzacija pri kraju...«

IN ŠE O H MODI

Ko že ravno toliko govorijo o novi H modi, je nekega novinarja zamikalo, da bi izvedel, kaj meni o njej »konkurenca« Marilyn Monroe.

»Kaj menim o njej,« je rekla bogato grajena atomska lepotica, »na vsak način se bodo njene pristašinje zdaj lahko intenzivno posvetile duševnemu izobraževanju.«

»Kako mislite to?«

»Tako pač, (tu bi morali videti njen obraz!) noben moški jih pri tem ne bo več motil...«

SNEŽNOBELO BO TVOJE PERILO - ČE UPORABLJAŠ

ZLATOROGOV »PERION« IN TERPENTINOVO MILO!

Priznana izdelka tovarne »ZLATOROG« MARIBOR.

ZAHTEVAJTE JIH PRI SVOJEM TRGOVCU!

Gustav Strniša:

KOŠARE

Po predmestni cesti koraka počasi star Ribničan s suho robo na skljućenem hrbtu. Za njim stopica droben deček, obložen s pletenimi košarami. Starec hripavo kriči: »Kupite, kupite, žlice, rešeta!« Deček v presledkih tanko cvili, kakor v odmev: »Košare! Košare!«

*

Košare! Košare!

Kako različne košare krožijo med ljudmi! Vsekakor so zelo zanimive košarice, ki si jih pošiljajo razočarani in naveličani zaljubljenci. V njih je mnogo spoznanja in bolečin. Včasih se pa le primeri, da tudi take delikatne pošiljke ne zapuste nikakih sledov bolesti in ne povzročajo grenkih solz. Odslovljeni ljubimec kar zaploska, pograbi košaro in razposajeno zapleše. Vmes od samega veselja glasno vriska in se prešerno zasmeje:

»Ej! Pametno si storila deklica! Bil je že skrajni čas, da si mi poslala tisto razdrapano cajno, polno suhega cvetja uvele ljubezni, ki je tako hitro minila! Rešila si me neprijetne zadrege, saj je vsekakor zelo mučno, na ljubavnem sestanku, nepričakovano na neuglašene strune zabrenkati nekako takole:

‚Punčka moja draga! Sama si moraš priznati, da sva se oba prav pošteno motila, ko sva se vzljubila! Vse je hitro prešlo. Najine sanje so se razblinile v dolgočasno vsakdanjost, ki je postala brutalno brezobzirna, ker je še skromno simpatijo, katero sva skrbno gojila, neusmiljeno pahnila čez prag, čeprav je bila prav ona zadnja bilka, na kateri je v poslednjih dihih trepetala najina bedna ljubezen. Če vse to resno premisliva, morava uvideti, da je pač popolnoma nesmiselno še naprej igrati plehko komedijo navidezne ljubezni!'«

Da! Da! Oba se bosta globoko oddahnila, vesela, ker sta rešena težkih verig, s katerimi sta se nekdaj vsa blažena priklepala drug k drugemu za trdno prepričana, da so iz samega cvetja, ki se bo dan na dan bolj razbohotilo in ju omamljalo v toplem naročju zapeljivega Amorja.

Odslovljeni fant se bo morda že takoj prvi večer okoristil s svojo zlato prostostjo in pohitel vasovat k drugemu dekletu. Lahko pa, da ga njegova vročekrvna ljubica še prehiti, in bo že čez unico ali dve, ljubimkala z drugim ter mu zagotavljala, da nikoli v življenju ni ljubila, čeprav bodo njene ustnice še vlažne od poljuba, ki ga je razburjena dala svojemu ljubimcu za slovo.

Njen novi ljubček se bo mogoče prav tedaj, ko se bosta strastno objemala, hipoma nehote spomnil na umazano košaro, s katero je pred dnevi zbegal svoje nekdanje dekle in ji strl čuteče srce, kajti vdano ga je ljubila in se mu vsa žrtvovala, saj ji je zapustil spomin, ki ji bo ostal in za katerega bo moral, hočeš nočeš, skrbeti tudi sam. Ta spomin je živ otročiček, ki se cmeri in joka, čeprav sirotek še ne ve, da se mu je trdosrčni očka izneveril, ko se je revše komaj rodilo.

Usoda! Usoda! Kakšne košare nam brezobzirno vsiljuješ!

Človek upa v življenje, pričakuje ugodnih novic in se tolaži iz dneva v dan:

»Jutri prisopiha zakasnela sreča, vsa žareča in nasmejana. Radostno me bo objela in povabila s seboj v veseli vrvež življenja! Vse zamujeno mi bo s stoterimi obrestmi povrnjeno. Lepa, brezskrbna mladost me nestrpno pričakuje.«

Namesto tega pa prejme pismo, ki ga razočara, saj se v njem skriva usodna košarica:

»Vaši prošnji ne moremo ugoditi, ker je služba že oddana drugemu prosilcu.«

Ali pa:

»Dediščina, ki ste jo pričakovali, pripada Vašemu bratrancu v drugem kolenu. Tretje koleno torej nima nikake pravice do nje, kar sicer obžalujemo!«

Včasih pa še bolj obupno:

»Nenadoma Vam je umrla ljubljena teta, ki ste ji bili najdražji nečak. Za spomin Vam je zapustila seznam svojih požrtvovalnih upnikov, ki se Vam toplo priporočajo in Vas vljudno prosijo, da bi poravnali vsaj del njenih dolgov. Prepričani so, da Vas ne prosijo zaman, ker Vas poznajo kot značajnega poštenjaka.«

Pa še zanimivejša košara:

»Vaša ljubka ženica je živčno razrvana, sporazumno z vami odpotovala sama na letovanje, da bi okrevala, ko bi se senčila na peščenih morskih bregovih, kjer naj bi ji živahni valovi odplovili vso slabo voljo in ji vrnili mladostno razpoloženje.

Vi se zdaj brezskrbno veselite svoje dragocene svobode, ki si jo lahko mirne vesti podaljšate v brezkončnost. Ona se namreč ne namerava nikoli več vrniti v naše kraje. Sklenila je, da se loči in Vas za vselej zapusti, ker v svojem življenju še ni videla tako dolgočasnega patrona kakor ste Vi. Zdaj je ozdravela in se znova razcvita kot dehteč rožni popek. Kako tudi ne? Njen novi kavalir jo obožuje in nosi na rokah, Vam pa resno svetuje, da privolite v takojšnjo ločitev, ker sploh niste ustvarjeni za prijetno zakonsko življenje. Kje neki, če dan in noč samo vzdihujete, kako Vas mučijo kurja očesa, čeprav jim posvečate glavno skrb svojega plesnivega životarjenja!«

Usoda nam tudi zasmehljivo preti s trpko košaro bolezni, ki ji rada sledi zadnja košara, črna košarica smrti.

Nekatere košare so pač lahke, druge spet težje, seveda so tudi zelo težke med njimi, kar je dokaj odvisno od sile in volje človeka, ki mu jih usoda naprti. Ta ali oni samo zamahne z roko in na košaro mimogrede pozabi, dočim se drugi krivi pod njeno pezo, javka in godrnja, ko jo zadirčen nejevoljno prenaša. Tretji je pa še tak cepec, da jo razkazuje svojim prijateljem in znancem, ki ga imajo zato za slabiča in ga za hrbtom, ali pa še očitno zasmehujejo in se norčujejo iz njegove odkritosrčnosti, ne da bi ga pomilovali, kakor pričakuje.

Kakšen nesrečnik pa dobi toliko košar, da jih sploh ne more več vlačiti po svoji trnjevi poti. Betežen se oddihuje, preklinja lastno rojstvo in komaj čaka konca, če v blazni razdvojenosti ne vrže naposled vse svoje mrzke navlake od sebe in obupan zaključi, ko se umirajoč zapači vsemu svetu v obraz, češ tu imaš razcefrano košaro mojega zavoženega življenja!

Vsak človek naleti večkrat na košaro, bodisi tako ali drugačno. Bedak je, kdor se hvali, da je mnogo ljubil, užival in doživljal, pa košare sploh ne pozna, ker je še nikoli ni bil deležen. Prav lahko se pripeti, da mu lepega dne njegova lastna, vedno mu zvesta sreča, pošlje naenkrat svojo težko košaro, ki mu nepričakovano prileti na glavo in ga ubije...

NOVI ROMAN! NAŠ NOVI ROMAN! NAŠ NOVI ROMAN! NAŠ NOVI ROMAN! NAŠ NOVI ROMAN! NAŠ NOVI ROMAN! NAŠ NOVI ROMAN!

Pisana TANČICA

W. Somerset Maugham se je rodil leta 1874 v Parizu in sodi med tiste moderne angleške pisatelje, ki so v angleško književnost viktorijanske dobe vnesli francoski slog, skepticizem in duhovito ironijo. Študiral je medicino v Heidelbergu in jo dokončal v Londonu, toda kmalu se je posvetil pisateljskemu poklicu. Po desetletnem stradanju v Parizu je zaslovel najprej kot dramatik, toda najbolj se je uveljavil s svojimi romani in kratkimi zgodbami, v katerih je pravi mojster. Po Maughamovih književnih delih so posneli več filmov; nekatere izmed njih smo gledali tudi pri nas (»Trio«, »Tri prepovedane zgodbe«) in so si osvojili naše občinstvo. Maugham je danes eden najbolj branih pisateljev na vsem svetu; s čimer se ni uveljavil v medicini, to je dosegel v literaturi: značaje ljudi zna secirati tako natanko in dovršeno, kakor malo kdo. Njegova umetniško napisana dela pa se hkrati bero kot najboljša zvrst tako imenovane napete, zabavne literature. Nedvomno bo ta mojster peresa pritegnil tudi slovenske bralce.

Pisana tančica

je eden izmed najznačilnejših in najboljših Maughamovih kratkih romanov, v katerih z veliko psihološko natančnostjo in blestečo duhovitostjo upodablja življenje. »The Painted Veil«, kakor se to delo imenuje v izvirniku, je napet ljubezenski roman, ki obravnava značilno zakonsko problematiko, kakršno pogosto srečamo prav v Maughamovih književnih delih. Lepa, a častihlepna in sebična Kitty, njen blagi mož doktor Walter Fane in njen malopridni ljubimec Charlie Townsend so glavni »junaki« ljubezenske drame, ki se dogaja na Kitajskem in v kateri se nam na svojevrsten, vseskozi zanimiv in napet način odkriva ena izmed neštetih oblik ljubezenskih odnosov, te osnovne »osi življenja«. Zelo življenjska in izvrstno napisana zgodba, ki bo našim bralcem prav gotovo všeč.

V prihodnji številki našega tednika bomo začeli priobčevati novi roman, na kar že danes opozarjamo naše cenjene bralce. Naročite se na »TT«, da boste lahko redno brali »Pisano tančico«!

Aleksander Sacher-Masoch:

BITKA za milijon

Obraz strežaja Jamesa je bil od napora rdeč kot puran, medtem ko si je njegov tovariš pritiskal levico na želodec. Tako sta vstopila pri primariju.

»Ga že imamo tu!« je zagrmel James in zamahnil s pestjo po zraku.

»Da, končno,« je rekel Jacques in potegnil obraz v bolestno spako.

»No, no, človeka, kaj pa je z vama? Koga menita? Ali možakarja s stražnice?«

»Da, njega,« je odgovoril James. »Živi satan je dojenček v primeri z njim.«

Primarij je vstal. »Hočem si dedca ogledati, kje pa je?«

»Gumijasta celica pet.«

Gredoč po dolgem hodniku sta korenjaška stražarja pripovedovala, kako sta novega pacienta spravila na varno. Ko sta prišla na stražnico, je ta bila podobna oblegani trdnjavi. Trije službujoči strežniki so se v prvi sobi zabarikadirali z mizami in stoli, dočim je v stražnici besnela pošast. Možak je bil srednje velik, širokopleč in je imel kot smola črne lase. Obleka mu je bila od pete do glave raztrgana, umazana in tako mokra, da je kapljalo od nje. Neprestano se je zaletaval v barikado pohištva in kratkomalo zdrobil vse, kar mu je prišlo pod krepke roke ali noge, prevrnil je peč, odtrgal svetilko izpod stropa in vrgel policijski dnevnik skozi dvojno okno na cesto. Očiten norec. Ljudje so videli, kako je mož v javnem parku celo uro sedel pred majhnim umetnim jezerom. Hipoma pa je z glasnim krikom in z glavo naprej planil v vodo. Strašno dolgo se ni prikazal. Nenadoma pa se je pojavil, se urno skobacal iz nje, nato pa zaplesal indijski ples in pri tem tulil, da je paralo ušesa.

Stražnik ga je hotel zgrabiti, a možak se ga je oklenil in ga prisilil, da je plesal z njim. Končno se je policiji s pomočjo nekaterih gledalcev posrečilo, da so blaznega premagali. Na poti do stražnice se je vedel pametno, trdil je, da se mu je pripetilo nekaj neverjetnega, da je zadel glavni dobitek v loteriji, da pa to še dolgo ni vse. Šele ko so ga po dolgem zaslišanju hoteli preiskati, je ponovno pobesnel. Vtaknil je moker koščck zvitega usnja med zobe in napadel stražnike. Borba je bila na višku, ko sta vmes posegla James in Jacques. Slednjič se je šestim možem posrečilo obleči norca v prisilni jopič, pri čemer pa se je izkazalo, da je šestorica več izkupila kot on sam.

*

Mož je ležal na pogradu in strmel v strop. Imel je lepo oblikovano čelo in pogled mu je bil čist in oster. Simpatičen obraz.

Primarij ga je prijazno nagovoril. »Bova malo pokramljala. Prišel sem, da bi vam pomagal.«

Na njegovo presenečenje mu je mirno odgovoril: »To bi mi bilo zelo ljubo. Gotovo ste zdravnik?«

Pacient je brez oklevanja povedal svoje ime. Nato je upri jasne modre oči v predstojnikov obraz in rekel: »Gospod, menite, da sem duševno bolan. Priznati moram, da moje obnašanje to domnevo opravičuje.«

»Ali, kdo bi takoj...« se je branil primarij.

Pacient ga je ostro prekinil. »Poslušajte me, prosim, spoštovani gospod. Povedati vam moram neko zgodbo. Neko neverjetno zgodbo. Če ste jo pripravljeni poslušati, ne boste niti besedice verjeli, čeprav se boste pretvarjali, ko da mi verjamete. Zakaj takšen je vaš poklic. Nekoč sem bral, da ljudem, ki jih imajo za nevarne norce, nikdar ne smemo pokazati nezaupanja.

Stričevski izraz na primarijevem obrazu je za trenutek izginil. Rekel je: »Rad bi slišal vašo zgodbo.«

»Ali bi ne bilo mogoče,« je odvrnil pacient, »da me rešite tega oblačila? Vražje neprijetno je ležati v njem. Obljubljam vam, da bom popolnoma miren.«

Ostra guba na zdravnikovem čelu, ki jo je povzročilo razmišljanje, se je zgladila. Vstal je, šel k vratom in pritisnil na gumb. Prišla sta dva strežaja in primarij jima je namignil, naj pacientu slečeta prisilni jopič. Strežaja sta se ga lotila z največjo opreznostjo. Pacient je hvaležno smehljajoč se sedel na pograd, pretegnil silne roke, nato pa zaprosil za cigareto in jo dobil.

»Gospod,« je pričel pacient, »otrok sem preprostih staršev. Zgodaj sem osirotel in se prebijal skozi bedo in pomanjkanje, okusil pustolovsko življenje ter kot potujoč akrobat, uličnl pevec, umetni jahač, boksar, trener, ladijski kuhar, tesar, dreser psov in borilec prehodil mnogo cest sveta.

Veliko sem se trudil, dosti pregaral, a imel sem smolo. Nikoli ni bilo nič prida iz tega.

Pa se mi je primerilo — počakajte malo, tega bo pet, šest mesecev — da sem spet enkrat imel denar. Ne dosti, vendar me je še to srbelo v žepu. Tako sem kupil srečko, ker se mi je deklica v prodajalni tako ljubko nasmehnila. Srečko sem le bežno pogledal in jo vtaknil v žep. Imam čudovit spomin za številke, natančno sem si jo zapomnil, čeprav sem na srečko samo čisto pozabil.

Bilo je takoj po žrebanju, dva tedna je od tega, ko sem obstal pred neko izložbo, da bi si ogledal cigare. Kupiti nisem mogel nobene. Bil sem suh. V izložbi je visel seznam dobitkov. Nad njim daleč vidna rdeča številka. Moja številka, gospod. Glavni dobitek: milijon. Jaz v prodajalno, niti besede nisem mogel spraviti iz sebe, le srečko sem iskal po vseh žepih. Skozi raztrgano podlogo sem segel v najbolj oddaljene vogale svoje obleke, nič... srečke nisem več imel!«

Pacient je nekaj sekund molčal.

Zdravnikov obraz je spet dobil stričevski izraz. Mož je dvignil glavo. S polnim pogledom se je zazrl v zdravnika, kot da je prodrl v njegovo poklicno bistvo in se medlo nasmehnil.

»Prosim, potrudite se vživeti v moj položaj. Kakor v sanjah sem zapustil prodajalno, molče, brez pozdrava, kakor sem bil prišel. Mahnil sem jo po cesti, ne da bi vedel, kam grem. Možgani so mi neprestano ponavljali le tole misel: zadel si milijon — pa ga spet izgubil. Tega je ravno štirinajst dni. »Stanoval« sem v gozdičku pred mestom, to se pravi, spal sem na prostem. Že nekaj tednov nisem imel stanovanja. Zbral sem vse moči in se končno otresel mučne misli, ki me je neprestano preganjala. Začel sem logično sklepati. V nekem grmovju sem prav natanko ponovno preiskal vso mojo garderobo. A vse zaman. Kot brezdomec, ki nosi vse vedno s seboj, sem moral srečko nekje izgubiti. Točno sem si izračunal dan, katerega sem bil srečko kupil. Nato sem šel na delo. Na vsak način jo moram najti! Da sem jo izgubil, o tem ni bilo dvoma, zakaj siromaka kot sem jaz, ljudje ne okradejo. Ne bom vas utrujal z dolgim pripovedovanjem. Le to naj povem! Počel sem nenavadne stvari, da sem spet prišel do srečke. Pri tem mi je pomagal spomin.

Tole sem napravil: najprej sem šel do prodajalne, kjer sem bil srečko kupil. Nato pa sem s skrajnim naporom spomina šel po istih stopinjah, ponovil vsako kretnjo ter vsak dan tako rekoč še enkrat preživel. Hodil sem po istih poteh, se ustavljal na istih mestih, sedel na istih klopeh ali tratah, kadil svojo cigareto ob isti uri in na istih krajih, ogledoval sem iste predmete in se z vso silo svojega spomina poglobil v to podoživljanje. Gospod, to sem počel celih štirinajst dni.

Danes opoldne sem sedel v malem parku pred ribnikom. Prav na istem mestu kot pred dvema tednoma. Ugotovil sem, da je ribnik umetno narejen in betoniran in da se mu ob jasnem vremenu vidi do dna. Spomnil sem se, da sem takrat zakašljal, da me je pičil komar, da sem nenadoma potegnil robec iz žepa, nakar me je nekaj hipov obšel občutek, da sem nekaj izgubil. Od tega trenutka, gospod, pa me je vsakdo upravičeno smatral za blaznega. Zavoljo trajne napetosti živcev sem takrat morda tudi nekoliko bil. Vendar pa je moj spomin deloval s skrajno natančnostjo. Da, razen srečke mi je manjkalo še nekaj. Iz svojih otroških let sem imel staro, majhno usnjeno denarnico, v njej pa sem kot edini spomin na svojo mater hranil težak, star srebrn tolar, ki sem ga bil rešil v vseh prigodah svojega burnega življenja. Sedaj sem vedel: k temu novcu sem bil vtaknil srečko!

Gospod, kar temu sledi, pa že veste. Skočil sem v ribnik in preiskal dno. Na mojo srečo je bil bazen betoniran. Iskal sem, iskal in — našel. Od veselja sem sevéda nato ponorel. Toda vprašam vas: mar nisem bil upravičen, da sem se tako obnašal?«

Primarij se je poskušal pomirljivo nasmehniti. Stričevski izraz v njegovem obrazu se je očividno boril z neko zmedenostjo.

»Vi torej trdite...?«

»Vse so mi odvzeli. Naj pregledajo mojo obleko. Levi, notranji žep površnika.«

Primarij je oklevajoče vstal in pozvonil.

James je prinesel površnik. Usnjena denarnica je bila še vedno mokra. Zdravnik je previdno vzel iz nje premočeno vsebino. Srebrni novec in zelo zmečkan papir. Srečko!

»Vem, da mi še zmeraj ne verjamete. V mojem primeru je to tudi razumljivo. Pa telefonirajte, prosim?«

Dasi je bil primarij trdno prepričan, da ima opravka z norcem, mu je vendar ugodil. Odšel je v svojo pisarno in telefoniral. Zvedel je, da srečka nosi številko glavnega dobitka. Milijon. In da se njen lastnik še ni javil. Takoj bo prišel uradnik in si srečko ogledal.

Prišel je. Bila je prava.

Primarij je razburjen planil v sobo k pacientu.

»Gospod,« je vzkliknil, »to je neverjetno, to je najbolj neverjetno, kar se mi je doslej v moji praksi pripetilo. Prosti ste.«

Mož je vstal in se smehljal. Zapustil je zavod in zavil po cesti navzgor v sredino mesta, kjer je bila banka. Šel je peš in se smehljal.

Igrajte tudi Vi

VI. kolo tombole Zveze gluhih Jugoslavije

po novem načrtu

1	premija	za 500.000 din	500.000 din
2	premiji	po 200.000 din	400.000 din
3	premije	po 100.000 din	300.000 din
8	dobitkov	po 50.000 din	400.000 din
20	dobitkov	po 25.000 din	500.000 din
20	dobitkov	po 20.000 din	400.000 din
100	dobitkov	po 10.000 din	1,000.000 din
200	dobitkov	po 5.000 din	1,000.000 din
200	dobitkov	po 3.000 din	600.000 din
200	dobitkov	po 2.000 din	400.000 din
2.000	dobitkov	po 1.000 din	2,000.000 din
10.000	»tombol«	po 600 din	6,000.000 din
10.000	»desetork«	po 300 din	3,000.000 din
10.000	»petork«	po 100 din	1,000.000 din
300.000	vlog	po 50 din	15,000.000 din
332.754		Skupaj	32,500.000 din

Tombolska tablica stane 50 din.

Vsaka tretja tablica dobi.

Tombolske tablice dobite pri vseh prodajalcih srečk

JUGOSLOVANSKE LOTERIJE

NA RODITELJSKEM SESTANKU

Učitelj vpraša mater: »Po kom je le podedoval vaš sin svojo — kako bi rekel — žejo po znanju?«

In mati hladno: »Znanje po meni, žejo pa po očetu!«

VSAKDANJOST

»Lejte no, iz Pariza prihajate? Ste imeli prijetno družbo na vožnji?«

»Na žalost ne. Vso pot sva bila sama z možem v kupeju.«

SMEŠNO VPRAŠANJE

»Fuj, Maks,« pravi učiteljica, »s kazalcem ne smeš drezati po nosu!«

»S katerim prstom pa potem...?«

JACQUES GOBELLE:

Vsakdanja zgodba

Rada sta se imela, čisto zares.

Sedela je z njim v parku in mu pomagala pomenljivo molčati. Naslonila je svojo rjavo kodrasto glavo na njegove reverje in menila, da sliši bitje njegovega srca, čeprav je bila samo ura v žepu njegovega suknjiča. Z njim je metala koščke kruha labodom v ribniku in se smejala. In če je varno poljubil konec njenega nosu, je zaprla oči in si nekaj želela.

Rada ga je imela, lahko verjamete.

Sedela je z njim v kavarni in pila ceneno črno brozgo. Če je prišel mimo natakar s sendviči in jo je on boječe in vprašujoče pogledal, mu je malce preglasno zatrdila, da sploh ničesar ne bi mogla jesti.

Ko je imel rojstni dan, mu je podarila drobno knjižico pesmi. Sam je bil pesnik in se je zato resnično razveselil. Toda obžaloval je, da imajo vse poezije sveta napako: ne dajo se jesti.

Ona je delala v pisarni neke trgovine in je zaslužila prav toliko, da je v čedni obleki tudi prav malo stradala. On je študiral filozofijo in zaslužil prav nič.

Toda rada sta se imela, zares.

Čez kakšno leto je začel kašljati. Hujšal je in njegova gospodinja mu je prešila gumbe na suknjiču. Kašljal je, ko sta mrzlega septembrskega dne sedela v parku, in kašljal je, ko jo je hotel poljubiti.

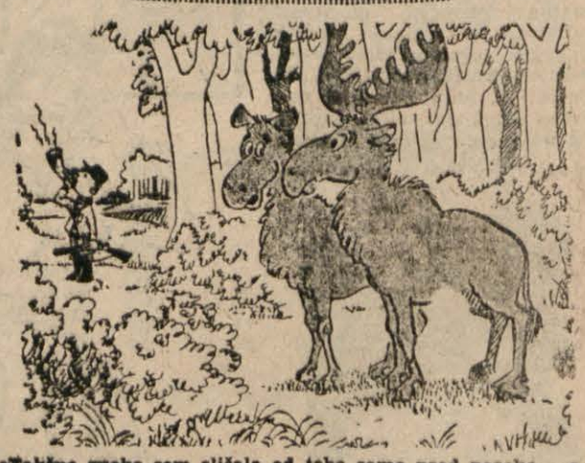
Ona ni mislila na to, da bi se odpovedala njegovim poljubom. Kupila mu je topel šal. Tudi njega se je močno razveselil in skoraj pozabil na svojo zimsko suknjo, ki je še vedno visela v zastavljalnici. Na starega leta dan jo je smel obiskati. Kuhala je punč na kuhalniku in pila sta punč z užitkom in se držala za roke. Z zmečkanega papirja ji je čital svoje verze. Verzi so bili žalostni. Rekel ji je, da je zelo bolan in da še nobene druge ženske ni ljubil. Da je najlepše dekle na svetu in da samo njo ljubi. Božal ji je roke in malce kašljal in pil punč. Ona je jokala in prisegla, da ne bo nikoli nikogar drugega, samo njegova.

Na spomlad je šel v bolnišnico tretjega razreda in jo tako močno zahteval, da so poslali ponjo. Toda bilo je že prepozno; ni je več spoznal. Ona je hudo jokala in spomnila, da je vse izgubila. Šla je po njegovo obleko v bolnišnico, jo obesila v omaro in jo poljubila. Šla je po njegove knjige in papirje h gospodinji in jih povila s svetlomodrim trakom, kot svetinjo. Vsak dan je obiskala njegov grob in obljubljala njegovemu spominu, da bo samo zanj živela.

Bila je neutolažljiva in si je v znak žalovanja kupila črno obleko, ki ji je lepo pristajala. Velikokrat je mislila na starega leta dan in na punč in na žalostne verze. Trpela je, vsak je to lahko videl.

Tudi njen direktor je videl. Peljal jo je na Montparnasse v prijeten bar in sta jedla torte in pila rdeče vino. Posušil ji je vroče solze s svilenim robcem z monogramom in ji rekel, da je sladka mačica in kako nesmiselno bi bilo žalovati za ubogim študentom. Peljal se je z njo domov in ji plačal najemnino za sobo za celo četrtletje.

Ona pa malega študenta ni mogla pozabiti. Ves mesec, da, ves dolgi mesec se je mučila, preden se je odločila, poročiti svojega direktorja. Kajti bila je občutljiva, zvesta duša, prav zares!

»Takšne sveke sem slišala od tebe samo pred poroko...«

TUDI TO SE ZGODI

Tone je dobrosrčen človek. Tudi z ženo se nikoli ne prepira. Včeraj mu je rekla: »Čuj, stari, naš podnajemnik je vendarle poplačal svoj dolg...«

»Vem, vem,« je vzdihnil Tone, »saj sem mu posodil denar.«

PREKASNO SPOZNANJE

»Kako je bilo na poročnem potovanju?«

»Sijajno, prijatelj! Toda kaj šele, če bi lahko potoval sam...«

Ljubka večerna obleka iz brokata in satina, ki nas še vedno očara s svojimi ostarimi linijami

Praktični nasveti

Konserve lahko odpremo, če postavimo nanje za nekaj časa vroč likalnik.

Olje se ne skali, če damo v steklenico malo soli.

Če nam pade v jed pokvarjeno jajce, razmešamo v jedi noževo konico stolčenega galuna. Jed s tem popravimo in rešimo. Tudi sneg lahko tako popravimo in ga lahko uporabimo.

Jajca konserviramo za dalj časa, če jih potopimo v 1 liter vode, zmešane z 1 žlico boraksa.

Stene ne plesnijo, če raztopimo 1 del salicilne kisline v 5 delih špirita, namočimo v tem vato ter ovlažimo plesniva mesta. Madeži izginejo, se več ne delajo in slikarija se s tem ne poškoduje.

Steklo in kovinske plošče se dajo vrtati s svedrom, ako omočimo to mesto z nekaj kapljicami terpentinovega olja.

Plošče na štedilniku in železne peči se spet svetijo, če jih natremo z gostim zvretkom iz kuhanih suhih češpelj.

Mleko — lepilo. Namažimo papir s kapljo kuhanega mleka s prstom — lepi kakor arabski gumi. Lepi kovine, porcelan, steklo; je neodlepljivo.

Madeže po kavi in kakau izperemo samo v mrzli vodi z nekoliko soli, ne z milom! Topla voda madež še utrdi!

Kako spoznate

pokvarjene ribe

Riba je važen del prehrane našega ljudstva tako ob morju in večjih rekah kakor v zadnjem času tudi v notranjosti, zlasti v večjih mestih in industrijskih krajih. Riba ima veliko hranljivo vrednost. Pomembno je, da vsebuje fosfor, jod in še nekatere druge sestavine, ki so važne za pravilno delovanje in razvoj telesa. V ribah je veliko vitaminov A in D ter B^1 in B^2.

Pri vsem tem je ribje meso zelo okusna in lahko prebavljiva hrana. Prebavljivost je precej odvisna od načina, kako jo pripravimo, kakšno ribo si izberemo in še od drugih stvari. Hranljivost ribe le prav malo zaostaja za hranljivostjo mesa klavne živine. Razlika v kalorični vrednosti pa popolnoma izgine, če uporabljamo bolj mastno ribje meso.

Ima pa ribje meso kot hrana znatno pomanjkljivost v tem, da se rado in hitro pokvari. Glavni vzroki kvarjenja in gnitja rib so nagla sprememba v nahajališču — prej morje, sedaj kopno — sprememba temperature, sestav in ustroj ribe, prisotnost bakterij na njeni površini in v notranjosti, kakor tudi vrsta rib. Če se bomo dotikali ribe z umazanimi rokami ali predmeti, bomo pospešili kvarjenje. Tedaj se bo izgubila tudi tista bleščeča se prevleka, ki drugače varuje in označuje svežost ribe. Debela in močna koža, na primer pri tunih in podobnih ribah, otežkoča prodiranje bakterij v globlje dele in seveda preprečuje njeno gnitje. Hitro se kvari zmečkana riba.

Na drugi strani je važno vedeti, da ima dobra in nepokvarjena riba znan karakteristični duh sveže ribe. Če je sveža, ima bistre in izbočene oči. Škrge so vlažne in imajo jasno rdečo barvo. Koža sveže ribe mora biti nepoškodovana, imeti mora kovinski sijaj, biti mora napeta in živobarvna. Popolnoma sveža riba, ko jo ulovimo, se nam rada izmuzne iz rok. Pri sluzastih ribah je sluz enakomerno porazdeljen po vsem njihovem telesu ter nima nobenega ali prav rahel duh. Meso sveže ribe je trdno in otrpnjeno. Če pritisnemo nanj s prstom, se sicer rahlo vdolbi, toda ko pritisk preneha, tudi vdolbina hitro izgine. Vse ribe, pri katerih ugotovimo take lastnosti, so dobre in užitne.

Pokvarjena riba ima nasprotno oster duh po gnitju, ki nam ni prijeten. Njene oči so zameglene in upadle. Škrge take ribe so izgubile svojo naravno barvo, zbledela so ali pa postale sivorjave. Telo ribe je suho ali pokrito z lepljivim sluzom, ki ima neprijeten duh. Koža pokvarjene ribe je spokana in luskine rade odpadajo. Pri sluzastih vrstah rib se pojavlja velika množina sluza, taka riba je motna ter umazana. Spremlja jo gnilobni zadah. Meso take ribe je mlahavo in zmehčano. Vdolbine ki nastanejo pod pritiskom našega prsta, se zelo počasi izravnajo ali pa ostanejo. Pri popolnoma pokvarjeni ribi je meso pri kosteh vedno rjave barve.

Če si bodo zapomnili te značilnosti, ki jih ni težavno tudi praktično ugotavljati, boste sigurno vedeli, ali imate pred seboj svežo ali pokvarjeno ribo. Ne smete pa posvečati pozornosti kvarljivosti rib samo tedaj, kadar jih kupujete, temveč tudi v tistem času, ko imate sami z njimi opravka. Pri takem pozornem ravnanju bo izginila vsa nezaupljivost do hranjenja z ribjim mesom, ki je tu in tam zaradi nepoznavanja ribjih svojstev še razširjena. Kakor smo poudarili že v uvodu, bo vsak jedilnik le pridobil, če bomo vanj uvrščali v rednih presledkih tudi ribje jedi.

Sadni dan

Hrana, ki je sestavljena izključno iz presnega sadja ali vrtnin, ni posebno priporočljiva, ker ne vsebuje zadosti kalorij in lahko razdraži črevesje. Vsaki ženi priporočamo zato, da opravlja enkrat na teden »sadno kuro«, posebno poleti, ko troši organizem manj kalorij. Za to kuro vam ni treba vnaprej določiti dneva — predvsem je koristno, če jeste sadje tedaj, ko ste dan pred tem zelo dobro kosili in večerjali.

»Sadna kura« bo hitro odstranila »žlindro«, ki se nakopiči v telesu. V ta namen vam bo bolj koristilo sadje kakor vrtnine, ker je sadje mogoče jesti brez začimb. Če se boste ravnali po tem nasvetu, boste precej pomagali delovanju jeter, ledvic in srca. Tako boste najuspešneje odstranili presežek maščob in dušika, ki se kopiči v organizmu po obilnih obrokih.

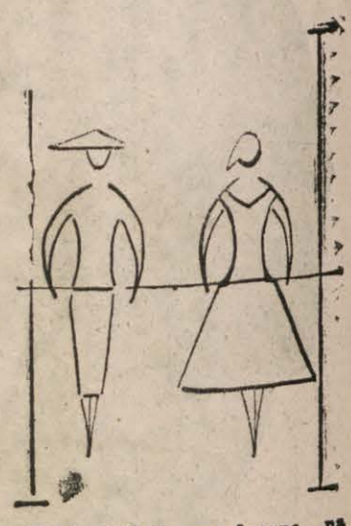
Na tak sadni dan smete pojesti kilogram in pol sadja v treh ali štirih obrokih. Napravite tako, da boste za vsak obrok jedli le eno vrsto sadja ali pa če hočete, ga lahko tudi mešate. Če ga mešate, je priporočljivo, da bolj kisle vrste prihranite za konec, ker vas tako ne bo mučila prevelika žeja.

„KROSAN“

KROSAN pozna danes že vsaka dobra gospodinja in vsak dober kmet. Krompir posut s KROSANOM ne gnije. Dobi se v drogerijah, semenarnah in zadrugah.

10 pravil modne linije

Na levi linija za dnevne, na desni pa za večerne obleke

O novi francoski modi ste že gotovo marsikaj slišali. Pariz navdušuje svet z veliko vnemo za Diorjevo linijo »H« oblek, katerih glavna obrisa sta »Flat look« ali »ploska linija« za dopoldne in popoldne ter »Busty look«, ki kaže dokaj velike dekolteje, za večer.

Naj vam danes razkrijem deset pravil Diorjeve H-linije:

1. Nepoudarjena, sploščena in pridvignjena prsa ter zaokroženi boki so povod podaljšanim jopicam novih kostimov.
2. Krila so ozka in široka. Široka in nagubana krila se pričnó šele ob bokih ali pod njimi.
3. Tako imenovani »nepravi krojaški kostimi« so zelo preprosti, le nekoliko oprijeti in imajo krajšo jopico.
4. Kepi ali pelerinice različnih dolžin dopolnjujejo obleke, kostime in plašče.
5. Sweater-stil je prevladal. Priljubljene so dvodelne obleke z ravnim ohlapnim zgornjim delom čez ravno ali pa šele ob podaljšanem pasu nagubano krilo.
6. Razen redingotov (nekoliko oprijetih plaščev) so v modi tudi ravni plašči, ki imajo žepe ali pa samo žepne zaklopke na obeh straneh v višini prsi in pod boki.
7. Kožuhovinaste garniture najdemo tudi ob robovih plaščev in oblek.
8. Ensembli, deux-pièces, plašči in kostimi so le redkokdaj sešiti iz blaga kontrastnih barv. Priljubljene so podobne barve in isti materiali.
9. Nova modna linija ima na modelih oblek, kostimov in plaščev večkrat tudi vrečasto napihnjene hrbte.
10. Za večerne ure si je izmislil Dior »Busty look«, ki poudarja prsa, vendar ne v tretji dimenziji, marveč z velikimi dekolteji.

EVA

MLADENKE, *nekaj za vas!*

Posvetite nekaj prostega časa vaši garderobi! Preglejte in očistite svoja stara oblačila in pri tem ugotovite, kaj boste še lahko nosile in kaj bo treba popraviti za jesen, bodisi, ker se že tu in tam kažejo sledovi ponošenosti, bodisi zaradi sprememb vaše telesne mere. Pri prvi ugotovitvi si pomorete same s tem, da nadomestite ali zakrpate obrabljene dele. Če pa vam je obleka postala premajhna, vam bo šivilja napravila iz nje lahko še jopico, bluzo ali krilo. Prav s takimi deli se često dopolni in poveča garderoba. Ker so obleke »deux-pièces« zelo moderne, nam bo taka sestava oblačila še posebno ugajala. Iz dveh delov sestavljene in deljene obiekce, se zelo dobro podajo dekletom, imajo pa še to prednost, da z njimi tvorimo raznolike in pisane spremembe oblačila.

Da boste za svoje potrebe in prilike dneva preko leta dobro oblečene, vam res ni treba razkošne in številne izbire oblek. Večkrat se že z dodatkom kakega novega žemperja, bluze, krila, jopice ali hlač znatno izpopolni obstoječa garderoba tako, da jo boste z ljubkimi spremembami zopet rade do kraja ponosile. Tudi stroški za tako skromne nabavke ne bodo veliki, morda jih boste celo krile z lastnimi prihranki in s tem pokazale samostojnost.

Na skicah vidite oblekce »deux-pièces«, sestavljene oblekce iz dveh delov. Teh nekaj primerov vam bo zadostovalo, da boste z njihovo sestavo vedno in povsod dobro oblečene.

Kroji skiciranih oblek so preprosti in podčrtavajo mladostni izraz, katerega je vredno upoštevati. Umna mladenka, ki ima dober okus, bo vedela, da ji resni kroji oblek in temne barve prehitro vzamejo ljubki izraz in mladostni čar, zato bo raje podčrtavala dobo svojih cvetočih let ter nosila obleke preprostih, mladostnih krojev in svežih barv.

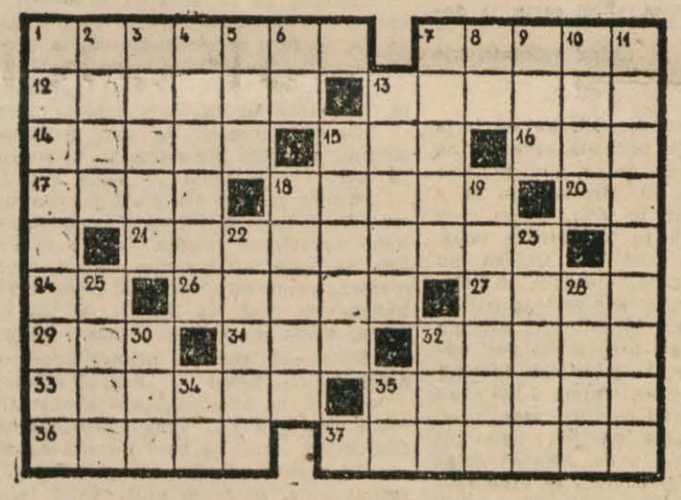
DR

Ne čisti madežev z bencinom. Specialen preparat »FLEX« ni vnetljiv, sijajno čisti in ne pušča roba okrog madeža.

UGANKARSKI KOTIČEK

Besede pomenijo:

Vodoravno: 1. kemična prvina, 7. mesto na Hrvatskem, 12. stara žitna mera, 13. ima vsaka znanstvena knjiga, 14. pohlepno pijem, 15. blato, 16. kurir, 17. mesto na Holandskem, 18. cvetni prah, 20. prislov, ki zahteva dodatek, 21. vrsta zdravnika, 24. vas pod Krimom, 26. prostor za sekanje drv, 27. okrajšano moško ime, 29. smisel, čustvo, 31. reka v Evropi, 32. obešen, privezan za gornji del in ne dotikajoč se tal, 33. poslanec, oglednik, 35. hlipajoče, stokajoče, 36. mesto v južni Franciji, 37. čuden, nenavaden.

Navpično: 1. prepiren, zbadljiv, bojen, 2. del sita, 3. zvijačen, zvit, 4. pripadajoč ramenom, 5. tih, brez besed, 6. pritok Kame, 7. velika dvorana, 8. predlog, 9. pripadnik izumrlega germanskega plemena, 10. moško ime, 11. prepirljiv, vročekrven, 13. vrsta ptice, 15. argentinski državnik, 18. moško ime, 19. nevarna bolezen, 22. rusko moško ime, 23. umetnik, 25. cedika, 28. v starih hišah vdolbinica za razsvetljavo, 30. moštvo (fon. tujka), 32. spoj, stik, 34. povratni zaimek, 33. njej.

PREIZKUSI SVOJE ZNANJE

Odgovori na spodnja vprašanja, ne da bi si pomagal s knjigami:

321. Koliko kilogramov tehta vreča volne?

322. Kdaj in kje je v Evropi izšel prvi tiskani časnik?

323. Kaj je fiola?

324. S katerim dogodkom se je začelo japonsko štetje časa?

325. Kakšne narodnosti je bil Karl v. Linne?

326. Kateri jezik govorijo na obalah Grönlandije?

327. Kaj je vadi?

328. Kako imenujemo dolžino 10.000 metrov?

329. Kje in kdaj so položili prvi morski kabel?

330. V katerem evropskem jeziku pišejo najprej priimek, nato naslov in šele na koncu ime?

ODGOVORI NA VPRAŠANJA V PREJŠNJI ŠTEVILKI

311. Na visokih planotah Prednje Indije živi ostanek prebivalstva, ki se imenuje Dravida.

312. Milijon sekund traja nekaj nad 12 dni, bilijon sekund pa od začetka štetja naše dobe še ni preteklo!

313. Montecuculi je bil avstrijski vojskovodja v prvi turški vojni (1663—1664).

314. Konju merimo utrip na obrazni žili utripalnici (na robu spodnje čeljusti).

315. Radij sta iznašla Marie Sklodowska in M. Pierre Curie, njen kasnejši mož, leta 1904.

316. Strojevodja stoji na strani, ki je obrnjena proti nasproti vozečemu vlaku.

317. Pri bridgeju igra z odprtimi kartami »slamnati mož«.

318. Prva novodobna olimpiada je bila l. 1896 v Atenah.

319. Padalo je iznašel Leonardo da Vinci (1452—1519).

320. Kitajski zid je dolg 3000 kilometrov (razdalja od Pariza do Dunaja meri na primer 1000 kilometrov).

»JELA« sol dodatek kopeli dela čudeže. Popolnoma prerojen si po kopeli če si dodal vodi »JELA« sol. Dobi se v drogerijah in parfumerijah.

Prva nagradna uganka

ZLOGOVNICA

bi — bi — bi — ca — dar — de — dru — ga — gal — ge — hva — je — ka — kdo — kel — kje — ko — la — le — log — log — lju — ne — nik — nist — no — o — re — se — ta — var — ve — ve — vi — vit — vu — za — ži — žrt

Sestavi iz gornjih zlogov 13 besed in jih vpiši v vodoravne vrste lika. Besede pomenijo: 1. razredna knjiga, 2. pristaš Darwina, 3. prislovno vprašanje (je dejansko sestavljeno iz treh besed), 4. hrvatski knez, ki se je dolgo uspešno upiral Frankom, 5. dvoočnik, vrsta naočnikov, 6. reka v Afriki, 7. paganski daritveni prostor, 8. mesto v Slavoniji, 9. gozdne ptice, 10. kratka osebna notica, kakršne objavljajo naši časopisi med dnevnimi vestmi ali inserati, 11. nevestina tovarišica, 12. znanstvenik, ki proučuje sestav in nastanek zemeljske skorje, 13. obmorske ptice.

1		
2		
3		
4		
5		
6		
7		
8		
9		
10		
11		
12		
13		

Ob pravilni rešitvi vam bodo prvi zlogi vseh besed, brani od zgoraj navzdol, povedali misel o ljubezni.

I. NAGRADNI UGANKARSKI KUPON

To je prva nagradna uganka našega najnovejšega nagradnega razpisa, ki smo ga objavili v prejšnji številki. Razpisanih je 30 nagrad v vrednosti 20.000 dinarjev. V vsem bomo objavili v treh zaporednih številkah TRI nagradne uganke, katerih rešitve bomo sprejemali le skupno ob koncu tekmovanja. Vsak reševalec bo moral priložiti tudi ustrezajoče kupone, ki bodo vsakrati z ugankami objavljeni v vsaki številki. Nagradnega žrebanja se lahko udeleži tudi tisti, ki bo rešil pravilno vsaj eno nagradno uganko. Preberite nagradni razpis v prejšnji številki. Shranite kupon!

ROKOMET ŠPORTNA IGRA št. 1

Prav gotovo boste dejali, da naslov članka ne ustreza resnici, kajti najbolj popularna igra, ki vnema po vsem svetu staro in mlado, ter se o njej tudi največ govori in piše, je kakopak nogomet. To je res, res pa je tudi, da mnogo mlajši »bratranec« rokomet sodi po svoji vrednosti na prvo mesto. Zakaj? Ta športna igra razvija pri človeku hitrost, vztrajnost, spretnost, smisel za skupno igro, borbenost, refleks, krepi mišičevje itd., skratka vse možne lastnosti in odlike, medtem ko večina ostalih panog izpolnjuje le delne zahteve. Kaj pa je pravzaprav rokomet? V bistvu je ta igra skoraj popolnoma podobna nogometu, le da jo igralci igrajo z rokami. Vsako moštvo šteje 11 članov, ki z duhovitimi in hitrimi potezami prodirajo z žogo pred nasprotnikova vrata. Vratarja imata neprimerno več priložnosti pokazati svoje sposobnosti kot pri nogometu, saj so napadalci učinkovitejši v streljanju z rokami kot pa z nogami.

Zibelka rokometa je Nemčija, kjer ga je spravil v »življenje« Karl Schelenz kmalu po prvi svetovni vojni. Le-ta mu je dal tudi sodobno obliko, hkrati pa napisal pravila. Sprva so ga gojili kot dopolnilni šport za atlete, ki potrebujejo za svojo disciplino predvsem hitrost in telesno moč. No, tudi danes dobivajo Nemci svoje atlete iz vrst rokometašev, medtem ko najboljši ameriški atleti začnejo pri rugbyju, ki ima enake lastnosti kot rokomet. V Nemčiji je prodrla ta igra vsepovsod in osvojila domala vso mladino, seveda največ po zaslugi daljnovidnih športnih funkcionarjev, ki so uspeli uvesti v srednje šole rokomet kot obvezni predmet. Najmočnejši izvenevropski rokometni sili pa sta Argentina in Japonska. Zanimivo je, da ta igra v Angliji ni našla ugodnih tal, verjetno zato, ker jo nadomešča borbeni rugby.

Prvo svetovno prvenstvo je bilo pred drugo svetovno vojno, na katerem je zmagala Nemčija. Leta 1948 je osvojila prvo mesto Švedska (Nemčija ni sodelovala), predlanskim pa jo je odrinila s prestola spet Nemčija, ki je v finalu premagala drugo najmočnejšo državo v Evropi Švedsko z visokim rezultatom 19:8!

Poleg tako imenovanega velikega rokometa imamo še mali rokomet, ki se je najprej uveljavil na Švedskem. Manjše igrišče, ter takojšnjo oddajanje žoge soigralcev (vsega 7 igralcev) zahteva kajpada še večjo preciznost in hitrost - dinamiko (podobno kakor košarka, le da je ta igra bolj statična kot pa dinamična). Zaradi tega ni nič čudnega, da so se prav Švedi, ki so znani mojstri tudi v atletiki, ogreli za »okrnjeni« rokomet. Zgradili so 100 (!) velikih dvoran (poletja so tam kratka, zato na prostem ne bi bilo takega razmaha), kjer je vedno vse polno mladine. Mali rokomet je tamkaj tako priljubljen, da so na primer v nekaj urah za finalno tekmo svetovnega prvenstva Švedska : Nemčija (zmagala je Švedska) razprodali 12.000 vstopnic! Ob tej priložnosti so Švedi doživeli nekaj nenavadnega. Številni privrženci te igre, ki so ostali praznih rok, so se zatekli v tej stiski k črni borzi. Domači listi so ta, zanje povsem tuj dogodek, zelo ožigosali. Lekcija je menda zalegla.

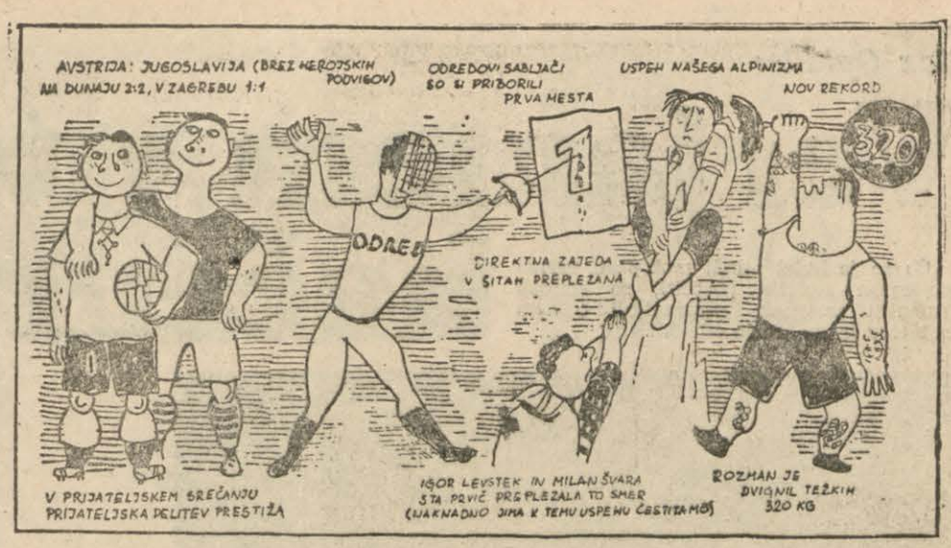
V našo državo je prodri rokomet menda leta 1932, in sicer je uspel najprej v Zagrebu, kjer ga je začel skupaj s svojimi dijaki gojiti telovadni učitelj Jankovič. Po nekaj uspelih poskusih so odšli študenti skupaj s svojim učiteljem na berlinsko olimpiado, seveda kot gledalci, s tamkajšnjimi gimnazijskimi ekipami pa so ob tisti priložnosti odigrali nekaj prijateljskih tekem. Pričakovani razvoj pa vzlic temu, razen v Zagrebu, ni doživel uspeha. Šele po osvoboditvi je našla propaganda ugoden odmev, kajti po vsej državi poslane instruktorje je zanesla pot najprej na razna gradbišča in sindikate, kjer se je mladina z veseljem oprijela novega športa. Samo v enem mesecu leta 1949 je bilo v Srbiji osnovanih 80 ekip! Začela so se prva prvenstvena tekmovanja, kvalitetna moštva pa so se zbrala v zvezni ligi. Poznejša ukinitev takih lig je sicer zadala rokometu precejšen udarec, vendar pa je prisilil klube, da so se oprijeli osnovnih tekmovanj.

V zadnjem času se rokometna igra (zlasti mali rokomet) vse bolj uveljavlja tudi v Sloveniji. Po vaseh je zraslo veliko število moštev malega rokometa, pri čemer imajo največ zaslug telesno - vzgojna društva, ki imajo v drugi republiški ligi od šestih kar pet svojih društev. Republiška liga v velikem rokometu pa šteje po odstopu Celjanov 5 članov, prav tako pa tudi ženska liga.

Letos se je v naši republiki rokomet tako razmahnil, da je nastal problem, kako vključiti vsa ta številna novoustanovljena moštva v tekmovanja. Mnogi novoustanovljeni klubi seveda še nimajo niti organizacijskih sposobnosti, največja težava pri vsem tem pa je seveda finančno vprašanje, ki tare kajpada rokometno zvezo Slovenije. Primorski klubi prosijo za pomoč v trenerjih, kajti tamkaj imajo ogromno mladine, ki se vse bolj vnema za to športno panogo. Njihovi prošnji pa za zdaj ne morejo ugoditi, dobili pa so zagotovilo, da bo rokometna zveza Slovenije priredila posebej za Primorsko tečaj in poslala tjakaj svoje vaditelje.

Zato je dolžnost pristojnih športnih vodstev, da se malo bolj pozanimajo o delu na terenu in upoštevajo predloge Rokometne zveze Slovenije. Prepričani smo, da bo najmanjši prispevek v prid rokometni igri našel pri mladini ugoden odmev, nadvse koristna športna igra pa bo dobila pri nas res tisto mesto, ki ji po svoji vrednosti tudi pripada.

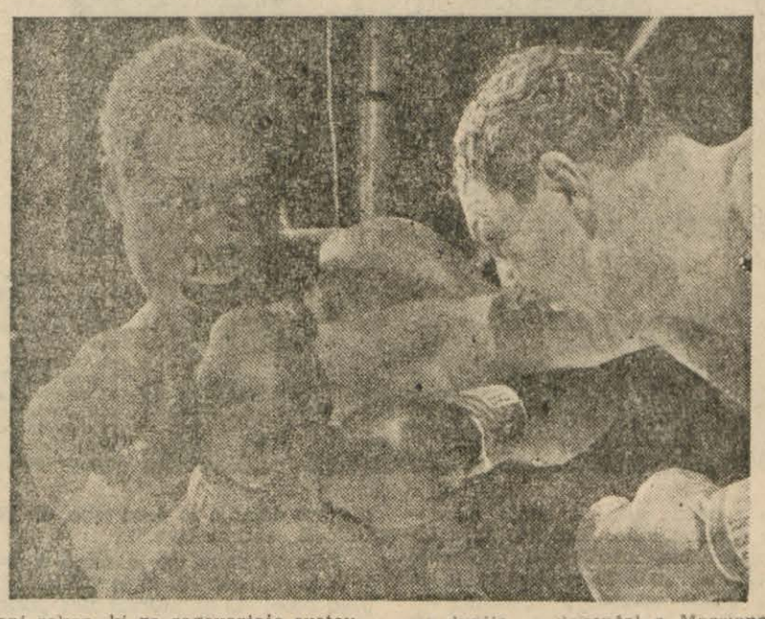
(p)

ROCKY MARCIANO PO ZMAGI:

„To je bila moja najboljša borba"

Pred kratkim je na boksarskem odru v New Yorku Rocky Marciano ostal svetovni boksarski prvak vseh kategorij. Tretji in verjetno zadnji poskus bivšega prvaka Ezzarda Charlesa, da bi si spet osvojil pred tremi leti izgubljeno svetovno prvenstvo, je šel po vodi. Sijajno trenirani svetovni prvak je položil svojega izzivalca v stadionu v New Yorku v osmem krogu k. o. Njegov morilski udarec z levico je končal borbo.

Nepisani zakon, ki ga zagovarjajo svetovni prvaki težke kategorije, češ da »taki ne pridejo več nazaj«, je še vedno v veljavi. Kar se je mnogim od njih ponesrečilo, je ostalo pridržano tudi Ezzardu Charlesu.

Za Marciana, ki je s to zmago četrtič uspešno ubranil svoj naslov, je bila to sedeminštirideseta zmaga njegove poklicne kariere kot boksarja. Ves ta čas ga ni nihče položil na deske. Mimo tega je ta dan dobil svoj 41. k. o., kar boksa.

Najmanj 34.000 gledalcev je doživelo ta dan hudo in zagrizeno borbo. Charles ni bil slab. Pri tem pa mu vendar ni bilo sojeno, da bi bil — kakor v zadnjem srečanju meseca junija — dokončal z Marcianom vseh 15 krogov. Natanko pred tremi meseci sta si stala namreč Charles in Marciano na istem mestu nasproti. Charles je takrat prekosil samega sebe in si s svojim odličnim nastopom zaslužil, da je smel še enkrat nastopiti proti Marcianu v borbi za naslov.

Charles je to pot s 87.3 kg prinesel v ring najvišjo težo, kar dela kot boksar. Marciano je bil s svojimi 84.8 kg nekoliko lažji, toda med borbo se je pokazalo, da je bila ta prednost v kilogramih brez pomena. Izzivalec je začel v prepričljivem slogu. Njegova levica je v prvem krogu pogosto zadevala v cilj, medtem ko se je Marciano skušal le približati nasprotniku, toda ni imel uspeha.

V drugem krogu se je zdelo, da bo borbe kmalu konec, ko je Charlesa nenadno poslana levica svetovnega prvaka zalučala po tleh. Toda takoj je spet planil na noge, vendar se je moral v klinšu rešiti nekaj strašnih sekund. Dobro spočit se je vrnil v tretji krog. Nasprotnika sta ogorčeno izmenjavala udarce ves ta čas in še prihodnji krog; gledalci so kar strmeli.

Proti koncu četrtega kroga je začel Charles po silnem udarcu Marcianove desnice nekaj časa »plavati«, vendar si je spet opomogel ter je v naslednjem krogu zadel Marciana z dobro plasiranim udarcem z desne. V šestem krogu je Charles zadel Marciana na nos. V naslednjem krogu je dobil Charles nekaj hudih tovorov. Preden pa je Marcianu uspel odločilni udarec, je gong končal to rundo.

V osmem krogu je prišel Marciano odločno iz svojega kota, toda prečej je moral spraviti dva krepka udarca izzivalca. Takoj za tem je bliskovita kombinacija levice z desnico uvedla zaključek tega srečanja. Charles je moral na tla, vendar se je pri »štirih« spet pobral. Toda Marciano je bil že spet ob njem in težak udarec z levo po glavi je končal ta boj. Na kolenih so Charlesu odšteli do »deset«.

Rocky Marciano je po končanem dvoboju označil srečanje s Charlesom kot najlepši boj, kar jih je imel do zdaj. »Charles je udarjal tudi s komolci, zaradi česar mi je krvavel nos,« je dodal, ko so ga hiteli obvezovat in mu ustavljati kri.

Nenavadno svež in s skoraj nespremenjenim obrazom se je tudi poraženi izzivalec pogovarjal z reporterji. »Sam sem kriv svojega poraza,« je pojasnjeval prostodušno. »Namenil sem se, da se bom boksal po določenem načrtu, toda ko sem Marciana nekajkrat zadel, sem mislil, da bo šlo tudi s knock outom. To je bilo zame usodno, kajti njegova levica je takoj obračunala z menoj.«

II. JAHALNI TURNIR V LJUBLJANI

Ljubitelji jahalnega športa bodo prišli v nedeljo 10. X. spet na svoj račun. Ob 14.30 si bodo lahko ogledali turnir pri Cekinovem gradu. Poseben užitek pa je namenjen tudi našim malčkom, ki bodo smeli po končanem turnirju zajezditi prave, žive konje. Na svidenje!

ŠPORT V KRATKEM

Dva izmed slavnih francoskih teniških mušketirjev, Henri Cochet in Jean Borotra, ki sta tamle okoli leta 1925 vedrila in oblačila na svetovnem teniškem nebu, sta še vedno razgibana na teniščih. Saj sta še mlada. Cochet jih ima 52, Borotra celo že 55 na plečih. Nedavno sta igrala v paru z dvema mladima Francozoma prve garniture. Občinstvo navdušeno! Ta dva častitljiva seniorja sta poganjala oba »mladiča« sem in tja, da je bilo veselje. Samo neki gledalec iz stare garde se je hudoval: »Kaj ne bi bila sramota, če bi bila Cochet in Borotra izgubila! Saj vendar trenirata že dosti več let kakor oba mladeniča in sta tudi dosti bolj izkušena ...« Kdor ima prav, ima prav, kakor tisti, ki je s svedrom kravo drl. Potemtakem bosta oba mušketirja pri sedmih križih stoodstotna zmagovalca v Wimbledonu.

*

Dunaj ima novo športno kopališče, ki je nedvomno med najmodernejšimi v Evropi. Glavni bazen je dolg 33.33 m in 20 m širok, voda je globoka 2.20 do 4.60 m. Seveda je ob bazenu tudi stolp za skoke. Voda vsebuje nekoliko žvepla, napeljana je čez kondenzatorje tovarne ledu in jo umetno segrevajo, da lahko trenirajo od začetka marca do konca oktobra. Kopalci lahko splavajo po posebnem kanalu s toplo vodo iz garderobe v bazen in se tako sproti »aklimatizirajo« za hladnejšo vodo. Vse je lepo in prav, tudi stroški: 600.000 šilingov.

*

»To meji že na samomor«, pravijo strokovnjaki, »kar tvega John Cunnigham«. Njegovo ime že dolgo slovi ne samo na Angleškem, marveč tudi drugod po svetu. Od mladih nog je pravi tip angleškega športnika, dirkač in letalec. V vojnem času je bil nočni lovec in si je poleg odlikovanj priboril slovečí vzdevek »Mačje oko«. Po treh katastrofah »Cometa«, ki so močno omajale sloves sodobne angleške letalske industrije, se je Cunnigham takoj prostovoljno priglasil, da bo do skrajnosti preizkušal nova angleška raketna letala tipa »Comet«. Ne samo v vojnem času, tudi v miru se bori pravi športnik za ugled svoje domovine.

*

O športu v afriških deželah smo še precej malo poučeni. A vendar je tudi tam marsikod že precej napredka. Na primer v Nyasalandu (Najasa) grade velik športni center, ki ga bodo uporabljali pripadniki vseh ras. Plavalni bazen bo imel olimpijske mere, zgrajene bodo športne arene, pridružene bodo razstavne in koncertne dvorane, na avtomobilskem parku bo prostora za 3.000 avtomobilov. To bo pravo športno mesto, ki bo obsegalo 25 ha. Vsako igrišče bo imelo terasasti amfiteater za gledalce. Prvo igrišče je namenjeno kriketu in hokeju, drugo rugbiju in nogometu in bo obrobljeno s progami za konjske in motociklistične dirke. Uredili bodo še teniške ter poleg 12 drugih igrišč še posebno otroško igrišče in otroško kopališče. Vlada je doslej prispevala 4.000 funtov šterlingov.

*

Joe Louis je med starejšimi športniki dobro znano ime. Saj je bil svoj čas svetovni prvak v boksu težke kategorije. Te dni je objavil njegov pariški agent Richard Edwards, da bo Joe Louis nastopil v filmu »Zločin brez zločina«, ki ga bo vrtel režiser Geza Cziffra z mednarodno zasedbo vlog v Franciji, Nemčiji in Jugoslaviji. Samo da ne bi bil film spet kak »Uspeh brez uspeha«.

*

Najslavnejši jockey vseh časov sir Gordon Richards je po 4870 zmagah objavil, da se ne bo več povrnil na dirkališče. Poškodba, ki si jo je nakopal letos 10. julija, ko je v Sandownu padel z dirkalnega konja »Abergeldie«, last kraljice Elizabete II., mu ne dopušča, da bi pred oktobrom spet šel v sedlo, a dotlej bo angleška dirkalna sezona v glavnem že pri kraju, prihodnjo sezono pa sploh ne namerava več dirkati. Gordon Richards je dirkal 33 let in je že 1925 postal angleški prvak med angleškimi džokeji. Lani ga je kraljica kot prvega povišala v plemiča. Richards pa tudi ima kaj pod palcem. Trikrat je zmagal v dirki za 2000 gvinej in trikrat tudi za 1000 gvinej, šestkrat pa je dobil nagrado St. Leger. Star je 51 let in bo poslej treniral dirkalne konje v Bechamptonu.

* * *

Londončan Noel Sissons je kot plavalec odličen športnik. To je dokazal nedavno, ko je skočil v reko Avon in rešil osemletnega Petra Daya, ki je seveda tudi športnik: pri ribolovu je padel v vodo. Ko je Sissons ves

zasopel privlekel svoje težko mokro breme na breg, ga je vrh obale prestregel Petrov desetletni bratec in ga ogovoril: »Ker ste že mokri, ali ne bi morda prinesli še najinega trnka iz vode.« — »Preklemani poba«, je pozneje pripovedoval Sisson, »ampak kaj hočete, sem pač še enkrat skočil v vodo in prinesel tudi trnek in palico.«

*

Doktor Gerö ni samo predsednik avstrijske nogometne zveze, marveč tudi minister pravosodja. Ko so nekateri listi namignili, da so bili Avstrijci podkupljeni v tekmi proti Nemčiji, se je prijel za glavo: »Nezaslišano! Obrekovalci pridejo pred sodišče!« — Ocvirk je pristavil: »Že sama misel, da bi bili za kaj takega sposobni, je nesramna; ta govorica me je bolj potrla, kakor poraz z Nemčijo, ki me je res hudo prizadel.« — Koga vse bodo tožili in kje bodo tožbe vložene, zaenkrat še ne moremo poročati.

*

»Damam, ki same vodijo vespe in podobna mala motorna kolesa, je strogo prepovedano jemati s seboj moške kot prisednike in sopotnike!« ... To predpisuje nova italijanska odredba, utemeljena s tem, da moški na vožnjah z ženskami na motornem kolesu navadno niso ne dovolj resni ne dovolj kavalirski, kakor to zahteva redni cestni promet, in so bili krivi že mnogo nesrečnih padcev ... Tako nekako smo skušali posloveniti italijanski uradni slog, z odredbo se pa v ostalem strinjamo.

Šahist - bogataš

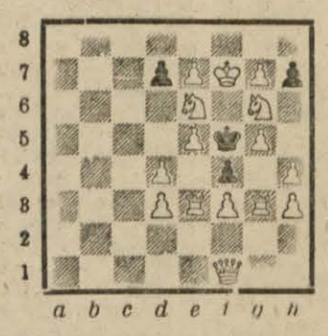
Nobenemu šahistu se sreča ni tako nasmehnila kot v Požunu leta 1837 rojenemu Ignacu Kolischu. Začel je svojo življenjsko pot kot trgovski pomočnik, kmalu pa je postal novinar in potem poklicni šahovski mojster. Že leta 1860 je bil prvi na turnirju v Cambridgeu, v naslednjih letih pa je odigral vrsto dvobojev z znanimi mojstri in večino odločil v svojo korist. Znan je bil kot duhovit napadalec, ki je presenečal nasprotnike z učinkovitimi žrtvenimi kombinacijami v Morphyjevem stilu. O njem je rekel Anderssen, da je podoben tigru, ki je vedno pripravljen na skok.

Na prvem mednarodnem šahovskem turnirju leta 1867 v Parizu je bil Kolisch prvi pred Winawerjem in Steinitzem. Ruski grof Kukelev - Besborodko je bil tako navdušen nad njegovo igro, da ga je povabil s seboj na dolga potovanja po svetu, od koder se je čez 3 leta vrnil na Dunaj kot bogat bankir. Kasneje je prenesel svojo banko v Pariz, kjer si je s spretnimi špekulacijami nagrabil ogromno premoženje.

Ko se je leta 1882 vrnil na Dunaj, se je spet posvetil novinarstvu in je začel izdajati časopis »Viener Allgemeine Zeitung«. Še vedno se je udeleževal šahovskih turnirjev, toda ne več kot igralec, ki se je nekoč po moči in genialnosti meril s slavnim Anderssenom, pač pa kot opazovalec in šahovski mecen, udobno zleknjen v milijonarskem fotelju. Po njegovi smrti leta 1889 je vdova financirala spominski turnir na Dunaju.

PROBLEM

(G. Leathem — The Problemist 1933)

Beli: Kf7, Df1, Te3, Tg3, Se6, Sg6, d3, d4, e5, e7, f3, g5, g7, h3, h4.
Črni: Kf5, d7, f4, h7.

Mat v 1 potezi.

Problem ima neko »napako«. Če to »napako« najdete, vam bo lahko izvesti mat v eni potezi. Torej nekaj bristrovidnosti in iznajdljivosti, pa bo šlo.

REŠITEV PROBLEMA V 35. ŠTEVILKI

Ste rešili Semmerjev problem, v katerem je treba matirati črnega kralja v pol poteze? Ste dokazali, da ste dober šahist. Mi smo prepričani v vaše sposobnosti in objavljamo rešitev le zato, ker je to naša dolžnost. Torej beli matira črnega v pol poteze tako, da dokonča že začeto rošado, to pomeni, da prestavi stolpa na h1 in na f1! In to je za črnega smrt.

POHIŠTVO
LJUBLJANA VOLFOVA 6

Velika izbira raznovrstnega pohištva in tapetnih izdelkov kvalitetne ročne izdelave po ugodnih cenah – kakor tudi šivalnih strojev in dvokoles!

Max Ophüls:

Verjamem v to, kar hočem

Če se je hotel mladi mož proti koncu prejšnjega stoletja poročiti, so sklicali družinski sestanek, razpravljali o tem problemu in se končo odločili.

Francoskega režiserja Maxa Ophülsa pri nas še malo poznamo. Njegov zadnji film je »Madamme de...« z Danielle Darrieux, V. de Sico in Charlesom Boyerjem. Delo je slabo in ga je naše podjetje za odkup filmov odklonilo

Mnogi filmski režiserji živijo dandanašnji še v onem času. Ker jih plača industrijska družina, mišlijo, da ne smejo biti samostojni; stric izposojevalec plača predujem, stara mama produkcija mu opremi studio in ubogljivi sin se podredi sorodstvu. Večkrat ga pokličejo v sobo in mu predstavijo že docela opremljeno nevesto, ki je še nikdar ni videl — in še preden si opomore od presenečenja se ženitne svečanosti že prično.

Od vseh filmskih mest imam najraje Pariz. Najbrž zaradi samoumevne ljubkosti tega mesta, ki ni nič kaj pripravna za patriarha, ker tu vedo, kako smejo vplivati na človekova nagnjenja, ker spoštujejo ljubezen, njene muhavosti, njene dovršenosti, njene napake, njeno svobodo.

Moji kolegi, ki je z njihovo pomočjo francoski film dosegel svetovno veljavo, René Clair, Jacques Becker, Cayatte, Clouzot, Duvivier, Carné, Renoir se imajo zahvaliti za svoj razvoj tipu producenta, ki stopi v ozadje, kadar je treba priznati režiserja kot ustvarjalca. Režiserju pusti njegovo romantiko pri iskanju »družice«, vedoč, da so otroci ljubezni najlepši. Imenuje ga vzgojitelja, realizatorja. Producent je pravzaprav založnik in se zato brani posegati v delo pravih ustvarjalcev.

Človek je poln upanja in hotenja, če zazvoni telefon:... »o čem sanjate, kaj bi radi delali, predlagajte pa mi samo to, kar vam res leži.«

In tedaj se začne:

IZBIRA SNOVI

Izvoliti predsednika, poslanca — to je preprosto. Vidiš ga, bereš ga, slišiš ga — njegova dejanja so pred tabo, da jih sodiš. Odločiš se... za žive.

Filmska snov pa je samo v predstavi, ki bi jo radi oživeli, ki jo vidite čisto jasno pred seboj, ki ji morate biti poslušni, za katero morate čutiti fizično veselje, da jo lahko postavite v sliko... za to se odločite. To predlagate.

Navadno nosim polno torbo takšnih posrečenih snovi s seboj.

Moja zakladnica, ki jo vlačim s seboj leta in leta po vseh svojih potih, varuje mnogo domislekov: navadno sem jih našel, ne da bi jih iskal. Na sprehodih, ob premišljevanju, nekoč mi je neki igralec pripovedoval svojo zgodbo. Potem spet mladosten spomin na neko gledališko premiero. Lahko tudi novela kakšnega pisatelja, ki ga imam posebno rad, lahko pa tudi neka postava na križišču med zgodovino in legendo — balada. Večkrat odprem to zakladnico, da bi pobrskal po njej, da bi pregledal, če je še vse notri (zgodilo se je, da so iz nje tudi kaj ukradli) — in tedaj se mi zazdi, da je ta ali ona navidezna dragocenost zbledela, kakor dragulj v dolgih letih, ali se je razblinila v zrak, razpadla v svoje sestavne dele.

K sreči se to dogodi redkokdaj. Navadno sem ohranil samo pristne reči — dela pesnikov. Ta se ohranijo. Kar se največkrat zgubi, to so snovi, ki sramežljivo leže čisto na dnu, moji originali.

Ne maram verjeti v uzakonjene postave, v programe, določila, v ukaze raznih »svétnikov«, ki tekajo za okusom publike, v producente, ki vedo, kaj hoče publika. Verjamem v to, kar hočem napraviti. Menda ni letalske družbe, kjer bi delničarji in potniki določevali višino leta. Zaupajo se konstruktorjem, pilotom. — avtorjem, realizatorjem. Kljub temu sem, če nisem imel denarja, marsikateri film napravil po naročilu. Ne bom povedal, katerega.

EPILOG

Nekoč sem sedel v ateljeju. Bil je dober dan. Za mano je stal ljubezniv »filmski strokovnjak«.

»Vidite,« je menil dobre volje, »saj je tako kot konfekcija. Je že tako. Ista beseda: snov — blago. Dodamo gumbe, podlogo, dekoracijo in vi, vi krojite. Kajne?«

»Ste bili v konfekciji?« sem vprašal šefa.

»Jasno... in bom, kar boste napravili, dobro prodal.«

»Ste bili v moški konfekciji?«

»Ah, kje le — ženski«.

Ljubezensko pismo Ljubljani

Jesensko sonce v septembru. Peket konjskih kopit. Po drevoredu na Ljubljanskem gradu jezdijo v divjem galopu štirje jezdeci, štirje ponosni grenadirji v živo pisanih uniformah. Kot blisk švignejo mimo začudenih in malce preplašenih sprehajalcev. Napoleonovi vojaki v Ljubljani? Da, toda seveda samo v filmu in to ne v umetniškem celovečernem filmu, marveč v kulturnem filmu »Ljubezensko pismo Ljubljani«. Malce čuden naslov za kulturni film, porečete.

Naj bo tako ali drugače, Triglav-film je v teh jesenskih dneh zopet v koprodukciji s podjetjem Grebner-Nettwall iz Münchena posnel nov kulturni in dokumentarni film o empiru v Ljubljani. Scena z Napoleonovimi vojaki pa tvori samo prehod, ki nas bo ob zvokih marseljeze povedel v čas sodobnega umetniškega stila — empira. Scenarij za film, ki ga sam tudi režira, je napisal **Ervin Marcus Nettwall**, pranečak znanega komponista Oskarja Nedbala. Snemalec je naš znani filmski delavec **Milan Kumer**, ki se ga mnogi prav gotovo dobro spominjajo po njegovi odlični fotografiji v filmu »Barok v Ljubljani«.

Režiser Nettwall je letos poleti obiskal Ljubljano, kjer se je kot montažerka pri Čapovemu filmu »V začetku je bil greh« mudila njegova žena Grebnerjeva. Med sprehodi po Ljubljani se mu je porodila zamisel, da bi posnel, oziroma režiral film o empiru v Ljubljani. »Če ima človek ves dan čas, da se sprehaja po ljubljanskih ulicah, tedaj odkrije pri vas toliko lepega, da bi bilo naravnost škoda, tega ne pokazati tudi v filmu. Med temi sprehodi se mi je porodilo toliko idej, da večkrat niti spati ne morem«, je dejal režiser Nettwall, ko je očaran pripovedoval o lepotah Ljubljane. Pohvalil je tudi film »Barok v Ljubljani«, pripomnil pa je, da manjka temu filmu povezava z živim življenjem naših dni, kar zanimanje publike mnogo bolj pritegne, kot pa še tako odličen izbor umetnin in prvovrstna fotografija. Zato je tudi filmu, ki ga režira, dal naslov, ki ga poznate, in vpletel kratko zgodbico o mladeniču, ki zaman čaka dekle in v sprehodih po mestu odkrije lepote Ljubljane. Vlogo tega mladeniča pa je zaigral **Boris Kralj**, ki ga je prav te dni poklical vojaški boben.

Podjetje Grebner-Nettwall iz Münchena je bilo ustanovljeno leta 1947 in se ukvarja s proizvodnjo kulturnih in dokumentarnih filmov, od katerih je po pripovedovanju g. Nettwalla, ki običajno sam piše scenarije in filme tudi režira, doslej žel največji uspeh »Večni led« in »Roke stran od vode«. G. Nettwall je sicer diplomirani umetnostni zgodovinar in arhitekt, ter je končal študij po prvi svetovni vojni na univerzi v Pragi, filmu pa se je posvetil po drugi svetovni vojni. Upajmo, da bo pravkar posneti film, ki ga bodo v prihodnjih dneh začeli montirati, uspel in dostojno reprezentiral naše mesto doma in po svetu.

Chaplinova sinova Sydney in Charly ne najdeta stalnega kruha. Zdaj sta zašla že v Nemčijo, kjer sta si priborila glavni vlogi v filmski komediji »Kolumb odkrije Krähwinkel«

Gina v New Yorku

Komaj se je Gina Lollobrigida oddahnila od viharnega navdušenja, ki ga je v Berlinu požela za svoj obisk in film »Kruh, ljubezen in fantazija«, že jo je čakal mučen neuspeh na beneškem festivalu. Njeno »Rimljanko« so izžvižgali. Film od književne predloge Alberta Moravie ni ohranil kaj več kot naslov in glavne osebe — kriva je menda cenzura, predvsem pa režiser Luigi Zampa, ki je precenil Ginine igralske sposobnosti. Ta polom je tembolj skeleč, ker se je igralka prav tedaj po dolgem snubljenju naposled le odzvala povabilu v Ameriko. Pri Američanih igralsko spričevalo sicer ne šteje dosti, toda Gina bi zadnje čase rajši blestela z njim kot s svojimi telesnimi čari — čeprav se zaveda, da tudi teh ne gre zametavati. Po najnovejših vesteh že nastopa v najpopularnejši newyorški televizijski postaji

Gregory Peck

Filmi, ki jih bomo gledali

BANKOVEC ZA MILIJON FUNTOV — angleški film.

Režija: Ronald Neame.

V glavnih vlogah: Gregory Peck, Ronald Squire, A. E. Mathews, Jane Griffith.

Produkcija: J. A. Rank Organisation 1953.

»Bankovec za milijon funtov« je živahna zgodba iz devetnajstega stoletja, ki jo je napisal ameriški humorist Mark Twain in ki jo je v tehnikoloru vestno po literarni predlogi posnel mladi režiser Neame.

Američan Henry se brez penija v raztrganem žepu sprehaja po londonskem Cityju, ko mu z jasnega neba pade pred noge bankovec za milijón funtov, ki jih je »Bank of England« pred šestdesetimi leti resnično tiskala v nekaj primerih. Henry seveda ne ve, da sta se dva zdolgočasena angleška milijonarja pošalila z njim, ko sta stavila, kaj bo ubogi lakotnik napravil s tem papirjem, ki ga ni mogoče v nobeni banki zamenjati. Revež bankovca ni dal iz rok, toda pokazal ga je vsepovsod, dobil brezmejni kredit, si omislil najelegantnejše stanovanje in vse kar k temu spada, posodil svoje ime za zlato žilo nekemu prijatelju, igral na borzi, skratka: svoje novo življenje je zgradil na vegastih kockah namišljenega bogastva. Ni čudno, da mu je z neangleškim temperamentom padla v naročje tudi prelepa plesalka, oboževana zastopnica londonske družbe, ki je ostala ob njem tudi potem, ko se je zdelo, da se bo vsa zgradba njegovega uspeha podrla v prah. K sreči je Henry po uspelih špekulacijah z delnicami zlatih žil postal premožen mož, ki je zdaj lahko vrnil milijonski bankovec pravima lastnikoma, ne da bi kateri od njiju dobil stavo.

BIENNALE 1954

Letošnji beneški festival je bil zmagoslavje za Italijane in Japonce.

Prvi so dobili zlatega leva za Castellanijev film »Romeo in Julija« (koprodukcija z Rankovo družbo) in srebrnega za Fellinijevo »Cesto«. Japonci so odnesli dva srebrna leva — za »Sedem samurajev« in »Intendanta Sansko«. Poleg tega je bil s srebrnim levom odlikovan ameriški film Elie Kazana »Pristaniška obala«, tolažilno nagrado pa je dobila »Žeja po oblasti«.

Baje po krivici — vendar pa v znak priznanja za 25 let svojega ustvarjanja je dobil nagrado za najboljšo moško vlogo Francoz Jean Gabin (»Pariški zrak«), dočim je za žensko vlogo sploh niso podelili.

Filmske novice

V novem italijanskem filmu »Poljub Lesbike« bo sodelovala Gina Lollobrigida, režirala pa ga bosta Italijan Antonioni in Američan Thorton Wilder.

*

Mlada Grace Kelly se je komaj pojavila, pa bo že nastopila kar v treh filmih: z Bingom Crosbyjem v »Deželanki«, z Jamesom Stewartom v »Mostovih pri Toko-riju« in z Rayem Millandom v »Popolnem zločinu«.

*

Roberto Rossellini je za nedoločen čas preložil snemanje filma »Pogovori karmeličank«, da bi se lotil Zweigovega »Strahu«, kjer bo nastopila njegova žena Ingrid Bergman.

